

قضاء

دستري محامي سراتي ارگان

د امتياز خاوند: ستره محكمه

خپرونكي: دخپرونو رياست

د ليكنی هیئت

پوهنوال عبدالقادر عدالتخواه

دوكتور عبدالملك "كاموي"

دوكتور عبدالله عطائي

قضاوتپوه برات علي متين

قضاوت پوه حضرت گل حسامي

قضاوتپال مولوي محمد صديق "مسلم"

قضاوتمل عنايت الله حافظ

قضاوتپوه غوث الدين مستمند غوري

مسئول مدير: محمد صديق ژوبل

فهرست مطالب:

از متحدالمال های ستره محکمه	۲
د اسلامي شريعت موخي (مقاصد).....قضاوتمل عنايت الله حافظ	۴
احکام قصاص و ديات در شريعت اسلامي.....قضاوتپوه مستمند	۱۰
غوري.....	۲۵
داسلامي فقهې بنسټونه.....قضاوتپوه حسامي	۳۶
مصادر قانون.....دوکتور عبدالله عطائي	۴۵
بررسی فقهی و حقوقی نیابت در عقد.....قضاوتمل واثق	۶۳
د کفالت تړون د فقهې او حقوقو له نظره.....قضاوتمل تراهي	۶۸
تجدید نظر بر فیصله های قطعی ونهایی محاکم.....قضاوتمل اوریاخیل	۷۲
پیگیری جرم خیانت ملی در کود جزای افغانستان...امام الدین امام زاده	۸۹
ضمان استحقاق در عقود معینه وفقه اسلامي.....قاضی غلام سعید	۹۵
حق مالکیت از دیدگاه های مختلف.....سید شمس العارفین	

از متحدالمال های ستره محکمه

پیشنهاد(۸/۱۶) مورخ ۱۳۹۹/۱/۱۰ اداره محترم لوی څارنوالی بالاتر فرمان اختصاصی شماره (۱) مورخ ۱۳۹۹/۱/۷ غرض هدایت مقام محترم شورای عالی حسب ذیل مواصلت ورزیده است:
 ((طوریکه با آنمقام محترم بهتر معلوم است فرمان اختصاصی شماره (۱) مورخ ۱۳۹۹/۱/۷ مقام عالی ریاست جمهوری اسلامی افغانستان در

مورد عفو مجازات، تعویق تحقیق و تأجیل تنفیذ حکم محجوزین و محبوسین به تأسی از حکم جزء (۱۸) ماده (۶۴) قانون اساسی کشور، مصوبه شماره (۱) مورخ ۱۳۹۹/۱/۲ کابینه جمهوری اسلامی افغانستان و فیصله شماره (۲) مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۲۹ کمیته اضطرار به منظور اتخاذ تدابیر احتیاطی جهت جلوگیری از شیوع ویروس کرونا در محلات سلب آزادی طی (۸) ماده صادر گردیده است، که ماده سوم فرمان متذکره در مورد تعویق تحقیق و تأجیل تنفیذ حکم چنین صراحت دارد:

(لوی خاړنوالی مکلف است تحقیق متهمین تحت توقیف و تنفیذ حبس و حجز محبوسین و محجوزین را طبق احکام مندرج مواد (۱۶۲ و ۳۳۲) قانون اجراء جزائی با رعایت ماده (۳۳۳) آن بالترتیب تعویق و تأجیل نماید).

این در حالی است که اکثریت محبوسین محبس مرکزی پلچرخ با سوابق محبوسیت شان از (۳۴) ولایت کشور انتقال گردیده اند و بمنظور تعمیم هدايات فرمان فوق الذکر در مرکز کشور، محاکم مشخص و ذیصلاح صدور احکام تأجیل تنفیذ حکم محبوسین و محجوزین وجود ندارد.

بناءً بمنظور رفع این معضل از اینکه طبق هدايات مواد (۱۰۵، ۱۰۶ و ۳۳۳) قانون اجراء جزائی تعیین کفالت بالمال در مورد تأجیل تنفیذ حکم محبوسین و محجوزین از صلاحیت محکمه ذیصلاح آنمقام محترم بوده آرزو مندیم تا بادر نظر داشت استعجالیت موضوع در مرکز کشور محکمه ذیصلاح را جهت تعیین کفالت بالمال محبوسین و محجوزین بمنظور تأجیل تنفیذ حکم، مشخص و تفویض صلاحیت فرمایند تا بعداً در مورد تطبیق و تعمیم هدايات فرمان فوق الذکر ریاست جمهوری اسلامی افغانستان اجراءات قانونی صورت گرفته بتواند.

حینیکه پیشنهاد فوق به جلسه مورخ ۱۳۹۹/۱/۱۲ شورای محترم عالی مطرح گردید تصویب شماره (۴۰) در زمینه حسب ذیل صادر شد:

((بمنظور تحقق سریع احکام مندرج فرمان اختصاصی شماره (۱) مورخ ۱۳۹۹/۱/۷ مقام عالی ریاست ج.ا.ا و با حفظ مصوبات مصدوریه قبلی شورای عالی ستره محکمه در زمینه، به رؤسای محاکم استیناف ولایات بادر نظر داشت موقعیت محبس که در حوزه قضائی شان قرار دارد و رؤسای محاکم اختصاصی استیناف مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات و مبارزه علیه جرایم سنگین فساد اداری اختصاصاً تفویض صلاحیت میگردد تا در مورد پیشنهاد کفالت بالمال خاړنوالی ها مبنی بر تعویق

تحقیق و تأجیل تنفیذ حبس، مندرج مواد (۱۶۲ و ۳۳۲) قانون اجراءات جزائی حسب روحیه فرمان مذکور اجراءات عاجل و مقتضی بعمل آورند، موضوع طور متحدالمال به جمیع محاکم و مراجع ذیربط تعمیم گردد.)) مراتب هدایت تصویب فوق شورای محترم عالی ستره محکمه بدینوسیله بعموم محاکم استیناف ولایات و مراجع ذیربط طور متحدالمال تعمیم میگردد البته آنرا به مراجع ذیربط خویش تکثیر نموده تا مطابق آن اجراءات نمایند.

لیکنه: قضاوت مل عنایت الله حافظ

د اسلامي شریعت موخي (مقاصد)

(۱۶)

پنځم څپرکی

له تشریع څخه عامه موخه او د مصلحتونو او موخو ډولونه

یاد څپرکی په لاندې دوه مبحثونو باندې مشتمل دی:

لومړی مبحث: له تشریع څخه عامه موخه

دویم مبحث: د شرعي موخو (مصلحتونو) ډولونه

لومړی مبحث: له تشریع څخه عامه موخه

له تشریع څخه عامه موخه، هغه بنسټیزه موخه ده چې د اسلامي شریعت حکمونه یې د تحقق لپاره راغلي دي، چې ددې موضوع بیان کې ډېری علماوو گڼ شمېر نظرونه وړاندې کړي، اما له بشپړې څېړنې او فکر څخه وروسته شونې ده، چې ددوي اقوال په یوه داسې موخه سره راټول شي، چې امام غزالي رحمه الله یې په اړه داسې وایي: د اسلامي شریعت د شواهدو او ټولو لیدونکو د لید لوري په وسیله جوته ده، چې د ټولو شریعتونو موخه د الله جل جلاله د مخلوق کښول دي د هغه خوا او دیدار ته او دا کار هغه مهال شونی دی، چې مخلوق الله جل جلاله، د هغه صفات، کتابونه او استازي و پېژني، چې همدېته

بي په خپل قول سره داسي اشاره كړي: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^۱ ژباړه: ما پېريان او انسانان لدې پرته چې زما بندگي وكړي د بل څه لپاره ندي پېداكړي.^۲

نو يو بنده هغه مهال د بندگي وړ گرځي چې كله خپل رب په ربوبيت او ځان په عبوديت سره سم وپېژني، له همدې لامله اړينه ده چې بنده خپل ځان او رب په درسته مانا سره وپېژني، چې د استازو له راليرلو څخه ستره موخه همدغه او همدې ته كار كول دي.

د هغه له نظره د اسلامي تشريع عامه موخه او د استازو د راليرلو ژوره موخه د الله جل جلاله، د هغه د ذات، صفاتو پېژندنه او دا چې بنده د بندگي په اصلي مانا پوه شي بل څه نه دي، بل ځای كې بيانوي چې د قرآنكريم له نزول څخه ستره موخه د خلكو بلنه ده د الله جل جلاله د پېژندلو لور ته، هغه وايي: د قرآنكريم راز، نچور او ستره موخه د بندگانو بلنه ده د هغه جبار ذات پر لور چې د هغه د دنيا او آخرت رب، د اوچته آسمانونو او ټيټو ځمكو او د دوي ترمنځ تر تحت ثرى پورې د هرڅه پېدا كوونكې دى.^۳

د العز بن عبد السلام رحمه الله له نظره د اسلامي شريعت عامې موخي په يوه موخه كې سره راټولي دي، چې هغه د مصلحتونو لاسته راوړل او د مفسدو ليري كول دي؛ هغه وايي: د قرآنكريم ډېرى ستري موخي امر دى د مصلحتونو او د هغو د اسبابو په لاسته راوړلو او يا زجر دى د مفسدو او د هغو له اسبابو د لاسته راوړلو څخه؛ هغه همدارنگه وايي: شريعت ټول نصيحت دى، يا د مفسدو څخه د ليري والي او يا د مصلحتونو په لاسته راوړلو سره.^۴

د علامه ابن عاشور رحمه الله له نظره د اسلامي شريعت عامه موخه د مصلحتونو په لاسته راوړلو او د مفسدو څخه پر ليري والي د نظام ساتنه، د خلكو ترمنځ برابرې كول، د اسلامي شريعت احترام، پېروي، پلي كول او د اسلامي امت جسماً او روحاً پياوړي كول دي؛ بل ځای هغه وايي: د امت د نظم ساتنه او اصلاح پر هغوي د څارونكو تر اصلاح پورې تړلي ده، ځكه هغوي

^۱ الذاريات/ ۵۶

^۲ د قرآنكريم ټكي په ټكي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

^۳ وگوره! احياء علوم الدين، ۲۵/۴.

^۴ جواهر القرآن، أبو حامد محمد بن محمد الغزالي، المركز العربي للكتاب، دمشق، ۹.

^۵ وگوره! مقاصد الشريعة عند الامام العز بن عبد السلام، ۷۷.

^۶ قواعد الأحكام، ۱۲-۱۱/۱.

^۷ مخکينى مرجع، ۱۴/۱.

^۸ مقاصد الشريعة الاسلامية، ۲۹۲، ۳۲۹ او ۴۰۵.

هم انسانان دي چي بايد عقل، عمل او د لاسونو ترمنځ يې هرڅه اصلاح وي ترڅو امت په سمه توگه اصلاح كړي.^۱ د مغربي مفكر علال الفاسي رحمه الله، له نظره د اسلامي تشريع عامه موخه، د ځمكي ودانول، په هغې كې د ژوندانه نظم ساتنه او د ځمكي اصلاح كول دي د هغې د واكمنانو په اصلاح سره، پداسې توگه چې هغوي به د استقامت ترڅنگ عدل كوي، خپل عقل، عمل او ورسره به ځمكه كې اصلاح راولي.^۲ د علامه زرقا رحمه الله له نظره، د اسلامي تشريع عامه موخه د بشري عقل خلاصون دى د تقليد او خرافاتو له غلامۍ څخه، د فرد نفساني او خلقي اصلاح ترڅنگ د ټولنې پداسې توگه اصلاح كول دي چي امن په كې عام، د خلکو ترمنځ عدالت تامين، آزادي په كې وساتل او انساني كرامت په كې خوندي شي.^۳ په ټوله كې تېرو اقوالو ته پر كتنه د اسلامي تشريع عامه موخه، د بشري عقل خلاصون دى له تقليد او خرافاتو له غلامۍ څخه پداسې توگه چې الله جل جلاله او هغه شريعت و پېژني چې هغه ورته رابللې، ترڅو يې په خپل عام او ځانگړي ژوندانه كې پداسې توگه پلي كړي، چي د امت د نظم ساتنې، اصلاح او په عدل، خير او اصلاح سره د ځمكي د ابادۍ لامل او مصلحتونه ترلاسه او له مفاسدو څخه د ليري والي وسيله شي.

دويم مبحث: د شرعي موخو (مصلحتونو) ډولونه

د اسلامي شريعت موخو يا مصلحتونو لپاره د مختلفو اړخونو په لرلو سره گڼ شمېر وېشنې (تقسيمات) شتون لري، د زمانې د لاسته راوړلو له پلوه دنياوي او آخروي مصلحتونو ته، د شمول له پلوه عامو، اغلبي او ځانگړو مصلحتونو ته، د لاسته راوړلو د توقع له پلوه قطعي، ظني او مشكوكو مصلحتونو ته، په خپل نفس كې د تحقق له پلوه، حقيقي، اعتباري او عرفي مصلحتونو ته، د شرعي د اعتبار وركولو له پلوه، معتبرو، ملغاوو او مرسلو مصلحتونو ته، د قوت د مرتبي له پلوه، ضروري، حاجي او تحسيني مصلحتونو ته، د اصليت او تبعيت له پلوه، اصلي او تبعي مصلحتونو ته او د لاسته راوړلو د حكم له پلوه، واجبو، مستحبو او مباحو مصلحتونو ته وېشل كېږي، چي په راتلونكو مطلبونو كې به يې ستاسې حضور ته وړاندې كړم:

لومړى مطلب: د پېدايښت موخي

^۱ مخكينى مرجع، ۲۷۳.

^۲ مقاصد الشريعة الاسلامية و مكارمها، علال الفاسي، ۴۵-۴۶.

^۳ وگوره! المدخل الفقهي العام، مصطفى أحمد زرقا، دار القلم، دمشق، ۱۹۹۸م، ۴۸-۴۹/۱.

ګڼ شمېر آيتونه د پېدايښت موخي بيانوي، چې د هغوي له پلي څخه دا قول د الله جل جلاله دی چې وايي: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾^۱ ژباړه: ما پېريان او انسانان لدې پرته چې زما بندګي وکړي د بل څه لپاره نه دي پېدا کړي.^۲

نو څرګنده شوه چې د بندګانو د پېدايښت موخه د الله جل جلاله له بندګي کولو پرته بل څه نه دي.

بل قول کې فرمايي: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۖ﴾^۳ ژباړه: الله جل جلاله هغه ذات دی، چې مرګ او ژوند يې پېدا کړی، ترڅو تاسې و آزمایي چې کوم له ستاسې څخه غوره کړنه کوي.^۴

نو زموږ د پېدايښت څخه موخه ازموینه ده چې کوم یو له موږ څخه غوره عمل کوونکی دی، ترڅو نېکو کاران او بد کاران سره معلوم شي.

بل ځای کې هغه فرمايي: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً...﴾^۵

ژباړه: هغه وخت یاد کړه چې کله چې ستا رب پرېښتو ته وویل: زه په ځمکه کې یو خلیفه پېدا کوونکی یم.^۶

همدا شان فرمايي: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾^۷

ژباړه: موږ چې دغه امانت اسمانونو، ځمکې او غرونو ته وړاندې کړ، نو هغوي یې پورته کولو ته تیار نه شول او ترې ووېرېدل، خو انسان هغه پورته کړ، بېشکه دغه انسان ډېر ظالم او جاهل دی.^۸

ددې دواړو مبارکو آیتونو څخه موخه خلافت او استخلاف دی، په دې مانا چې انسان د هغه چا ځای ناستی دی چې دی یې خپل خلیفه ټاکلی، ترڅو یې حکمونه او موخي په خپلو ځایونو کې پلي کړي او د خپل توان سره سم له هغو موخو

^۱ الذاریات/ ۵۶.

^۲ د قرآنکریم ټکي په ټکي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

^۳ الملک/ ۲.

^۴ د قرآنکریم ټکي په ټکي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

^۵ البقرة/ ۳۰.

^۶ د قرآنکریم ټکي په ټکي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

^۷ الأحزاب/ ۷۲.

^۸ د قرآنکریم ټکي په ټکي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

څخه ساتنه وكړي چې شارع يې هوډ كړی، چې دغه خلافت بيا عام او ځانگړی كېدای شي.^۱

بل آيت كريمه كې راځي: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۖ﴾ ژباړه: الله جل جلاله هماغه ذات دی چې تاسې يې د ځمکې خليفه گان کړي او ستاسې څخه يې ځينو ته په ځينو نورو لوړې مرتبې درکړي، ترڅو په هغه څه کې چې درکړي يې دي پر تاسې ازمايښت وکړي.^۲

که پورته آيت كريمه ته په ژوره توگه پاملرنه وکړو الله جل جلاله ټول مخلوقات پېدا کړي او بيا يې يو بل ته محتاج کړي، ترڅو هره ډله د نورو مصلحتونه په پام کې ونيسي، چې همدغه چاره د اسلامي شريعت د مرستې او د گټو د راکړې ورکړې موخه په ښه توگه تمثيلوي، برابره خبره ده که هغه د امت په کچه وي او که د انسانيت په کچه، له همدې امله ترنونه مباح گڼل شوي او وفا کول پرې فرض دي.^۳

دويم مطلب: موخي (مصلحتونه) د لاسته راوړلو د زمانې له پلوه، اخروي او دنياوي دي

موخي او مصلحتونه د لاسته راوړلو د زمانې له پلوه، دنياوي، اخروي او دنياوي اخروي مصلحتونو ته وېشل کېږي، په دې اړه امام غزالي رحمه الله وايي: مقاصد دنياوي او اخروي ته پداسې توگه وېشل کېږي چې بيا هريو په خپل کور کې لاسته راوړلو او پرېښودلو (د مصلحت لاسته راوړلو او د ضرر او فساد پرېښودلو) ته وېشل کېږي.

بل ځای بيا وايي: مصلحت به ياله دنيا پورې اړه لري او يا ددين پورې؟ چې علماء د دين ساتنه کوي او واکمنان او د هغوي ډله د دنيا ساتنه کوي، چې دين او واکمني يو له بل سره داسې لازم او ملزوم دي چې يو له بل پرته مړښت نه لري.^۴

راځي چې په لاندې توگه ددې ویش هر غړی په جلا جلا توگه وپېژنو:
لومړی: اخروي مصلحتونه

^۱ وگوره! نحو تفصيل المقاصد، ۱۰۸-۱۰۹.

^۲ الأنعام/۱۶۵.

^۳ د قرآنکريم ټکي په ټکي او روانه ژباړه، جانباز سرفراز.

^۴ نحو تفصيل المقاصد، ۱۱۰.

^۵ شفاء الغليل، ۱۵۹.

^۶ الاحياء، ۱۷۷/۲.

^۷ خپله مخکينی مرجع.

دا هغه موخي دي چې د بندگانو اخروي مصلحتونو ته تحقق ورکوي، سره له دې چې د اخروي گټو تر څنگ به دنيايي گټې هم ورسره مل وي، لکه په حج کې د خلکو سره پېژندگلوي، په لمونځ کولو سره له فحشاوو او منکراتو څخه منع، په زکات کې مينه او ټولنيز تکافل او په روژه کې د نفس پاکوالي. نو العز بن عبد السلام ددې په تعريف کې وايي: دا هغه گټې دي چې بايد ترلاسه او هغه ضررونه دي چې آخرت کې ترې ځان وساتل شي، نو بايد چې پرته له پرېکولو په دوامداره توگه ترلاسه شي.^۱

دويم: دنيايي مصلحتونه

دا هغه مستعجله گټې او د انسان د فردي او ټولنيز ژوندانه څخه را تاو شوي مفسد دي چې آخرت سره کوم تړاو نه لري، چې دا بيا په دوه ډوله دي، يو يې هغه چې بايد لاس په لاس ترلاسه شي لکه د خوراک، څښاک، استوگنې او واده مصلحتونه او بل هغه دي چې د لاسته راوړلو تمه يې وشي، لکه سوداگرۍ کې د گټې د لاسته راوړلو تمه.^۲

درېيم: هغه مصلحتونه چې دنيا او آخرت دواړو سره تړاو لري

دا هغه مصلحتونه دي چې هم دنيايي مصلحت په کې شتون لري او هم اخروي، لکه د کفاراتو او عباداتو اداء کول، چې په دوي کې هم دنيايي مصلحت شتون لري او هم په ځنډ سره اخروي مصلحت.^۳ خو که چېرته د اخروي او دنيايي مصلحتونو ترمنځ ټکر راشي، اخروي مصلحتونه پر دنيايي مصلحتونو باندې لومړيتوب لري.

^۱ وگوره قواعد الأحكام، ۵۹/۱.

^۲ مخکينۍ مرجع، ۶۰/۱.

^۳ خپله مخکينۍ مرجع.

تألیف: دکتر عبدالکریم زیدان^۱
ترجمه: قضاوتپوه غوث الدین مستمند غوری

پیوست به گذشته

احکام قصاص و دیات در شریعت اسلامی

مطلب پنجم
مذهب زیدیه^۲

در قصاص فیما دون نفس

۳۶۸- شرایط قصاص در مادون نفس:

(زیدی ها) گفته اند: برای این گونه از قصاص شرط است که جنایت از طرف شخص مکلفی عمداً بر ضد مجنی علیه ارتکاب یافته باشد و جنایت بر عضوی واقع شده باشد که دارای مفصل بوده و از مفصل قطع گردد، مانند دست، پای، انگشت، کف و آرنج.

هرگاه جنایت جانی بر عضو دارای مفصلی، از حصه غیر مفصل آن واقع شده باشد، در آن قصاصی نیست.

هم چنان شرط است که جنایت جانی از نوع (موضحه) باشد که عبارت از آن جراحتی است که استخوان را آشکار می سازد و اما آن را نمی شکند، زخم موضعه فرق نمی کند که در سر و صورت باشد یا در سایر قسمت های بدن، پرگوشت بودن و کم گوشت بودن عضو اعتبار ندارد، به خاطر اینکه جانی و مجنی علیه در چاقی و لاغری با هم تفاوت دارند.

۳۶۹- چگونگی استیفای قصاص:

قصاص در مادون نفس، تا جور شدن و بهبودی جرحی که جانی بر مجنی علیه وارد کرده است، واجب نمی گردد، برای آنکه ممکن است، مجنی علیه به اثر جراحت خویش وفات یابد.

۱ استاد فقه مقایسوی دیپارتمنت تحقیقات اسلامی پوهنهی ادبیات پوهنتون صنعاء، استاد سابق شریعت اسلامی و رئیس دیپارتمنت آن در پوهنهی حقوق پوهنتون بغداد، استاد و رئیس سابق دیپارتمنت ادیان پوهنهی ادبیات پوهنتون بغداد، استاد و رئیس سابق پوهنهی تحقیقات اسلامی و استاد کارآزموده پوهنتون بغداد.

۲ - التاج المذهب ج ۴، ص ۲۶۳، شرح الازهار ج ۴، ص ۳۸۵ و مابعدھا، کتاب الاحکام فی الحلال والحرام للامام الهادی، ص ۲۹۱ و مابعدھا.

در زخم (موضحه) به مقیاس مساحت قصاص گرفته می شود، بدینگونه که زخم مجنی علیه طولاً و عرضاً اندازه گیری می شود و آنگاه به مقدار آن بر جانی قصاص تطبیق میگردد.

۳۷۰- هرگاه جنایت بر ذی مفصل نباشد و جنایت موضحه نباشد:

اگر جنایت بر عضو ذی مفصل صورت نگرفته و جراحت از نوع موضحه نباشد ولی جنایت بر چیز معلوم القدری واقع شده باشد، قصاص واجب است مشروط بر اینکه از زیاده روی در حق مقتض منه در هنگام قصاص اطمینان وجود داشته باشد و اینکه در غالب احوال این مقدار تجاوز از محل خود به سوی نفس یا به سوی مادیات نفس، مستقیماً یا به سبب سرایت منجر نگردد مانند بینی وقتی که از نرمه خود بریده شود، پس مقدار آن معلوم بوده و غالباً از تعدی مأمون است.

کسیکه قسمتی از نرمه بینی دیگری را قطع نماید، بینی جانی را به اندازه بریدگی بینی مجنی علیه اندازه گیری کنند همچون نصف یا ثلث یا مانند آن و آن مقدار را قطع نمایند.

۳۷۱- گوش به قصاص گوش:

گوش به قصاص گوش گرفته میشود به همان گونه که بینی در برابر بینی قطع میگردد. گرچه در خردی و بزرگی، در صحت و سقم، در ناشنوایی و شنوایی باهم متفاوت باشند. گوش و بینی سوراخ شده به قصاص بینی و گوش ناسوراخ شده و به عکس آن بریده می شود، فرق نمی کند که سوراخ به حسن و جمال نقصانی وارد کرده باشد یا نکرده باشد مانند سوراخی که برای گوشواره در گوش و سوراخی که برای مهار در بینی است.

هرگاه قسمتی از گوش مجنی علیه را بریده باشند مانند آنکه در مورد بینی تذکر دادیم، به اندازه آن قسمتی از گوش جانی را بقصاص آن قطع نمایند.

۳۷۲- زبان به زبان و دُکر به دُکر قصاص می شود:

زبان به قصاص زبان و دُکر (آلت تناسلی) به قصاص دُکر، در صورتیکه از بیخ بریده شده باشند، قطع میگردد، و قول مختار آن است که در زبان و دُکر قصاصی نیست، اما در زبان به علت اینکه زبان گاهی انتشار یافته و دراز می شود، بار دیگر منقبض شده جمع میشود لذا معرفت مقدار آن متعذر است، و ممکن نیست مگر به قطع غیر آن.

اما در دُکر اگر از بیخ بریده شده باشد یا از قسمت حشفه، در آن قصاصی نیست، خواه اطمینان عدم سرایت آن به نفس وجود داشته باشد یا نداشته باشد.

۳۷۳- عضو صحیح و سالم به قصاص عضو علیل گرفته نمی شود گرچه جانی به آن رضایت دهد:

قاعده در نزد زیدی ها این است که: عضو صحیح و سالم به قصاص عضو معلول گرچه جانی به آن رضایت داشته باشد قطع نمی گردد و عکس آن به رضایت مجنی علیه گرفته می شود. مانند آن است که کسی به گرفتن قسمتی از خود راضی می شود و از بقیه آن صرف نظر می کند. عضو صحیح به مفهوم عضو کامل و عضو معلول به مفهوم عضو ناقص است، از این رو گفته اند:

(عضو ناقص در برابر عضو کامل در صورتی قصاص گرفته می شود، که صاحب عضو کامل خودش به این کار راضی باشد و چیزی از ارش (دیت) برای او نیست.

اما عضو کامل به قصاص عضو ناقص گرفته نمی شود گرچه صاحب عضو کامل بدان راضی باشد. از همین خاطر گفته اند: (ذکر (آلت تناسلی) صحیح و سالم به قصاص ذکر شخص عنین (کسی که قادر به مقاربت جنسی نیست) و به قصاص ذکر شخص خصی (خایه کشیده) گرفته نمی شود به علت عدم مساوات و این در نزد کسی است که قصاص را در ذکر واجب دانسته است، وگرنه به قول مختار در مذهب در ذکر قصاصی نیست.

به همین گونه دست شل و بیکاره به قصاص دست صحیح و سالم گرفته نمی شود مگر آنکه صاحب دست صحیح بدان راضی باشد.

۳۷۴- قصاص در لطمه (وارد کردن ضربه) و امثال آن:

لطمه: عبارت است از زدن بوسیله کف دست در حال باز بودن انگشتان دست یعنی سیلی زدن و زدن به تازیانه و مانند آن همچون عصاء. لکمه: عبارت است از زدن به کف دست در حالیکه انگشتان آن جمع شده و فراهم آمده باشد یعنی مشت زدن.

لکزه: عبارت است از زدن با مشت یا با آرنج دست و مانند آن، پس در این ها قصاصی نیست و مذهب زیدیه همین است به جهت آنکه وقوف بر مقدار آن ممکن نیست در حالیکه این امر در قصاص شرط است، بلکه در مورد آن حکومت عدل واجب می آید.

در نزد امام الهادی در لطمه و زدن با تازیانه و مانند آن و در لکمه و لکزه قصاص واجب می گردد.

۳۷۵- (وجوب) قصاص به سرایت:

قصاص به سبب سرایت جرح به عضوی که قصاص در آن واجب است، لازم می گردد. مانند اینکه جنایت جانی در غیر مفصل مجنی علیه واقع شده باشد مثل بازو، سپس این جنایت به عضوی که دارای مفصل است سرایت کند مانند

آرنج و آن را تلف نماید، یا به کف دست مجنی علیه سرایت کند و آن را از بین ببرد، قصاص واجب می‌گردد.

و به عکس آن قصاص ساقط می‌شود، یعنی هرگاه جانی بر عضوی که دارای مفصل است مانند کف دست، جنایت نمود و آن را قطع کرد و آنگهی بعد از قطع به عضوی سرایت کرد که در آن قصاص نیست و آن عبارت از نصف بازو است، در این صورت اگر قصاص به تأخیر افتاد تا آنکه استخوان بازو تلف شد، پس قصاصی در آن نیست، زیرا سرایت و ماقبل آن در حکم یک جنایت پنداشته می‌شود، اگر قبل از سرایت قصاص گرفته شده باشد و سپس سرایت کند در این حالت نیز به سرایت هیچ چیزی لازم نمی‌گردد، به جهت اینکه دو توان یکی در بدن جانی و یکی هم در مال وی بر او لازم نگردد.

۳۷۶- عضو طرف راست به مقابل عضو طرف چپ قطع نمی‌گردد:

از مظاهر و نشانه‌های مراعات برابری در قصاص این گفته‌ی ایشان (زیدیه) است که بدین گونه تصریح کرده‌اند: (در قطع عضو به طور قصاص، واجب است که عضو طرف راست جانی به مقابل عضو طرف راست مجنی علیه و عضو طرف چپ وی به مقابل عضو طرف چپ مجنی علیه قطع گردد، چشم راست جانی گرچه بینایی خود را از دست داده باشد و حذقه‌ی آن سالم مانده باشد به قصاص چشم راست مجنی علیه گرچه درست و سالم هم باشد و امثال آن قلع می‌گردد.

هم چنان عضو طرف پائین به عضو طرف پائین و بالایی به بالایی در صورتیکه جنایت در یکی از دو لب واقع شده باشد، مماثل آن از لب علیا یا سفلی جانی قطع گردد.)

۳۷۷- قصاص از چشم:

(زیدیه) گفته‌اند: (شخصی کوری که حذقه‌ی چشم آن سالم مانده باشد و شخص نابینا هرگاه یکی از آن دو چشم صحیح و سالم شخص دیگری را قلع کرده باشد، به مجنی علیه اختیار داده شود: چشم عوراء یا چشم نابینا را به قصاص چشم صحیح و سالم خود قلع نماید و یا اینکه از قصاص بگذرد و دیت بگیرد نه عکس آن لذا چشم صحیح و سالم به قصاص چشم کور و نابینا قلع نمی‌گردد.

۳۷۸- تعذر گرفتن قصاص به مثل از جانی:

هرگاه قصاص گرفتن به مثل از جانی متعذر باشد، به این علت که جانی فاقد عضوی باشد که مماثل عضو مجنی علیه محسوب گردد، مثل دست یا چشم یا مانند آنها، مثلاً جانی چشم راست مجنی علیه را قلع می‌کند، در حالیکه جانی چشم راست سالم یا ناسالمی ندارد، یا بینایی چشم راست مجنی علیه را از بین می‌برد در حالیکه چشم راست جانی بینایی ندارد پس به علت تعذر قصاص به

مثل در این عضو دیت لازم می‌گردد یا چنانچه پیشتر ذکر آن گذشت به مجنی علیه اختیار داده میشود. (در اخذ دیت یا استیفای قصاص از چشم معیوب جانی) **۳۷۹- اگر در قصاص گرفتن خلاف رفتاری شرعی صورت گیرد:**

هرگاه در استیفای قصاص قصداً و عمداً و یا به طور ندانسته خلاف رفتاری شرعی صورت گیرد به اینکه مجنی علیه در هنگام گرفتن قصاص از جانی، عضو غیر مماثل او را قطع کند، مانند آنکه به جای عضو طرف راست عضو طرف چپ و یا به عکس آن را قطع نماید، جایز است که قصاص گرفتن در میان ایشان از سر گرفته شود، پس در ابتداء جانی از قصاص گیرنده مخالف شرعی گرچه ندانسته این فعل را مرتکب شده باشد، قصاص بگیرد. مشروط بر اینکه تقصیر از خودش نباشد مانند اینکه مجنی علیه می‌گوید: دست راست یا دست چپ خود را بیرون آور تا قطع کنم و او غیر آن را بیرون می‌آورد، پس در این حالت قصاص نیست و دیت لازم می‌آید.

۳۸۰- بر مستوفی قصاص بر وجه مشروع هیچ مسئولیتی متوجه نمی‌شود:

کسیکه از اثر تطبیق قصاص عضو بدنش فوت می‌کند، گرچه دانسته شود که مرگ او به سبب قطع این عضو بدن وی به وقوع پیوسته است، بر قصاص گیرنده هیچ چیزی لازم نمی‌شود، یعنی نه بر او قصاص لازم می‌گردد و نه هم دیت.

۳۸۱- قصاص گرفتن به ذریعة آلت مسمومه:

کسیکه از عضو بدن جانی به ذریعة آلت مسمومه و زهر آگین قصاص بگیرد و مقتص منه به سبب زهرالودگی آلت قصاص، بمیرد، در این صورت از قصاص گیرنده با آلت مسمومه قصاص نفس گرفته می‌شود، زیرا وی قاتل قتل عمد پنداشته می‌شود و برای ورثه وی دیت عضوی که از آن گرفته بود میرسد، به علت بطلان قصاص گرفتن وی. چونکه در جریان آن مرتکب قتل عمد گردیده و قصاص نفس بالایش واجب شده است.

۳۸۲- از بین بردن بینایی چشم و قصاص در مورد آن:

کسیکه بینایی چشم شخص دیگری را از بین ببرد در حالیکه خود چشم سالم باشد بالای آن قصاص واجب میشود و قصاص را باید طوری بگیرند که تنها بینایی چشم جانی را از بین ببرند و حذقه چشم وی باید سالم بماند و این کار به رهنمایی طبیب به استعمال داروهای که بینایی چشم را از بین می‌برند، انجام داده میشود.

۳۸۳- کسی که قصاص مادون نفس و قصاص نفس هر دو بالایش لازم گردد:

کسی که قصاص عضو و قصاص نفس هردو بر وی واجب گردد، قصاص عضو یا اعضاء بر قتل مقدم می شود، بدلیل امکان پذیری استیفاء و به عکس آن امکان پذیر نیست.

مثال آن در صورتی است که جانی چشمی را قلع می کند و یا دست یا پای دیگری را می برد و بینی را قلم می نماید و شخصی را هم به قتل میرساند، پس در این حال از بابت هر عضوی از وی قصاص گرفته می شود، لذا چشمش کشیده می شود و دست یا پای او قطع میگردد و بینی اش بریده می شود و انگهی به طور قصاص کشته می شود، این حکم (تقدیم قصاص اطراف بر قصاص نفس) ثابت است و فرق نمی کند که جنایت اطراف را پیشتر از قتل مرتکب شده باشد یا پس تر از آن و هم چنان برابر است که جنایت بر چند نفر صورت گرفته باشد یا بر یک نفر به این گونه که اول اعضای او را از بین برده باشد و آن گاه او را کشته باشد.

۳۸۴- قصاص مرد از برای زن و به عکس آن:

(زیدیه) گفته اند: هرگاه زن مردی را کشت، واجب است که به قصاص مرد فقط زن کشته شود و افزون بر قتل وی چیزی دیگری لازم نمی گردد، در عکس آن هرگاه مردی زنی را کشت آن مرد به قصاص آن زن کشته شود، و وارثان آن (مردی که به قصاص زن کشته شده است) می توانند نصف دیت او را از اولیای زن مقتوله بگیرند و قصاص هم برای اولیای زن واجب نمیگردد تا زمانی که پرداخت نصف دیت را به ورثه قاتل التزام و تعهد نکنند. بنابراین ورثه زن مقتوله بین این دو کار مخیر اند: یا آن مرد را به قصاص به قتل برسانند و نصف دیت او را به ورثه اش بپردازند و یا اینکه دیت زن مقتوله را بگیرند و از قصاص وی صرف نظر کنند. این قول هادی، قاسم و ناصر است و به همین گونه است حکم در قصاص اعضای بدن زن و مرد مانند چشم، دست و امثال آنها.

از زید بن علی و احمد بن عیسی و المؤید بالله روایت کرده اند که مرد به قصاص قتل زن کشته می شود و چیزی دیگری غیر از این نیست، مؤید بالله گفته است که در قصاص اعضای بدن نیز همین حکم است.

از زید بن علی، احمد بن عیسی و حنفیه روایت کرده اند که اعضای بدن مرد به قصاص اعضای بدن زن گرفته نشود.

۳۸۵- قصاص گرفتن بعد از بهبودی است:

واجب است که در اقتصاص اطراف (اعضای بدن) تا به بهبودی انتظار برده شود لذا در مورد هر عضوی که باشد، باید انتظار برده شود تا از این قطع و بریدگی خود بهبود یابد و تا آنکه استیفاء قصاص از جانی ممکن گردد، گرچه

بیم و خوف مرگ وی هم باشد، حکم به همین گونه است گرچه بالای جانی قصاص اطراف و قصاص نفس هم یکجا شده باشد.

اگر از جانی به قصاص عضو دومی که آن را قطع کرده بود یا به نفسی که آن را کشته بود، قصاص گرفت و تا به بهبودی جرح در عضو اول انتظار نکشید، گناه کار میشود و اما چیزی بر او لازم نمی آید.

۳۸۶- بر والدین به قتل فرزند شان قصاصی نیست:

هیچ فرعی از اصل خود قصاصی گرفته نمیتواند، لذا فرع در نفس و در مادون نفس حق گرفتن قصاص را از پدر و پدر کلان خود هر چند مرتبه شان بلندتر برود، ندارد. هم چنان حق گرفتن قصاص را از مادر و مادر کلان گرچه مرتبه شان بلند برود نیز ندارد گرچه مرتبه فرع پائین برود.

از انجای که بر اصل نه در نفس و در مادون نفس قصاصی نیست، پس بر اصل در نفس و در مادون نفس برای فرع وی دیت نفس و نحو آن از ارش اطراف (اعضای بدن) لازم میگردد.

۳۸۷- تطبیق قصاص بر جماعت برای واحد در مادون نفس:

(زیدیه) گفته اند: چند نفر به قصاص یک نفر کشته می شوند در صورتیکه به اشتراک همدیگر قتل آن یک نفر را انجام دهند، به همین گونه هرگاه همه یک جماعت دست یک نفر را قطع نمایند دست های همه آنان به قصاص قطع دست آن یک نفر قطع می شود و این در صورتی است که همه افراد جماعت در قطع دست مجنی علیه اشتراک ورزیده باشند مانند اینکه همه آنان با شمشیر یا با کارد آن را ببرند تا آنکه آن را قطع نمایند و فعل برخی از آنان با فعل برخی دیگر شان متفاوت نباشد.

اما اگر فعل هر یکی از فعل دیگر متمایز باشد به نحوی که یکی از یک طرف و دیگری از جانب دیگر به قطع عضو مجنی علیه پردازند تا آنکه آن را از بین ببرند، در این صورت قصاصی نیست زیرا هر یکی تنها قسمتی از عضو مجنی علیه را قطع کرده است، لذا به مقدار آن بر او دیت لازم میگردد، اگر مقدار آن دانسته نمی شد، پس اگر جانیان دو نفر باشند دیت بر ایشان به دو حصه مساوی لازم میگردد، چون فرقی در بین آن دو وجود ندارد.

هرگاه جماعتی بطور مجموعی دست یک نفر را قطع نمایند و قصاص به یکی از اسباب مسقطه آن ساقط گردد، بر هر یکی از آنان دیت کامل دست واجب میگردد.

۳۸۸- لزوم قصاص یک نفر به مقابل چند نفر:

هرگاه یک نفر در مادون نفس بر جماعتی تجاوز نماید چنانچه چشم های آنان را قلع نماید، پس همه آنان در قلع چشم وی حق قصاص را دارند، و همه شان چشم او را یکجا قلع نمایند، یا یک تن را وکیل بگیرند و او چشم جانی را

قلع نماید و در بقیه چشم های که از آنها قصاص گرفته نشده است، دیت آنها واجب میگردد و این دیت در بین آنان علی السویه تقسیم میگردد.
هرگاه یکی از آن جماعت قصاص بگیرد و دیگران قصاص نگیرند - دیگران مستحق اخذ دیت از جانی هستند - نه آن یکفتری که قصاص گرفته است.

مطلب ششم مذهب ظاهریه^۱

در مورد قصاص در مادون نفس

۳۸۹- آنچه را که فقیه ابن حزم گفته است:

ابن حزم گفته است: (قصاص در هر گونه فعل عمدی که مجروحیت باشد یا کسر عضو واجب است، زیرا قرآن کریم آن را در هر گونه تجاوزی، در هر قسم شکستن حرمتی، در هر جرمی و در هر گونه ارتکاب فعل ناستوده ای واجب گردانیده است، از رسول کریم صلی الله وسلم فرمان های ثابتی در زمینه وجود دارد.

مطلب هفتم مذهب جعفریان^۲

در مورد قصاص در مادون نفس

۳۹۰- مراد به قصاص طرف چیست؟

مراد به قصاص طرف، قصاص در مادون نفس است، اگرچه به اطراف مشهوره بدن مانند دست و پای، تعلق هم نداشته باشد.

۳۹۱- موجب قصاص طرف (قصاص در مادون نفس):

موجب و سببی که قصاص به طرف را واجب میگرداند، عبارت است از اتلاف عضو و اتلاف آنچه که در حکم آن است مانند از کار انداختن آن طوری که انتفاع آن از بین برود و منفعتی که از آن گرفته می شد دیگر گرفته نشود، و به وسیله که غالباً عضو را تلف می کند صورت گرفته باشد گرچه قصد اتلاف را نداشته باشد، یا توسط چیزی عضو را تلف نماید که آن چیز تلف کننده نیست اما فاعل فعل قصد اتلاف عضو را داشته باشد، قصاص واجب میگردد.

۳۹۲- شروط وجوب قصاص:

شروط قصاص در مادون نفس، عبارت از همان شروطی است که در قصاص نفس لازم پنداشته شده است از قبیل تساوی قصاص گیرنده با قصاص

^۱ - المحلی لابن حزم، ج ۱۰، ص ۴۰۳

^۲ - الروضة البهیة فی شرح المعية الدمشقیة، ج ۱۰، ص ۷۶ و مابعد آن.

شونده در اسلامیت و حریت یا پائین تر بودن مرتبه مقتص منه (کسیکه از او قصاص گرفته میشود) از مرتبه قصاص گیرنده مانند زن به مقابل مرد و غلام به مقابل شخص آزاد، هم چنان انتقای ابوت جانی تا آخر آن شروطی که ما قبلاً در موقع بیان شروط قصاص نفس ذکر کرده بودیم.

در اینجا علاوه بر شروط قصاص در نفس، اشتراط تساوی هردو عضو یعنی عضو مقتص به و عضو مقتص منه را در سلامت و عدم آن یا در اینکه مقتص منه، از مقتص به فروتر باشد، باید اضافه نمود.

لذا دست صحیح و سالم به قصاص دست شل و ناکاره قطع نمی گردد، اگرچه صاحب دست سالم که عبارت از جانی است به بریدن دست خود اجازه هم بدهد، این کار جواز ندارد، زیرا بذل و بخشش وی نمیتواند مجوز قطعی گردد که شارع از قطع آن منع کرده است چنان است که قطع آن را بدون قصاص بذل نماید.

دست شل و معیوب به قصاص دست صحیح و سالم بریده می شود و این در صورتی است که دست مجنی علیه صحیح و سالم و دست جانی معیوب و شل باشد، زیرا این فروتر از حق قصاص گیرنده است، مگر در صورتیکه از قطع آن خوف سرایت به نفس از اثر عدم انقطاع خونریزی وجود داشته باشد، پس در این صورت دیت لازم میگردد و اگر دست شل به قصاص دست سالم قطع گردد، صرف بر آن اقتصار می گردد و ارش تفاوت بر آن افزوده نمی شود.

۳۹۳- قصاص در اطراف (اعضای بدن):

عضو طرف راست به مقابل عضو طرف راست قطع میگردد نه در برابر عضو طرف چپ و نه به عکس آن.

هرگاه جانی دست راستی نداشت، دست چپ وی و اگر دست چپی نداشت پای راستش و اگر پای راست نداشت پس پای چپ وی قطع می گردد. بر اساس روایتی که آنرا حبیب السجستانی از (امام) باقر آورده است، این حکم از آن جهت به این روایت مستند شده است که از حیث عدم مماثلت در میان پای و دست با اصول مخالفت دارد.

۳۹۴- قصاص در شجاج (جراحات ناحیه سر و صورت):

شجاج جمع شجه است و شجه عبارت از جراحتی است که مختص به ناحیه سر و صورت میباشد.

در جروح ناحیه سرو و صورت در موارد آتی قصاص ثابت میگردد: در زخم خارصه؛ که عبارت از آن زخمی است که پوست را می شکافد و پاره می کند.

در باضعه؛ زخمی که پوست را قطع می کند و به گوشت بدن راه می یابد.

در سمحاق؛ جراحتی که به سمحاقه رسیده باشد و سمحاقه عبارت است از پوست نازکی که استخوان را پوشیده است.
در موضحه؛ که عبارت است از زخمی که استخوان را مکشوف کرده و آشکار ساخته باشد.

۳۹۵- آن اموری که در هنگام استیفای قصاص شجاج باید رعایت شود:
در استیفای قصاص شجه عادی از حیث طول و عرض رعایت میگردد و قدر عمق اعتبار ندارد، لذا در هر دو بعد به اندازه آنها در طول و عرض به مقدار شجه استیفای قصاص باید صورت بگیرد. خردی و کلانی سر جانی و سر مجنی علیه نیز اعتبار ندارد، آری، در صورتیکه سر جانی به حدی خرد باشد که مقدار شجه را پسندد نکند، مقدار زاید شجه از پشت سر و از پیشانی نباید تکمیل گردد، زیرا پشت سر و پیشانی از موضع استیفای قصاص، خارج هستند، بلکه به همان اندازه که عضو گنجایش آن را داشته باشد که در اینجا عبارت از سر است اقتضای به عمل می آید و در مقدار زاید از آن دیت گرفته می شود، پس اگر باقی مانده مثلاً ثلث باشد، ثلث دیت همان شجه باید اخذ گردد و هکذا هر مقداری که باشد دقیقاً محاسبه شود.

۳۹۶- آن عده شجاجی که در آن ها قصاصی نیست:
در جروحات ذیل قصاص ثابت نمی گردد:
در (هاشمه)؛ که عبارت است از زخمی که استخوان را شکستاده باشد.
در (منقله)؛ زخمی که استخوان را از جایش به جای دیگری نقل داده باشد.
در کسر استخوان ها، به علت اینکه در موارد مذکور استیفای قصاص بدون زیادت و نقصان امکان پذیر نیست.

۳۹۷- گرفتن قصاص قبل از بهبودی جراحات مجنی علیه جایز است:
گرفتن قصاص پیش از بهبودی زخم مجنی علیه جواز دارد، یعنی انتظار کشیدن تا به بهبودی جراحات مجنی علیه واجب نیست، بدلیل اینکه اصل استحقاق قصاص ثابت است، گرچه انتظار بردن تا به بهبودی زخم مجنی علیه، بهتر است، به جهت اینکه خوف سرایت زخم و زیادت جنایت وجود دارد لذا در این صورت حکم قصاص و دیت نیز تغییر می یابد. در قولی گفته شده است که: قبل از بهبودی جراحات مجنی علیه قصاص روا نیست، به علت اینکه ممکن است زخم سرایت کند و در حکم قصاص یا دیت زیادتی به وجود آید.
۳۹۸- قصاص به چه وسیله گرفته شود و چه چیزی باید دران مراعات شود؟

قصاص جز به آلت آهنی به چیز دیگری گرفته نمی شود، لذا جراحات از حیث طول و عرض توسط رشته یی و مانند آن سنجیده شده و دو طرف آن در جای که قصاص باید تطبیق شود علامت گذاری میشود و انگهی از یک علامت

تا علامت دیگر قصاص به مورد اجراء در می آید. زیاده روی در آن جایز نیست.

قصاص عضو بدن تا به اعتدال ایام سال از گرما و سرما به تأخیر انداخته می شود به جهت احتیاط از اینکه با تطبیق قصاص در موسم شدت گرما و سرما زخم سرایت نکند و باعث وخامت حال یا مرگ مقتص منه نگردد.

۳۹۹- قصاص در مورد چشم:

قصاص در مورد چشم ثابت می گردد به دلیل فرموده الهی: «وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ» هرگاه جانی یک چشم و مجنی علیه دو چشم داشته باشد، چشم جانی قلع گردد گرچه این کار مستلزم کوری او باشد، زیرا حق او را کور کرده است و دیگر اینکه فرموده الهی: «وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ» مطلق بوده و شامل یک چشم نیز می گردد و به عکس موضوع هرگاه جانی چشم شخصی را قلع نماید که دارای یک چشم باشد و او را کور و نابینا کند - از جانی که دو چشم دارد برای مجنی علیه به یک چشم وی قصاص گرفته شود، زیرا مماثل جنایت است.

ابن جنید و گروهی دیگری گفته اند: «مجنی علیه یک چشم بر جانی که دو چشم دارد همراه با کور کردن یک چشم وی نصف دیت را نیز مستحق می گردد، زیرا جانی به طور کامل بینایی او را از بین برده است و در این مورد دیت کامل است.» در حالیکه مجنی علیه با قصاص یک چشم جانی، چیزی را استیفاء کرده است که به مقدار نصف دیت است که عبارت است از یک چشم - پس نصف دیت برای او باقی می ماند.

۴۰۰- قصاص در مورد از بین بردن بینایی چشم:

هرگاه جانی، بینایی چشم مجنی علیه را از بین برده و حذقه آن سالم باشد قصاص به ذریعه چیزی استیفاء گردد که با سلامت حذقه چشم جانی، بینایی آن را از بین ببرند.

۴۰۱- قصاص در مورد موی:

قصاص در مورد موی ثابت می شود مشروط بر اینکه استیفاءی مماثل آن امکان پذیر باشد به این صورت از موی که رویدنی است طوری قصاص بگیرند که رویدن دوباره آن ممکن باشد و از موی که رویدنی نیست بر وجهی استیفاء قصاص نمایند که دوباره نروید. ولی در هر دو حالت کاری نکنند که باعث فساد و تباهی پوست بشره یا فساد و تباهی موی شخص جانی گردد که زیادتی بر جنایت پنداشته میشود و این امری دور از انصاف است و از همین رو جماعتی آن را منع قرار داده و جماعتی دیگری بر آن توقف کرده اند.

۴۰۲- قصاص در مورد ذکر (آلت تناسلی مرد):

ذکر شخص جوان به قصاص ذکر مرد پیر، ذکر شخص ختنه شده به ذکر نابریده و ذکر مردی که قادر به باردار کردن زن است به مقال ذکر مردی خایه کشیده قطع می‌گردد بدلیل ثبوت اصل مماثلت و عدم اعتبار زیادت منفعت و نقصان آن. چنانچه پیش تیر شد که دست قوی در برابر دست ضعیف، چشم صحیح در برابر چشم اعمش (کم بین) و زبان فصیح و گویا در برابر غیر آن قصاص می شوند.

اما ذکر صحیح و سالم به قصاص ذکر مرد عنین قصاص نمی شود، زیرا عضو سالم به عضو معیوب به قصاص نمی رسد، و به عکس آن قصاص ثابت می‌گردد که عبارت از آن است که هرگاه عنین ذکر شخص سالمی را قطع نماید، قصاص لازم می آید.

۴۰۳- قصاص خصیه ها:

در خصیه ها (بیضه ها، خایه ها) قصاص لازم می‌گردد و هم چنان در یکی از دو خصیه نیز قصاص است، مشروط بر اینکه خوف از بین رفتن منفعت آن بیضه دیگر نباشد، اگر خوف آن وجود داشت، دیت لازم می‌گردد. در جواز قصاص در مورد خصیه ها فرق نمی کند که ذکر سالم باشد یا نباشد به جهت اینکه اصل مماثلت در خصیه ها ثابت است.

۴۰۴- قصاص در مورد گوش:

گوش سالم در برابر گوش کر قطع می‌گردد، زیرا شنوایی منفعت دیگری است که خارج از نفس (خود) گوش است، حتی اگر گوش شخصی را برید، در صورتی که شنوایی آن را نیز از بین برده باشد، این کار دو جنایت شمرده می شود.

گوش سالم به قصاص گوش که قسمتی از آن بریده است، قطع نمی گردد، بلکه به اندازه گوش بریده مجنی علیه قطع می‌گردد و آنگاه در متباقی آن به حکومت عدل مفوض می شود، یعنی آنچه که حکومت عدل از ارش تعیین نمایند همان مقدار قابل پرداخت است. اما سوراخ گوش مجنی علیه مانع قصاص شده نمی تواند.

۴۰۵- قصاص در مورد بینی:

بینی که دارای شامه است به قصاص بینی بدون حس شامه قطع می‌گردد، زیرا منفعت شم از بینی خارج است، و مربوط به خلل دماغ می‌شود و در خود بینی نیست، بینی کشیده به بینی کوتاه، بینی کلان به بینی خرد و بر عکس آن قصاصاً قطع می‌گردد.

یکی از دو سوراخ بینی در برابر سوراخ بینی ممائل آن در راست بودن و چپ بودن به همان گونه که در امثال آن از گوش ها و دست ها بود، قطع می‌گردد.

هم چنانکه مماثلت در کلیت عضو ثابت می‌گردد در قسمتی از عضو نیز ثابت می‌گردد و از جانی به حساب آن قصاص گرفته می‌شود تا آنکه مقدار قصاص بعضی از بینی، همه بینی خرد جانی را در بر نگیرد، لذا نصف بینی کبیر به نصف بینی صغیر محاسبه شده و از آن قصاص گرفته می‌شود و از ثلث آن به ثلث و هکذا با محاسبه دقیق باید قصاص صورت بگیرد.

۴۰۶- قصاص در مورد دندان ها:

دندان به قصاص دندان مماثل خود قطع می‌گردد، مانند دندان ثنیه در مقابل دندان ثنیه. و عبارت اند از دندانهای پیشین دهان و این حکم تنها در صورتی است که دندان مجنی علیه دوباره بر نیاید و اهل خبره به برنیا آمدن دوباره آن ابراز نظر نکنند و اگر دوباره برآید در مورد آن قصاصی لازم نیست. در مورد دندان طفلی که دندان طفولیتش نیفتاده است، انتظار برده شود تا دوباره سبز شود به جهت آنکه عادت بر آن است که دوباره برآید و اگر دوباره بخلاف عادت برنیامد در مورد آن نیز قصاص لازم می‌آید. دندان ثنیه به قصاص دندان ضرس، رباعیه و ناب و برعکس آن قطع نمی‌گردد.

به همین گونه طرف بالایی، طرف پائینی، طرف راست و طرف چپ و هم چنان سایر اعتبارات مماثلت باید در قصاص دندان ها رعایت گردد.

۴۰۷- بازجویی و تحقیق در مورد آلت قصاص:

آلتی که بوسیله آن قصاص گرفته می‌شود باید مورد تحقیق و بازجویی قرار داده شود و در مورد آن اطمینان حاصل گردد تا در خصوص قصاص عضو جانی، آلت قصاص توسط کسی که قصاص می‌گیرد زهرآلود نشده باشد و باعث مرگ مقتص منه نگردد.

هرگاه ثابت گردد که آلت قصاص زهرآلود بوده و منجر به جنایت گردیده است در صورتیکه قصاص گیرنده با علم و آگاهی این کار را کرده باشد، مسئولیت این کار به دوش اوست. هم چنان با آلت کندی قصاص نگیرند که بدون مبالغه و کوشش زیاد عضو جانی را قطع کرده نتواند، قصاص گرفتن با چنین آلتی درست نیست و باید بوسیله آن قصاص نگیرند برای آنکه باعث تعذیب

مقتص منه می‌گردد، اگر قصاص گیرنده با آلت کند قصاص بگیرد گناه کار می‌گردد اما چیزی دیگری بر او لازم نمی‌شود.

۴۰۸ - قصاص گیرنده از سرایت قصاص گرفتن تاوان دار نمی‌گردد:

قصاص گیرنده از سرایت قصاص گرفتن خود تاوان دار نمی‌گردد، زیرا گرفتن قصاص فعلی است مجاز و او مرتکب کار ناروایی نشده است و تا آنکه از حق خود تجاوز نکرده باشد، در نتیجه آن تاوانی بر او نیست. هرگاه از خود زیاده روی کرده باشد، آن زیادی روی را به طور قصاص و یا به طور دیت تاوان دار شده و باید از آن عمل متجاوزانه اش جوابگو باشد.

باب سوم دیات مولود

۴۰۹ - تمهید و روش تحقیق:

مراد ما از مولود: انسان است، بعد از آنکه به حالت زنده از مادرش تولد می‌یابد.

دیات که مفرد آن (دیت) است در اصطلاح: عبارت از مالی است که به سبب جنایت، بر شخص آزاد در نفس یا در مادون نفس واجب می‌گردد.^۱
یا (دیت) عبارت است از مالی که به جنایت در نفس یا جنایت در طرف واجب می‌آید.^۲

و مراد ما از طرف، مادون نفس است.
بنابر آن این باب را به دو فصل تقسیم می‌نمایم:
(فصل اول) در مورد دیت در نفس.
(فصل دوم) در بیان احکام دیت در مادون نفس.

فصل اول دیت نفس

۴۱۰ - تمهید و روش بحث و تحقیق:

دیت نفس در صورت تجاوز بر نفس مجنی علیه به سبب از هاق روح و از بین بردن حیات وی واجب می‌گردد و وجوب دیت در شریعت اسلامی ثابت است، لذا ذکر آنچه که دلالت دارد بر مشروعیت دیت در شریعت اسلامی ضروری است.

^۱ - مغنی المحتاج، ج ۴، ص ۵۳

^۲ - حاشیه سعدی چلبی علی شرح العنایه علی الهدایه، ج ۱۰ ص ۲۷۰

چون دیت به از هاق روح مجنی علیه یعنی به قتل وی ثابت می‌گردد، لذا بیان نوع قتلی که در آن دیت واجب می‌گردد یعنی بیان موجب دیت ضرور و لازمی می‌باشد، سپس ناچار باید، شرایط و موجب دیت و مالی که در آن واجب می‌شود، انواع و مقادیر آن، کسی که دیت بر او واجب می‌گردد، چگونگی این وجوب و اینکه آیا با وجود پرداخت و تادیبه دیت کفاره قتل هم لازم می‌آید یا نه توضیح داده شود.

بنابر کثرت مباحث متعلق به دیت، این فصل را به چند مبحث تقسیم می‌نمائیم، برای هر مبحثی برخی از مواضع دیت را تخصیص می‌دهیم تا اینکه برای خواننده احاطه و فراگیری مواضع دیت و احکام آن به سهولت و آسانی میسر گردد. ان شاء الله تعالی.

این تقسیم به قرار آتی است:

مبحث اول- مشروعیت دیت نفس.

مبحث دوم- موجب دیت.

مبحث سوم- شرایط وجوب دیت (دیت نفس).

مبحث چهارم- آنچه که دیت در آن از انواع مال و مقادیر آن واجب می‌شود.

مبحث پنجم- کسی که دیت بر او واجب می‌گردد و چگونگی این وجوب.

مبحث ششم- وجوب کفاره (قتل) با وجود تادیبه دیت.

مبحث سوم

مشروعیت دیت نفس

۴۱۱- ادله مشروعیت:^۱

اصل و اساس مشروعیت دیت نفس، کتاب (قرآن کریم)، سنت (حدیث پیامبر (ص)) و اجماع (امت) است و درجه این مشروعیت عبارت از وجوب است.

اما دلیل مشروعیت دیت از کتاب (قرآن کریم) این قول خداوند متعال است: «وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا» (سوره النساء آیه ۹۲) ترجمه: کسی که

^۱ - المغنی، ج ۷، ص ۷۵۸ و مابعد آن، بدایه المجتهد ج ۲، ص ۳۴۲

مؤمنی را از روی خطاء به قتل رساند، باید یک برده مؤمن را آزاد سازد و خون بهایی به کسان او بپردازد، مگر آنکه آنها خون بهاء را ببخشند. اما دلیل مشروعیت دیت از سنت (حدیث نبوی (ص))، روایت کرده اند که پیامبر (ص) برای عمرو بن حزم نامه نوشت و او را به سوی اهل یمن فرستاد و در آن نامه فرایض و سنت و دیات بیان شده بود و در ضمن آن در باره دیت فرمود: «وإن فی النفس مائة من الابل» یعنی دیت نفس صد شتر است. این حدیث را نسائی در کتاب سنن خود و امام مالک در مؤطای خود روایت کرده اند. چنانکه ابن قدامه در کتاب المغنی از آن تذکر داده است. اما دلیل مشر و عت دیت از اجماع آن است که اهل علم همگه شان در

لیکونکی : دوکتور عبدالکریم زیدان
ژباړونکی : قضاوتپوه حضرت گل حسامي

داسلامي فقهي بنسټونه

دوه يم باب
داحكامو دلايل
دوه يم فصل
دوه يم دليل ، سنت
(۲)

۱۵۸- دمتواتر سنت انواع (ډولونه)

متواتر سنت ، کله کله قولی د ی اوکله کله عملی . قولی متواتر سنت لږ دي ، خو عملی متواتر سنت ډیر (زیات) دی ، دا دی په ډیره لنډه توگه د دې دواړو په تړاو بحث کیږي:

قولی متواتر سنت په دوه ډوله دی : لفظی اومعنوي .
- لفظی متواتر هغه دي چې لفظ یې متواتر دی ، لکه دا حدیث چې فرمایي : (من کذب علی متعمداً فلیتوباً مقعداً من النار) ژباړه : (هرڅوک چې په عمدې ډول په ماپورې دروغ وتری ، خای یې د جهنم په اورکې دی) .

معنوي تواتر هغه دی چې په هغه کې مشترکه معنا متواتر ده نه دهغه لفظ ، یعنی د راویانو الفاظ په کې مختلف دي ، خو ټول روایتونه یوه معنا لري ، د متواتر په دې ډول (نوعه) کې ، لازم نده چې دهر روایت اصحاب په یوازې توګه دارنگه وي چې د تواتر حد ته ورسیري ، د دې ډول متواتر مثال : دا چې داعمالو مېنا(بنسټ) نیت دی او د اعمالو اعتبار د نیت په شتون دی . دا مفهوم په متواتره بڼه دخدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم څخه روایت شوی دی ، ځکه ډیر اخبار وارد شوي دي چې په دې معنا کې په دلالت د تواتر حد ته رسیري ، که څه هم دا اخبار په یوازې توګه هیڅ کوم یو د تواتر حد ته نه رسیري ، دخدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم ځیني روایت شوي دا احادیث دي : اخبار له جملې څخه دي : (انما الاعمال بالنیات وانما لکل امری ماوی) ژباړه (د اعمالو اعتبار یوازې په نیت پورې تړلی دی او دهر فرد لپاره یوازې هغه څیز دی چې نیت یې کړی دی) او (من قاتل لتکون کلمة الله هی العلیا فهو فی سبیل الله) ژباړه : هر څوک چې په دې نیت و جنګیري چې د خدای جل جلاله خبره په ټولو خبرو لوړه (جګه، پورته) وي ، د ده دا جګړه د خدای جل جلاله په لار کې ده) او (رب قتیل بین الصفین الله اعلم بنیته) ژباړه (داسې ډیر کسان به له کفارو سره د مسلمانانو په جګړه کې ووژل شي ، خو خدای جل جلاله د هغوی په نیت خبر دی) او نور زیات اخبار چې پردې دلالت لري چې د افعالو اعتبار یوازې په نیت دی . دا معنا په متواتره بڼه دخدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم څخه نقل شویده ، ځکه په ډیرو اخبارو کې وارد شویده چې ټول په دې معنا دلالت لري ، که څه هم الفاظ یې مختلف دي او قضایا یې متنوعي دي .^۱

۱۵۹- دوهم - مشهور سنت

هغه دی چې یو یا دوه کسانو ، یعنی هغه شمیر چې د تواتر حد ته نه دي رسیدلي ، هغه یې دخدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم ځیني روایت کړی دی او بیا د تابعینو یا تبع تابعینو په عصر کې تواتر ته رسیدلی دی ، یعنی دهغه راویان (د تابعینو یا تبع تابعینو په عصر کې) یو ډیر شمیر دي چې په درواغو دهغوی دجوړ جاري خیال نه رامینځ ته کیري .^۲ نومشهور سنت هغه دی چې په اصل کې له آحاد اخبار، یعنی هغه اخبار څخه دی چې د تواتر له حد ځیني لږو افرادو هغه له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه نقل کړی دي او بیا په دوهمه او درېیمه پیری یعنی د تابعینو یا تبع تابعینو په عصر کې مشهور شوي

^۱ - التعریف بالقرآن والحديث ، زمونږ استاد زفزاف ، ص ص ۲۴۰-۲۴۱ قاسمی ، ص ص ۱۲۸-۱۲۹

^۲ - مسلم الثبوت ج ۲ ص ۱۱۱ ، حاشیه الازمیری ج ۲ ص ۱۹۶

اوتواتر ته رسيدلي دي 'مونږ ته له دې تعريف ځيني په ښه توگه روښانه کيږي چې د خدای جل جلاله رسول صلی الله علیه وسلم ته دمشهورسنت د انتساب په صحت (رښتياوالي) کې يقين شتون نه لري، خو د خدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم څخه په راوي دهغه د انتساب په صحت کې يقين دی او په همدې دليل احناف دهغه په تراو وايي: مشهورسنت (پيغمبر صلی الله علیه وسلم ته دهغه د انتساب په صحت کې يوقوي (پياوړی) ظن (گمان) افاده او رامينځته کوي، دقيقين په حدکې ظن او دا هماغه څيزدی چې (طمانيه علم) ورته ويل کيږي دا سنت، په هغه د عمل دلزوم او د تشريع له مصادر و څخه دهغه په قرار ورکولو او د احکامو له دلايلو ځيني د يو دليل له امله، د احنافو په نزد متواتر دی. له دې نوعې څخه دا حديث: (انما الاعمال بالنيات وانما لكل امری ما نوى) ژباړه: (د اعمالو اعتبار يوازې په نيت پورې تړلی دی او د هر فرد لپاره يوازې هغه څيزدی چې نيت يې کړی دی) او (لاتنکح المرأة على عمتها أو على خالتها) ژباړه: (له ښځې سره هممهاله دهغې له عمه او خاله سره واده حرام دی).^۲

۱۶۰ - درييم - آحاد سنت

هغه سنت دي چې يو شمير چې د تواتر حدته نه رسيږي هغه يې د تابعينو يا تبع تابعينو په عصرکې د خدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم څخه روايت کړي دي، نو، د احنافو له ليدتوگې ځيني، دا سنت، هغه سنت دي چې نه متواتر دي او نه مشهور، خو د نورو له ليد توگې څخه هغه دي چې متواتر نه دي.^۳

دا سنت د جمهور له ليدتوگې ځيني د خدای جل جلاله رسول صلی الله علیه وسلم ته دهغه د انتساب د صحت د غوره والي د ظن افاده کوونکي دي، خو د ظاهر په وواو ځينو اهل حديث له ليدتوگې د علم افاده کوونکي دي نه د ظن. خو آیا دا سنت د احکامو له دلايلو څخه گڼل کيږي ترڅو عمل پرې واجب وي يا نه؟ اوکه

^۱ - د تابعينو عصر د خدای جل جلاله د رسول صلی الله علیه وسلم له اصحابو څخه وروسته عصر دی او د تبع تابعينو عصر له تابعينو ځيني وروسته عصر دی، تواتر يا شهرت له دې درې عصرونو څخه وروسته اعتبار نه لري، ځکه په دې عصرونو کې سنت تدوين وموند او شايع (مروج) او مشهور او خلکو ټولو يو له بل ځيني هغه نقل کړل.

^۲ - اصول سرخسی ج ۱ ص ۳۹۲

^۳ - مسلم الثبوت ج ۲ ص ۱۱۱

چيرې په ايجاب قايل اوسو، د دې چارې لپاره لازمه چاره څه شي دي؟ د دې پوښتنې ځواب هغه څيز دی چې په لاندې مبحث کې به ورکړل شي.^۱

۱۶۱- آحاد سنت، واجب الاتباع (پيروي يې واجب) او د تشريع له مصادر وڅخه يومصدر

ټول مسلمانان د نظر اتفاق لري چې آحاد سنت په هغه دعمل پروجوب او دهغه په احکامو تفيد (مقيدکيدل) او داحکامو د دلایلو په عنوان دهغوی قرار ورکول، پرمسلمانانو حجت دی او ددې چارې دليل، ډيری موارد دي له هغې جملې:

۱- سترڅښتن تعالی جل جلاله له فرمايي: (فلولانفرمن کل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين ولينذرواقومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون) (د التوبه سورت - ۱۲۲ آيت).

ژباړه: نوولی د دوی يوه ډله نه وځي دين زده کړی اوخپل قوم ته چې راوگرځي هغوی وويروي بنيابي چې دوی وويړيږي.

طايفه په لغت کې پرواحد فرد اطلاق کيږي اوپردي بنسټ، که چيرې واحد خبر په عمل کې حجت نه وي، دهغه چاوېرول (ډارول) چې په دين کې معلومات ترلاسه کوي کومه فايده نه لري.

۲- دخداي جل جلاله له رسول صلی الله عليه وسلم څخه په متواتره بڼه روايت شويدي چې هغوی خپل اميران (چارواکي)، قاضيان او قاصدان او مامورين د مالياتو د راغونډولو (راتولولو) لپاره د اسلامي هيواد بيلا بيلو گوټونو ته استول او دهغوی شمير، هم آحاد و او انحضرت صلی الله عليه وسلم هغوی يوازي د زکوة د اخيستلو، د تړونو د تړلو او پرې کولو او شرعي احکامو د تبليغ لپاره استول او د اطرافو خلک يې دخپلو استازيو د قول په منلوملزم کول، که چيرې واحد خبر حجت نه وای پيغمبر صلی الله عليه وسلم خلکو ته په هغه امرنه کاوه.

۳- عامي (عوام) شخص په اجماع سره دمفتي په پيروي او د ده په تصديق مأمور دی، حال دا چې احتمال هم لري چې مفتي دخپل ظن له مخې يو څه ووايي، له دې امله، هغه څوک چې دخداي جل جلاله له رسول صلی الله عليه وسلم څخه ديو څيز په اوريدلو خبرورکوي چې په هغه کې شک نه لري، د ده تصديق او د ده د قول منل او د ده دخبرپه موجب عمل ترټولو غوره دی.

^۱ - اصول سرخسی ج ۱ ص ۳۲۱، الاحکام، ابن حزم ج ۱ ص ۱۰۸ او له هغې وروسته محاضرات فی اصول الفقه الجعفری، ابوزهرة، ص ۱۳۰ اوله هغې وروسته، شوکانی ص ۴۹، المستصفی ج ۱ ص ۹۳، ابن حجر عسقلانی، ص ۸-۹ مسلم الثبوت ج ۲ ص ۱۲۲، آمدی، ج ۲ ص ۴۷ او له هغې وروسته.

۴- مونږ مأمور يوچي د دوه کسانو په شهادت حکم وکړو ، حال دا چې دا شهادت د کذب (درواغو) احتمال هم لري ، او که چيرې په هغه عمل يوازي د درواغو داحتمال دقطعي انتفا په صورت کې جايز ؤ، په هغه مو عمل نه کاوه ، نوله دې امله څرنگه چې په شهادت عمل په هغه کې دکذب د احتمال باوجود واجب دی ، غوره دا ده چې له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه په آحاد روايت عمل واجب وي .

۵- په ډيری پيښو(وقایعو) کې د واحد خبرپه منلو او پر هغه په عمل کولو د صحابه وواجماع ، له هغې جملې حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه د واحد خبرد شتون په خاطر، نيا(جده) ته له ميراث څخه شپږمه حصه ورکړه ، او حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه په همدې خاطر د زوج (ميره) له ديت ځينی د ده زوجي (ميرمنې) ته ميراث ورکړ اوله زرد شتيانو څخه يې جزيه واخيسته نورو اصحابو هم په دې توگه ، دآحاد خبرپربنسټ چې هغوی ته رسيدلی ؤ ، چال چلند کړی دی .

۱۶۲- په آحاد سنت د عمل شرايط

مسلمانان اجماع لري چې آحاد سنت پر ټولو حجت دی اوپيروي (متابعت) ترې لازم دی او دتشریع له مصادرو څخه دي ، خودهغه لپاره دلازمو شرايطو په تړاو يعنی په هغه دعمل د وجوب په شرايطو او له هغه ځيني د احکامو په استنباط کې ، يو له بله سره اختلاف لري ، چې کولای شو دهغوی اختلاف په دووقولونو کې راغونډ کړو :

۱۶۳- لومړی قول: هغه سنت چې عادل او ثقه (د اطمینان او اعتمادوړ) فرد روايت کړي دي ، يعنی په راوي کې د روايت د قبلولو شرايط شتون ولري – سره له دې چې د دې قول خاوندان يې ، په دې شروطو کې د اختلاف باوجود ، شرط نيسي – او د روايت سند دخدای جل جلاله له د رسول صلی الله عليه وسلم پورې متصل وي ، په دې صورت کې په دې سنت عمل او له هغه څخه داحکامو استنباط او د تشریع دمصدرپه عنوان دهغه قرارورکول واجب دي . دا قول ، دحنابله وو، شافعيه وو، ظاهريه وو ، جعفريه وو او دنورو مذاهبو دځينو فقها وو قول دی .

که چيرې حديث مرسل وي ، يعنی سند يې متصل نه وي او دراويانو له سلسلې څخه هغه صحابه وو چې خبريې دخدای جل جلاله له رسول صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړی دی ، ساقط وي ، د دې قول اصحاب په هغه دعمل د وجوب په تړاو اختلاف لري : ظاهريه معتقد دي چې: حجت نه دی ، عمل پرې واجب نه دی ، شافعي پر هغه دعمل لپاره شرط ايښی دی ، له هغې جملې دا چې د تابعينو د کبارو مراسيلو لکه سعيد بن مسيب غوندي وي او دا چې له بله اړخه مسند وي يا دصحابی له قول سره موافق وي اويا ډيری علما دهغه په

مقتضا فتوا ورکړي . داحمد بن حنبل قول دا دی چې د مرسل منل او پر هغه عمل واجب دی که څه هم په هغه باب له متصل سند سره کوم حدیث شتون ونلري .^۱
۱۶۴- دوهم قول : د دې قول خاوندانو د راویانو په عادلنوب او ثقه والي اکتفا نده کړي ، بلکې نور شرایط یې هم ذکر کړي دي چې د روایت له سند پورې مربوط ندي ، بلکې په نورو چارو پورې اړیکمن دي ، ترڅو په دې وسیلې سره د دوی په نزد د حدیث د صحت اړخ او دخدای جل جلاله رسول صلی الله علیه وسلم ته دهغه د انتساب ترجیح پیدا کړي دا قول، د مالکیه وواو احنافو قول دی، دا دی په ډیره لنډه توګه د دې دواړو ډلو خو راهم شرایط ذکر کړي.
۱۶۵- الف : د آحاد خبر دمنلو لپاره دمالکیه وشرایط :

د آحاد خبر دمنلو لپاره د مالکیه وشرایط ، د مدینې د اوسیدونکو (اهل) له عمل سره د هغه نه مخالفت دی او دهغوی دلیل هم دا دی چې د مدینې د اوسیدونکو عمل دمتواتر سنت په څیر دی ، ځکه هغوی عمل ، دخپلو پخوانیو له لارې د خدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم څخه په میراث وړی دی او په همدې دلیل، د هغوی عمل د روایت او متواتر سند په مقام کی دی او متواتر هم پر آحاد خبر لومړیتوب لري او په همدې دلیل مالکیه و د (المتتابعان بالخیار حتی ینفقا) ژباړه : (د بیع دواړه خوا وی تر هغه مهاله چې یوله بل ځینې جلا کړي دخیار درلودونکي دي) حدیث منلی نه دی او امام مالک یې په هکله ویلي دي : مونږ ددې حدیث لپاره نه کومه پیژندل شوې اندازه لرو او نه داسې متبوع چې پر هغه عمل شوی وي .

مالکیه و همدارنګه شرط کړی دی چې حدیث د ثابتو اصولو او دشریعت د رعایت وړ قواعدو مخالف نه وي او پر همدې بنسټ هم د مصراة په حدیث عمل نه کوي ، هغه حدیث چې په هغه کې له پیغمبر صلی الله علیه وسلم ځینې روایت شوی دی فرمایي : (لاتصروا الابل والغنم ومن اتباعها فهوا بخیر النظرین بعد أن یحلبها ان شاء أمسک وان شاء ردھا وصاعا من التمر) ژباړه (دا ویني او میري اونورو حیواناتو شیدې (ډیپرودونکي) د دوکي کولو اوتطمیع په موخه) دهغو په تیونو کی مه ذخیره کوئ . په دې صورت کی که چیرې ډیپرودونکی (مشتری) وغولید او هغه یې وپیږه اوله لوشلو وروسته ډیپروونکي حیلي او فریب ته متوجه شو(نوموړی د دوه چارو ترمینځ د اختیار خاوند دی چې د هغو خورا غوره وټاکي : یا په بیعي راضي شي اومیع وساتي اویا داچې حیوان (خاړوی) له یوې پیماني خرما(کجورو) سره - دلوشل شویو شیدو پرځای - پلورونکی ته مسترد کړي (وروګرځوي) ځکه دا خبر-

^۱ - قاسمی ، ص ص ۱۱۵-۱۲۰ ، المستصفی ج ۱ ص ص ۱۴۹-۱۷۱ ، الاحکام ابن حزم ج ۱ ص ۱۰۸ اوله هغې وروسته اوج ۲ ص ۲ اوله هغې وروسته

دهغوی په اعتقاد- د (الخراج بالضمان) له اصل سره عوايد ((او پر عين اضافه شوي شيان په هغه چاپورې تعلق پيدا کوي چې د هلاک کيدلو په صورت کې دعین ضمانت دهغه پر غاړه دی)) او د (ان متلف الشيء انما يغرم مثله ان كان مثليا و قيمته ان كان قيميا) ژباړه: (که چيرې يو چاکوم څيز تلف کړ او هغه څيز دمثلي درلودونکې ؤ ، دهغه مثل دی غرامت (تاوان) ورکړي اوکه له مثل پرته قيمتي ؤ دهغه قيمت غرامت ورکوي) له اصل سره مخالفت لري اوله دې کبله ، د يومتلي څيز (شيدو) دتلفولو په خاطر، له خوړو او کاليو پرته دبل څيز ضامن کيږي نه . همدارنگه مالکيه دا حديث چې په هغه کې راغلي دي چې : دخداى جل جلاله رسول صلى الله عليه وسلم په يوه ماجرا کې دستور ورکړ چې هغه ديگونه چې دغنيمتونو له ویش دمخه په هغو کې داوښ اوپسه غوښه پخه شوې وه چپه کړي او پرځمکه دې توی کړي (وغورځوي) ، دعمل مبنا نه گرځوي په دې استدلال سره چې دا حديث د سختۍ (ستونزې) دليري کولو له اصل او مرسله مصلحت سره مخالفت لري ، ځکه کافي ؤ چې د خداى جل جلاله رسول صلى الله عليه وسلم هغوى ته وفرمايى کوم کار چې تاسي وکړ جايز ندی او وروسته هغوى ته دهغو دخوړلو اجازه ورکړي ، ځکه په هغوديگونو کې دپخ شوې غذا تلفول ، هغه خرابی ده چې له مصلحت سره منافات لري او همدا چاره دخبرپه نه صحت (سموالي) دلالت کوي^۱.

۱۶۵- ب - دآحاد خبر دمنلو لپاره د احنافو شرايط :

۱- سنت په هغه چاروپورې اړيکمن نه وي چې ډيرى پېښيږي ، ځکه کوم څيزچې ډير پېښيږي لازم دی چې د تواتر يا شهرت په طريقه نقل شي ، ځکه دهغه د نقل انگيزه اوسبب د تواتر اوشهرت په طريقې سره رامېنځ ته شويدي اوله دې کبله که چيرې په دې صورت سره نقل نه شو او په آحاد طريقه سره نقل شو، دا چاره دهغه سنت په نه سموالي دلالت لري ، لکه (په لمانځه کې - له رکوع وروسته - دلاسونو د پورته کولو يا رفع اليدين سنت) چې په آحاد طريقه سره نقل شويدي ، او حال دا چې په هره ورځ کې دتکرار په دليل، دهغه ترسره کول عمومي او زيات دي ، نو نه منل کيږي .

۲- سنت دصحيح قياس اوپه شريعت کې د اصولو اوثابتو قواعدو مخالف نه وي . البته دا شرط دهغه وخت پورې مربوط دی چې راوي غيرفقيه وي ، ځکه په دې صورت کې ، سنت په معنا سره روايت کوي او له لفظ سره يې نه روايت کوي ترڅو دحديث له معنا څخه يې يو څيز له نظره ليري پريوځي او دی پرې پوه نه شي - هغه چاره چې زياته پېښه شويده . نوپه دې حالت کې

^۱ - الموافقات ج ۳ ص ۲۱-۲۲ (مالک) زمونږ داستاد ابوزهره ص ص ۳۰۱-۳۳۱ او له هغې وروسته .

احتياط لازم دی په دې توگه چې حديث ونه منل شي که چيرې د عمومي اصولو او د صحيح قياس له مقتضا سره مخالف وي . احنافو ، پردي بنسټ ، د امام مالک په څير ، د مصراة حديث نه دی منلی ، ځکه د حديث راوی يعنې ابوهريره دهغوی په نظر يوغيرفقيه فرد دی اوهم ، دا حديث د اصولو اوپه شرع کې د ټاکل شويو قواعدو لکه د (الخراج بالضمنان) د قاعدې مخالف دی چې په سنت کې وارد شويدي ، او دا قاعده د دې مقتضي ده چې دعين عوايد (درآمد) په دې مثال کې له حيوان يا څاروي څخه په لاس راغلی شيدي [دهغه چاپورې تعلق پيدا کوي چې دهلاک کيدو په صورت کې دعين ضمانت دهغه پرغاړه دی . له دې کبله ، واجب ده چې شيدي دپيرونکي وي ، ځکه عين (حيوان) د ده په ضمانت کې قرار لري ، سربيره پردي ، دا حديث د ضمان له قاعدې سره چې د دې مقتضي دی چې (که چيرې مال مثلي وي ، بايد مثل يې ضمانت شي) هم مخالفت لري .^۱

۳- راوي دخپل روايت پرخلاف عمل ونکړي ، ځکه د ده عمل (د روايت پرخلاف) د روايت پرنسخ اويا د يوبل دليل دشتون په خاطر دهغه په ترک (پريښولو) دلالت کوي ، يا دا چې پرهغه دلالت لري چې معنا يې په دې صورت چې روايت شويدي تړپام لاندی نده ، لکه دا حديث چې فرمايي : (اذا ولغ الكلب في اناء احدكم ، فاغسلوه سبعا احدا هن بالتراب) : ژباړه (که چيرې سږي ستاسي کاسه او لوبښی وڅاټه ، هغه اووه ځلې په اوبو پريمنيځی اوله هغه اووه ځلې څخه يو ځل په خاورې (اوبو= خټه) سره وي) چې احنافو دا حديث نه دی منلی ، ځکه د دې حديث راوي هرکله که سږي دهغه لوبښی وڅاټه ، هغه يې يوازي درې ځلې پريمينځه .

۱۶۶- غوره قول

که څه هم منو چې احنافو او مالکيه وو دا شرايط يوازي د دې لپاره ايښي دي ترڅو دسنت په صحت د خدای جل جلاله رسول صلی الله عليه وسلم ته دهغه په انتساب ډاډ ترلاسه کړي ، خو دهغوی قول مرجوح دی او دنورو قول راجح دی ، ځکه که چيرې دسنت روايت صحيح وي ، يعنی دعادلو ، ثقه وو او دحفظ او دقت څښتنانو راويانو هغه روايت کړی وي ، له هغه پيروي اوپرې عمل او تري د احکامو استنباط لازم دی ، که د مديني داوسيدونکو دعمل مخالف وي اوکه د هغه موافق وي او د ټاکل شويو اصولو او دقياس له مقتضا سره موافق وي او که نه وي او که پخپله د روايت راوي پرې عمل کړی وي او که عمل يې پرې نه وي کړی او که له هغه شيانو ځيني وي چې ډير پيښيري او که له هغه څيزونو څخه وي چې لږ پيښيري ځکه د مديني او سيدونکي د امت يوه برخه ده

^۱ - اصول سرخسی ج ۱ ص ۳۴۱

نه ټول امت او ملاک - (معیار) هغه څیزدی چې راوي يې روايت کوي نه هغه څه چې نوموړی پرې عمل کوي ، ځکه راويان هم کله کله ، په خطا يا دهيړتيا(نسيان) يا تاویل له مخې ، دخپل روايت پر خلاف عمل کوي ځکه چې معصوم نه دي ، او دا هم چې د روايت مضمون له هغه شيانو ځینې دی چې ډیر پېښيري د واحد اخبار په قبول یارد کې کوم اغیزنه لري ، ځکه دهغه څه دحکم پېژندلو ته اړتیا چې ډیرلږ پېښيري ، دهغه څیز دحکم پېژندلو ته دارتیا په څیر دی چې ډیرپېښيري اوشوني ده چې دواړه هم په آحاد صورت سره نقل شي ، سربېره پردې چې په دې مورد کې ، کثرت يا قلت هیڅ کومه ضابطه نه لري . له اصولو سره د آحاد سنت په مخالفت استدلال هم قانع کوونکی نه دی ، ځکه دا سنت دی چې اصول هستوی اوله دې کبله ، که چیرې يې له ثابتو اصولو سره کوم مخالف حکم مینځته راوړ ، دا نوی حکم ، پخپله یو مستقل اصل گڼل کیږي چې په خپله خاصه دایره کې عمل کوي ، لکه د سلم بيع چې په هغې کې مبيع هم معدوم دی او استقرار هم پردې دلالت لري چې هغه آحاد سنت چې صحیح سند لري او په اصولو سره دهغوی په مخالفت له استدلال سره رد کیږي ، په حقیقت کې د اصولو موافق دي نه دهغوی مخالف ، له دې کبله ،دمصرأة حدیث چې له اصولو سره يې دهغه په مخالفت په استدلال سره هغه رد کړی دی ، دهغوی دا شاري وړ مورد له اصولو سره مخالفت نه لري ، ځکه د (الخراج بالضمنان) قاعده په دې ځای کې عمل نه کوي ، ځکه د حیوان په تیونو کې ذخیره شوې شیدې دحیوان له پېرودلو وروسته مینځ ته نه دي راغلي ، بلکې دهغه له پېرودلو وړاندې مینځ ته راغلي دي ، نو دا شیدې دهغه غلې او عوایدو له نوعي (ټول) څخه نه دي چې د پېرودونکي (مشتري) په نزد دمبيع دشتون پرمهال را مینځ ته کیږي ترڅو نوموړی د هغو استحقاق ولري ، د ضمان قاعده هم دلته عمل نه کوي ځکه د مشتري په نزد دحیوان دشتون پرمهال د رامینځ ته شویو شیدو د اندازې پېژندل متعذراو ستونزمن دي ، ځکه دا نوې شیدې له پخوانیو شیدو سره مخلوطې (گډې) شويدي اود هغه دمثمل ضمانت شونی ندی انو ددې دلیل هم چې په حدیث کې ذکرشويدي چې باید مشتري له حیوان ځینې دلوشل شویو شیدو پرځای یو پیماننه خرما (کجوري) ورکړي ، یوازې دا دی چې کجوري ، شیدو ته ډیرنږدی مثل دی او د دې دواړو مشترک قدردا دی چې دواړه له هغه څیزونو څخه دي چې په پیماننه پلورل کیږي اوله خوراکي او غذایی توکیو ځینې دی .^۱نوله اصولو او قیاس سره دا مخالفت چیرې دی ؟!

داستدلالی حدیث د راوي په نه فقیه توب استدلال هم ، یو دنه منلوړ خبره ده ، ځکه دسنت راويان دخدای جل جلاله له رسول صلی الله علیه وسلم سره د

^۱ - دمسرة حدیث د رد لپاره و.گ : اعلام الموقعین ج ۱ ص ۳۶۶ اوله هغې وروسته

ملازمت (ملګرتيا ، مصاحبت) په دليل د فقهې له يوې اندازې څخه برخمن ؤ چې دهغوی د نقل په صحت (سموالي) د ډاډ لپاره کفايت وکړي او همدارنگه ، د روايتونو ټولې معنا گانې يې موندلې دي ، سربيره پردي چې د عربي ژبې په اسلوبونو او دهغه له بيان سره يې هم بلدتيا درلوده ، او له دې کبله د جمهور قول راجح (غوره) دی ، نو هر سنت چې صحيح وي يعنې ثقه اوضابطو(هوش لرونکو) افرادو هغه روايت کړی وي ، هغو ته مخه کول او دهغو دمخالفو افرادو اوڅيزونو ته نه پاملرنه واجب ده – تو پير هم نه کوي چې چا له هغه سره مخالفت کړی دی ، ځکه سترڅښتن تعالی جل جلاله مونږ دهغه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم له سنت څخه په پيروۍ اومتابعيت مکلف کړي يو او دراويانو له لارې (طريقی) پرته دخدای جل جلاله د رسول صلی الله عليه وسلم په سنت د لاس موندلو لپاره بله لاره هم شتون نه لري .

نو که چيرې مونږ ته د سنت د راويانو ضابطوالی او عادلثوب ثابت شو يا يې ترجيح وموندله ، دا چاره ، يا د قطعي علم په صورت کې اویا په راجح ظن سره ، دخدای جل جلاله رسول صلی الله عليه وسلم ته دهغه دانتساب په سموالي (صحت) دلالت کوي او دهغوی دواړه – قطعي علم يا راجح ظن – هم شرعاً پر هغه عمل واجبوی .

۱۶۷- هغه احکام چې سنت راوړي دي

لومړی ډول (نوعه) : هغه احکام چې د قرآن د احکامو موافق او پر هغو ټينگار کوونکي دي لکه د مور او پلار له نافرمانۍ او دهغو له ځورولو څخه نهې ، د درواغو له شهادت ځيني نهې، د نفس له قتل او داسې نورو څخه نهې .

دوهم ډول (نوعه) : هغه احکام چې دقرآن دمعانيو مفسر(تفسيرکوونکي) او دقرآن د مجملاتو تفصيل ورکوونکي دي ، لکه هغه سنتونه چې د حج دمناسکو له بيان ، د زکوة نصاب او دهغه له اندازې ، دهغه مال مقدارچې دهغه دسرقت په خاطر د غل لاس غوڅيري (پري کيږي) او داسې نوروڅخه بحث کوي .

درېيم ډول (نوعه) : هغه احکام چې د قرآن مطلق ، مقيد کوي يا دهغه دعام مخصص (تخصيص کوونکي) دي ، دا چاره به وروسته ذکرشي .

څلورم ډول (نوعه) هغه حکم چې په قرآن کې نه دی راغلی اوسنت هغه بيان کړی دی ، ځکه سنت داحکامو په تشريع کې مستقل دی او داحکامو په تشريع کې د قرآن په څيردي . ځکه دخدای جل جلاله رسول صلی الله عليه وسلم فرمايي ، (ألاواني أوتيت القرآن ومثله) يعنې : په رښتيا سره ماته قرآن او دهغه په څير، يعنې هغه سنت چې قرآن يې په تړاو خبرې نه دي کړي ، راکړل شوی دی ، په دې هکله ډير مثالونه شتون لري له هغې جملې د اهلي خړه دغوښي تحريم ، د ټولو هغو څيروونکو حيواناتو دغوښي تحريم چې تيره غاښونه لري ، دهغه الوتونکو دغوښو تحريم چې پنډی لري ، ديوشاهد د

شهادت پر بنسټ د حکم ورکول او د مدعي سوگند ، د اقامت پرمهال د رهن جواز ، پر عاقله د دیت وجوب ، د نیا (جده) میراث او داسي نور.^۱

۱۶۸ - پراکامو د سنت دلالت :

په مخکنيو مبحثونو کې یا دونه وشوه چې سنت ، دهغه د ورود له کبله ، کله کله قطعي دي ، لکه متواتر سنت او کله کله هم ظني دي لکه مشهور او آحاد سنت . همدارنګه سنت دهغه د دلالت له لحاظه پراکامو هم ، دقرآن په څېر ، کله کله قطعي دي او کله کله هم ظني دي ، د سنت دلالت هغه مهال ظني دی چې لفظ ، له یوې معنا څخه زیات محتمل یعنی د تأویل محتمل وي ، د قطعي دلالت د بیلګو له جملې ځینې د پیغمبر (صلى الله عليه واله وسلم) دا حدیث چې فرمایي : (فی خمس من الابل شاة) ژباړه (د پنځو اوبیانو زکوة یو پسه دی) د خمس یعنی پنځه لفظ چې په دې حدیث کې راغلی دی په قطعي صورت سره په خپله معنا دلالت لري او د کومې بلې معنا محتمل نه دی نو ، حکم د دې لفظ دمدلول لپاره ثابتیږي چې هماغه د پنځو اوبیانو د زکوة په عنوان دیو پسه ورکولو وجوب دی . او د ظني دلالت له بیلګو څخه دا حدیث دی چې فرمایي (لاصلاة الا بفتح الكتاب) ژباړه : (د فاتحة الكتاب سوري (سورت) له قرائت پرته ، لمونځ صحیح نه دی) دا حدیث د تأویل احتمال لري ، ځکه هم جایز ده چې په دې معنا وي چې لمونځ د فاتحه سورت له لوستلو پرته صحیح او کافي نه دی او هم احتمال لري چې منظور دا وي چې لمونځ د فاتحه سورت له لوستلو پرته بشپړ نه دی ، جمهور علما لومړنی تأویل مني ، خو احنافو دوهم تأویل منلی دی .

نور بیا

^۱ - شوکانی ، ص ۳۳

تأليف دوكتور عبدالرزاق السنهوري
حشمت ابوستيت
ترجمه: دكتور عبدالله "عطائي"

مصادر قانون مطلب سوم وضع قانون در مصر

تاريخ هيات قانون گذار در مصر :

زمانیکه مصر جزئی از امپراطوری عثمانی بود امور آن توسط یکی از افراد خانواده محمد علی به عنوان والی پیش برده می شد، که این والی مسئول قانون گذاری هم بود، و این وضع تا اواخر ولایت اسماعیل پاشا ادامه داشت که در این زمان شورایی به نام مجلس نظار تأسیس شد، که باید همه قوانین زیر نظر آن وضع میشد، و در اوائل ولایت توفیق پاشا مصر صاحب نظام پارلمانی شد که با گذشت زمان کوتاهی در سال ۱۸۸۱ انقلاب عرابی بوجود آمد. و پس از آنکه مصر از سوی انگلستان اشغال شد، قوه مقننه را به - خدیوی - شاه دست نشانده، و شورای نظار آن سپردند، شورای نظار خدیوی عبارت از دو مجلس " شورای قوانین" و " مجمع عمومی " بود که رأی نهاد اول - شورای قوانین - مشورتی بوده، و رأی مجمع عمومی در مسائل مالیاتی قطعی و نهائی بوده. و در نزدیکیهای جنگ بزرگ - جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۳ - این نظام به نظام هیأت پارلمانی واحدی تبدیل شد که عبارت از مجمع قانون گذاری بود. که

البته رأی این مجمع نیز در مسائل وضع قانون مشورتی و در مسائل مالیاتی قطعی و نهائی بوده است.

کار این مجمع در زمان جنگ و پس از آن تعطیل بود، تا آنکه در ۲۸ فبروری سال ۱۹۲۲ فرمان پارلمانی شدن نظام مصر صادر گردید. و در ۱۹ اپریل سال ۱۹۲۳ قانون اساسی مصر صادر شد که براساس آن قوه مقننه دارای دو مجلس نماینده گان و سناتوران بوده و نظام حاکم و شاهی موروئی اعلام شد که بر مبنای این قانون اساسی شاه - رئیس دولت - با قوه مقننه در وضع قوانین در مصر شریک گردید. تا آنکه با صدور قانون اساسی ۱۹۳۰ قانون اساسی ۱۹۲۳ تعدیل گردیده و بالنوبه در سال ۱۹۳۵ با صدور فرمان شاهی قانون ۱۹۳۰ ملغاء قرار گرفته و بار دیگر قانون اساسی ۱۹۲۳ مورد اعتبار قرار داده شد که براساس آن

صلاحیتهای قوه مقننه به دست پارلمان و شاه قرار گرفت.^۱

۱ - قانون اساسی ۱۹۲۳ تا اکتوبر ۱۹۳۷ موعدا اجرای معاهده مونترو مبنی بر - لغای امتیازات کشورهای بیگانه - مورد تطبیق بود. که در واقع قوه مقننه در مصر حق نداشت قوانینی را وضع کند که بر همه سکان سرزمین مصر مورد تطبیق باشد، بلکه باید قوانینی که بر بیگانگان تطبیق می شد از سوی کشورهای بیگانه " دارای مصلحت " از طریق مجمع عمومی محکمه استئناف مختلط مورد تأیید قرار گیرد. لهذا محاکم مختلط نیز دارای اختصاص تشریعی بودند که بگونه ذیل به آن اشاره میکنیم :

اول - قوانین مدنی :

محاکم مختلط دارای صلاحیت قانون گذاری بوده اند، زیرا از آنکه قوانین مصری منحیث المبداء بر بیگانگان کشورهای صاحب امتیاز تطبیق نمی شد موافقت مجمع عمومی مستشاران محکمه استئناف مختلط بر همه قوانین نافذه بر بیگانگان شرط بود. و از آنکه گفتگو به دست آوردن موافقت چهارده کشور بر هر قانونی که وضع میشد نا ممکن بود، مصر در سال ۱۸۹۱ با کشورهای صاحب امتیاز به توافق رسید که ماده ۱۲ مدنی مختلط را تعدیل کند که به مقتضای این تعدیل موافقت مجمع عمومی محکمه استئناف مختلط در عوض تحصیل موافقت هر کشور به شکل علی حده جایگزین شود و استثنائی که در این مورد وجود داشت لائحہ ترتیب محاکم مختلط بود که باید هر کشور به شکل علی حده برآن موافقت میکرد " گفتنی است که این جایگزینی و استثناء ماحصل معاده مونتر و سال ۱۹۳۷ بود ".

ماده ۱۲ تعدیل یافته شروط ذیل را وضع کرده است :

۱- تشکیل مجمع عمومی محاکم مختلط با حضور پانزده مستشار از مجموع مستشاران محاکم محکمه استئناف مختلط منعقد می شود و در صورت غیاب یکی از

تدرج قانون در مصر

مراتب قانون در مصر آنچنانکه گذشت متعدد و مندرج است در رأس همه قوانین قانون اساسی قرار داشته که پس از آن قانون های صادره از پارلمان – مجلس نماینده گان و مجلس سنا – پس از توشیح شاه بر آن است. سپس مقررات صادره از شورای وزیران در مورد مسائل قانونی مفصل صادر می شود و در مرحله سوم لوائح و احکام والیان و مجلس ادارات محلی می باشد. لهذا باید میان قانون اساسی که سلطه های عمومی را تنظیم کرده و بنا به دستور و امضای شاه و صدراعظم " نخست وزیر " صادر میگردد، و میان قانون عادی که پس از موافقت مجلس نماینده گان و مجلس سنا، و توشیح شاه صادر گردیده، و میان فرمان شاهی مختص شاه، و یا مشارکت شاه و وزیر که در نتیجه

مستشاران محکمه استئناف قدیمی ترین قاضی تبعه دولت مستشار غائب از آن نیابت میکند.

۲- موافقت مجمع عمومی با اکثریت ثلثین اعضای حاضر است.

۳- طرحهای قانون بعد از گذشت سه ماه از موافقت مجمع عمومی برآن صادر می شود، و هر دولتی از دولتهای دارای امتیاز میتواند طی این مدت بر طرح قانون اعتراض کرده و از صدور قانون جلوگیری کند که در چنین صورتی طرح قانون بار دیگر به مداوله گذاشته می شود، که با موافقت اکثریت عادی ممکن است قانون فوراً صادر شود.

۴- باید مدت زمان میان موافقت بر اصدار قانون و نشر آن بیش از سه ماه نگذرد، که در صورت افزایش این مدت قانون متروک گشته و مراجعه به آن زمانی جائز است که براساس این ماده "۱۲" بازنگری شود.

دوم – قوانین جزائی :

مجمع عمومی محکمه استئناف مختلط به مقتضای موافقت کشورها و فرمان صادره ۳۱ ژانویه سال ۱۸۸۹ در بخش قباحتات " مخالفتها " دارای اختصاص قانونگذاری بوده که البته قبل از موافقت بر چنین قوانینی باید از موضوعات ذیل متأكد و متحقق می شد :

۱- قوانین و لوائح ارائه شده به شکل عام بر همه سکان سرزمین مصر بدون استثناء مورد تطبیق است.

۲- قوانین و لوائح مورد نظر با نص معاهدات و توافق نامه های بین المللی مخالفتی ندارد.

۳- مدت مجازات وارده از حد مجازات قباحت – مخالفت – که حبس به مدت یک هفته و یا جریمه تا حدود ۱۰۰ قرش است " نگذرد اما مجازاتهای مرتبط به جنایت و جنحه موافقت کشور های صاحب امتیاز شرط است.

از سوی هر دو مورد امضاء قرار میگیرد، و میان مرسوم عالی که با قرار مجلس وزراء به امضای شاه صادر گردیده، و قرار وزیر و قرارهای والیان و ادارات محلی که نیازی به موافقت وزیر ندارد فرق گذاشت.

جگونگی تدارک و وضع قانون در مصر :

وضع قانون اساسی :

قانون اساسی آنچنانکه قبلاً گفتیم با امر شاهانه صادر می شود، در قانون اساسی مصر آمده است که امت مصدر قدرت است و بنابر آن میتوان در احکام قانون اساسی به جز احکام مرتبط به شکل حکومت نیابی پارلمانی، و نظام وراثت تاج و تخت، و مبادی آزادی و مساوات که از سوی قانون اساسی مکفول گردیده تغییراتی وارد کرد. و راه کار این تغییر و تنقیح آن است که هریک از دو مجلس پس از تعیین موضوع با اکثریت مطلق اعضای آن قراری را مبنی بر ضرورت تغییر صادر کند، و اگر این قرار از سوی شاه مورد تأیید قرار گرفت بار دیگر هر دو مجلس و شاه طی قرار مشترکی مسائل مورد تغییر را تعیین میکنند. و مناقشه موضوع در مجلسین مشروط به حضور ثلثین اعضاء هر مجلس و صدور قرار در مورد آن مشروط به اکثریت ثلثین آراء هریک از دو مجلس است.

قانون عادی :

قانون عادی صادره از پارلمان وفق اصول اساسی ذیل وضع می شود، طرح قانون از سوی وزارت مربوطه آماده شده به بخش قانون گذاری، شورای دولت فرستاده می شود تا این طرح را از نگاه ادبیات و ترتیب کلمات و هماهنگی آن با دیگر قوانین دولت را بررسی کند. سپس طرح قانون به شورای وزیران فرستاده می شود تا با فرمان شاهی به عنوان - طرح قانون - به مجلس نماینده گان و سناتوران ارائه شود.

و در صورتیکه این طرح از سوی این دو مجلس به تصویب رسید به شاه فرستاده می شود تا آن را تصدیق کند.

همچنانکه اعضای هر دو مجلس - نماینده گان و سناء - میتوانند طرح های قانونی را پیشنهاد کنند، و در صورتیکه پارلمان آن را تأیید کند و برای تصدیق و اصدار به شاه فرستاده می شود. و در صورتیکه شاه بر طرح قانونی پارلمان را تصدیق نکند طی مدت یک ماه آن را به پارلمان می فرستد تا در مورد آن تجدید نظر کند و اگر طی این مدت زمان شاه طرح قانون را به پارلمان بازنگرداند، طرح قانون نهایی بوده با افتراض تصدیق و اصدار به عنوان یکی از قوانین نافذه به حساب می رود. و اگر شاه طرح قانون را طی میعاد قانونی برگرداند اما بار دیگر پارلمان آن را با اکثریت ثلثین اعضای هریک از مجلس

نماینده گان و مجلس سناء تاکید کرد این طرح قانون بوده و باید از سوی شاه صادر شود. و اکثریت موصوف - ثلثین - فراهم نبود
بررسی طرح قانون در همان دوره انعقاد پارلمانی حائز نبوده، و در صورتیکه این طرح به دور انعقاد بعدی پارلمان ارائه شود برای قانون شدن آن اکثریت عادی کفایت میکند و اگر دوره پارلمانی منعقد نبود، و حالت کشور مقتضی اصدار قانونی بود شاه میتواند فرمانهای تقنینی را که متوافق با قانون اساسی باشد صادر کرده و پارلمان را به اجلاس غیر عادی دعوت کرده تا فرمانهای تقنینی شاه را در اولین جلسه بررسی کنند و این فرمانها به مجلس اضطراری ارائه نگردیده، و یا اینکه یکی از مجلسین آن را تأیید نکرد قوت قانونی این فرمانها زایل می شود و هرگاه شاه بر طرحهای قانون تصدیق کند باید قانون صادر و نشر گردد.

در ماده اول لائحہ ترتیب محاکم اهلی آمده است " همه قوانین و فرمانهای تقنینی پس از اعلان شدن در جریده رسمی در همه اقطار مصر نافذ بوده و همه جهات مکلف به آن پایبند باشند، و علم همه مردم به قوانین و فرمانهای تقنینی پس از گذشت سی روز از اعلان آن در جریده رسمی افتراضی می باشد و این مدت ممکن است به مقتضای نص صریحی در قوانین و فرمانهای تقنینی کوتاه تر هم باشد "

و در ماده ۲۶ قانون اساسی آمده است " قوانین با صادر شدن آن از سوی شاه که از طریق نشر آن در جریده رسمی فهمیده می شود در همه اقطار مصر نافذ است "

صیغه اصدار قانون در اول نوشته شده و به موافقت پارلمان و تاریخ آن نیز اشاره می شود همچنانکه هریک از شاه، نخست وزیر، و وزیر مسئول از اجرای قانون بر آن امضاء میکنند.^۱

فرع دوم کد کردن قوانین

این فرع را به دو مطلب تقسیم میکنیم :

^۱ - صیغه اصدار قانون در مصر بگونه ذیل بوده است :

م ... شاه مصر:

مجلس سناء و مجلس نماینده گان قانون ذیل را تأیید کرده و ما بر آن تصدیق نموده و آن را صادر کردیم.

فرمان اصدار قانون به عبارت ذیل پایان می یابد " ما امر میکنیم که این قانون با مهر دولت مهور گردیده و در جریده رسمی نشر و به عنوان یکی از قوانین دولت مورد اجراء قرار گیرد ". که پس از آن امضای شاه، نخست وزیر و وزیر مسئول است.

مطلب اول:- نظریه کد کردن. مطلب دوم:- تاریخ کد سازی قوانین.

مطلب اول:- نظریه کد :

تعریف کد :

کد عبارت از جمع آوری قواعد قانونی مختص به فرعی از فروع قانون پس از ترتیب و رفع تناقضات و خلاها در یک مدونه است " Code " که از سوی هیأت قانونگذاری به شکل قانون صادر می شود، چه مصدر آن قواعد قانونی بوده و چه هم مجموعه قواعد عرفی باشد.

البته دائره نیازمندی به وجود " کد " پس از انتشار کششهای اشتراکی و کثرت قوانین گسترده تر شد زیرا مشکل می نماید که دست اندرکاران قانون همه قوانین صادره را جمع و احتوا نمایند گذشته از آنکه با صادر شدن قوانین متعدد در یک مجال احتمال تعارض میان آنها را افزایش میدهد. بدین لحاظ مقتضی آن است که احکام متعلق به هر فرعی از فروع قانون در یک مدونه جمع آوری شود.

خوبیها و عیوب کد :

کد قانون برخلاف سایر قوانین مورد انتقادات شدیدی قرار گرفته اما قبل از توضیح این اعتراضات باید به این سوال پاسخ داد که چرا کد قانونی – برخلاف دیگر قوانین – مورد انتقاد قرار گرفته و خصوم آن در صدد بیان عیوب و خطرات آن بیرون شده اند؟

گفتنی است که سبب اساسی این اعتراضات اهمیت بزرگ و خطرات احتمال کد از حیث ایجاد هیبت و تقدس بر آن است، که شاید این دو عامل سبب انجماد قانون و عقب ماندن آن از حرکت و پیشرفت جامعه گردد، امری که با وظیفه قانون در منافات است. این انتقاد همانند انتقادات دیگری وارد است که در واقع شمارش این انتقادات خود در وصف نیکوئیهای کد است. اما دیری نگذشت که خصوم کد دانستند که ایراد اعتراض – جمود – به جا نبوده و بر همه گان واضح شد که قانون میتواند در سایه کدها نیز به اضافه سایر امتیازات آن مرونیت و سلامت خود را نیز نگهداری کند و با ظهور چنین نتیجه دیگر کدهای قانونی خصومی ندارند، و به جا است که این موضوع را به گونه ذیل توضیح دهیم:

صادر شدن کدهای قانونی فرانسه پس از انقلاب کبیر آن " در سالهای ۱۸۰۴ – ۱۸۱۰ " شهرت جهانی یافته و بسیاری از کشورهای دیگر تلاش کردند به اثر گامهای فرانسه قدم بگذارند. این کدها نظر به تلاشهای عظیمی که در وضع و ترتیب و صیفه بندی آن به کار رفته بود حالتی از هیبت و احترام و تقدس را به خود گرفت، زیرا این کدها در عوض موارد قانونی پراکنده و متعارض از عظمت ترتیب درست، صیغه بندیهای منضبط تعبیرهای جامع و آسان و فوائد

بزرگ قانونی برخوردار بود که میتوانست علائق قانونی را در مواد آسان، فهما و واضح بیان کند، لذا جای تعجب نبود از آنکه امت فرانسه این کار جدید " کدها " را اثر زنده تلقی کنند که با گذشت زمان نمی میرد و برای همیشه باید احکام آن مورد احترام و تقدس بوده و جز در حالات ضرورت‌های شدید نباید به آن دست برد، همچنانکه جای تعجب نیست که فقه فرانسه به آن باور شود که "کد" یگانه مصدر قواعد قانون بوده و همانند کتاب منزل و مقدس است که همه علم قانون را در خود گنجانیده و راه حل همه مشکلات زندگی است. و این دیدگاه فقه به نصوص "کد" به آن رسانید که تفسیر آن نیز تفسیر تحت اللفظی بوده و فقیه پیوسته به دنبال فهمیدن اراده وضع کننده گان " کد " باشد.

و آنگاه که تیبو " thibaut " فقیه معروف آلمان تجربه کامیاب فرانسه را ملاحظه کرد دعوت داد تا قوانین آلمان نیز همانند فرانسه ساقینی " کد " شود. " savigny " فقیه بزرگ آلمان در جلو این دعوت ایستاده و طی نامه مشهور آن در سال " ۱۸۱۴ " شهروندان خود را از ضررهای " کد " بر حذر نمود، نامه که در واقع میلاد مذهب جدیدی در طبیعت قانون است که بعدها به مذهب – تحول تاریخی – معروف شده است. این موضع " ساقینی " جز نتیجه طبیعی مذهب قانونی آن نبود، زیرا منطق این مذهب بر آن است " مذهب تحول تاریخی " که بنا به قواعد قانون را در قالبهای جامد و خشک نصوص قرار داد که حرکت و نشاط آن را مسئول کرده مرونیت و سلامت آن را به انجماد تبدیل کند، و بهتر آن است که قواعد قانونی را از هرگونه قید و شرطی رهانیده تا بتواند وفق نیازمندیهای زمان گسترش کند.

اما اگرچه این نظریه " ساقینی " صدور کدهای قانون آلمان را در حدود یک قرن به تأخیر انداخت، اما واقع تجربی ایجاد کدهای قانون برعکس نظریه " ساقینی " بود زیرا کدهای قانونی آلمان در سال ۱۹۰۰ صادر گردید تا کشور را از حیث قانونی یک دست نماید. و در پاسخ به سؤال وارد که چرا نظریات مخالفین " کد " ناکام شد؟ باید گفت که هراس مخالفین " کد " از انجماد قانون بود که با واقع عملی ثابت گردید که آن اندیشه به جای نبوده به خصوص که تصور مقدس دانستن کد با تأثیر ضرورت‌های عملی بازنگری قوانین از بین رفت زیرا فقه فرانسه در سایه " مدرسه شرح بر متن " متیقن شد که از ساحه های واقع زندگی به دور افتاده و چاره ای جز با همکاری با قضاء ندارد، از آن بود که به مصادر دیگری قانون اعتراف کرده، و نصوص کدها را وفق ضرورتها به شرح و تفسیر گرفته و از قانون گذار خواست تا هنگام ضرورت به کار قانونگذاری بپردازد. و بدین سان " کد " توانست مرونیت و توان خود را در هم رکابی با تحولات زندگی ثابت کند، موضعی که سبب شد کسی با " کد کردن

قوانین "مختلف، مخالفتی نداشته و برعکس همه فقهاء به منظور توسعه جوامع و وهم گامی با تحولات عصر خواهان کد شدن قوانین و نو آوری در آن شدند.

مطلب دوم

فقه و قضاء در قوانین جدید

کششهای مختلف در قوانین جدید:

وجود فقه و قضاء در قوانین جدید به حسب کششها و توجهات هر قانونی فرق دارد اما همه قوانین جدید در یکی از کششها و تأثرات سکسونی، ویا رومانی وارد است، بدان معنا، در هر جاییکه قانون انگلستان وجود داشته باشد همانند کشورهای بریتانیه، آمریکا، استرالیا، جنوب آفریقا، هندوستان و دیگر کشورهای متأثر از قانون انگلستان در آنجا کششها و تأثرات سکسونی نیز وجود دارد. که در این مدرسه فقه جایگاه بزرگی نداشته بلکه قضاء است، که از مهم ترین مصادر رسمی قانون به حساب می رود. درحالیکه کششها و تأثرات رومانی در کشورهای نظام "جرمن" همانند آلمان، اتریش، هالند، سوئزرلند وجود دارد که برعکس قضاء در آن جایگاه بزرگی نداشته و از مصادر رسمی قانون به حساب نمی رود.^۱ بلکه قضاء در این نظام "جرمن" مصدر تفسیری قانون می باشد.

درحالیکه فقه در این نظام به مصاف قضاء رسیده، و اگر مصدر رسمی قانون هم نمی باشد، اما به عنوان مصدر تفسیری از جایگاه بلندی برخوردار است، پس فقه و قضاء در این کشورها دارای جایگاه یکسان بوده و هر دو مصدر تفسیری قانون به حساب می روند، اگرچه عده از فقهای این مدرسه قضاء را به عنوان یکی از مصادر رسمی قانون میدانند.

بدین سان قانون انگلستان به عنوان ممثل کششهای سکسونی، و قانون فرانسه را به عنوان ممثل کششها رومانی انتخاب کرده و نقش هریک از فقه و قضاء را در تکوین و وجود قانون مصر توضیح میدهیم:

۱- مدرسه - کششهای - سکسونی:

فقه و قضاء در قانون جدید انگلستان:

انچنانکه توضیح یافت فقه در تکوین و وجود قانون انگلستان اثری ندارد، اگرچه شواهدی وجود دارد که قانون دانان انگلستان نوعاً به فقه اهتمام ورزیده

^۱ - در قانون سویس نصی وجود دارد که میگوید: در صورتیکه قاضی نص واجب التطبيقی را بر قضیه مطرح بروی نیابد در آن قضیه بگونه ای حکم میکند که گویا خود آن قانون گذار بوده، و از وی خواسته شده باشد که قاعده قانونی را برای قضیه مطرح شده وضع کند. اما قانونی را که قاضی در چنین حالتی وضع میکند فقط بر همان قضیه فعلی تطبیق میشود، و از آن تجاوز نمیکند.

و فقهای همانند، بویوک، دایسی، هولند، و انسون، تدریس قانون در پوهنتونها - دانشگاه ها - را به گونه ای تدریس فقه در آورده اند، اما با آنهم فقه در قانون انگلستان تأثیر چندانی نداشته و تا کنون هم قانون انگلستان از ساخت و نتاج قضاء و قانون گذار است. و طوریکه قبلاً یادآور شدیم، "قانون عام" و "قانون عدالت" درهم آمیخته و محاکم انگلستان با اختلاف درجات آن، که محاکم لوردها، محکمه استئناف، و محاکم ابتدائیه - درجه اول - است این قانون واحد را تطبیق میکنند، لهذا قاعده برآن است که حکم مجلس لوردها، بر خود این مجلس و دیگر محاکم انگلستان الزام آور است، به عبارت دیگر حکمی را که مجلس لوردها صادر میکند، خود قانونی است که بر قضایای همانند مورد تطبیق بوده، و همه محاکم اول درجه، و محاکم استئناف، و مجلس لوردها به آن پای بند بوده، و عدول از حکم آن جز با قانون دیگری ممکن نمی باشد، همچنانکه احکام محاکم استئناف بر خود این محاکم و بر محاکم درجه اول به عنوان قانون بر همه قضایای همانند واجب التطبيق است.

اما احکامی را که محاکم درجه اول - ابتدائیه - صادر میکند اینگونه احکام بر محاکم بالاتر استئناف، و لوردها نیز الزام آور است مگر آنکه یکی از دو شرط وجود داشته باشد.

شرط اول :- در صورتیکه حکم محکمه ابتدائیه با قانون، و عدالت مخالفت داشته باشد.

شرط دوم :- در صورتیکه حکم محکمه ابتدائیه خیلی قدیمی شده و مردم مطمئن نباشند که حالت صدور حکم و مقتضیات آن تاکنون باقی مانده باشد.^۱

بدین سان حدود احترام قضاء وفق قانون انگلستان واضح گردیده تا حدی که محاکم انگلستان سوابق قضائی را قانون واجب التطبيق میدانند. و هرگاه که قضای انگلستان به این سرحد از اهمیت و عظمت بود، سوابق قضائی انگلستان در مجلدات بزرگی "law Reports" جمع آوری گردیده، که قانون دانان

^۱ - اما قضای محاکم دیگر همانند محاکم ایرلند، و محاکم آمریکا و محکمه استئناف مستعمره های انگلستان، بر محاکم انگلستان الزام آور نمی باشد. بلکه قضات محاکم انگلستان میتوانند از این احکام به عنوان مرجع استئناسی استفاده کنند، آنچنانکه در کلیه کشورهای لاتینی و جرمانی، رواج دارد. یادآوری می شود که احکام قضائی مجلس لوردها، و محکمه استئناف، و محاکم ابتدائیه، زمانی الزام آور است، که اثبات و تقریر این احکام برای حل و فصل قضایای وارده بر محاکم ضروری باشد. اما مبادئ قانونی را که قضاء به غرض شرح و تسهیل قانون وضع میکند، اینگونه مبادئ بر محاکم دیگر الزام آور نمی باشد. جزئیات بیشتر - استاذ سالموند: علم اصول القانون، لندن ۱۹۲۵، طبع شیشم، ص ۱۵۹-۱۷۸.

انگلستان به آن مراجعه میکنند، " بگونه ای که قانون دانان فرانسه به نصوص قانون وضعی فرانسه مراجعه میکنند " بالاخص که این سوابق قضائی از نگاه تاریخی به قرن سیزدهم میلادی برمیگردد.

تتبع و نگارش : قضاوتمل نجم الدین «واثق»

بررسی فقهی و حقوقی نیابت در عقد

قسمت چهارم

مطلب دوم: احکام تصرفات وصی در فقه
طبق فقه وصایت تابع احکام ذیل است:

(۱) خرید عقال صغیر و فروش عقال برای صغیر توسط وصی: در صورتی که مال صبی عقال باشد، جایز نیست وصی آن را به فروش رساند، مگر در صورت ضرورت مانند: تأمین نفقه صغیر، ادای دین میت یا در بیع آن برای صغیر مصلحت ظاهری باشد، مانند اینکه: مشتری آن را دو برابر قیمت آن خریداری نماید. در صورت منقول بودن، وصی می تواند آن را در برابر قیمت مثل، یا در بیع ای که غبن یشیر وجود داشته باشد، به فروش رساند. اما، فروش مال صغیر به غبن فاحش جواز ندارد.^۱

به نظر جمهور فقهاء (رح) وصی نمی تواند مال خود را به صبی به فروش رساند و یا مال وی را برای خود خریداری نماید.^۲ فقهای حنفیه (رح) میان وصی قاضی و وصی پدر تفکیک قایل شده می گویند: وصی قاضی به هیچ وجه نمی تواند مال خود را بالای صغیر به فروش رساند و مال صغیر را برای خود خریداری نماید.

اما، وصی پدر می تواند مال خود را به صغیر به فروش رساند و مال صغیر را به نظر امام ابوحنیفه (رح) برای خود خریداری نماید. بر عکس، به نظر امام محمد و ابویوسف و فقهای مالکیه (رح) خرید مال صغیر و فروش مال برای صغیر جواز ندارد.

(۲) معین نمودن وکیل و وصی دیگر برای موصی: در صورتی که موصی وصی را برای ایفاء یا معین کردن وصی دیگر اجازه داده باشد، به اتفاق نظر همه فقهاء وصی می تواند وصی دیگر برای موصی علیه معین نماید. اما، در صورت عدم اجازه، در فقه دو نظریه وجود دارد: فقهای حنفیه و مالکیه (رح) می گویند: وصی می تواند برای موصی علیه، وصی دیگر معین نماید. زیرا، وصی به اقتضای ولایتی که به وی از ولی منتقل گردیده است، تصرف می نماید.

بنابر این، مانند جد مالک ایفاء می گردد. بر عکس، فقهای شافعی و حنابل (رح) می گویند: وصی نمی تواند وصی دیگری برای صغیر معین نماید. زیرا، وصی به نمایندگی و اذن موصی تصرفات خویش را اعمال می نماید. همچنین، به نظر فقهای شافعی و حنابل (رح) وکیل گرفتن غیر نیز برای صغیر جواز ندارد. مگر، اینکه وصی نتواند عادتاً عمل وصایت را خودش انجام دهد، مانند اینکه: عمل جهات و ابعاد گوناگون داشته باشد و وصی نتواند آن را به تنهایی

^۱ .الدكتور وهبة، الزحيلي. الفقه الاسلامي وادلته، ج ۴، ص ۲۸۸۲.

^۲ .الدكتور عبدالرزاق احمد سنهوري. الوسيط، ج ۹، صص ۱۱ و ۱۲.

^۳ .القرطبي، أبو عمر يوسف بن عبد الله بن محمد بن عبد البر بن عاصم النمري. الكافي في فقه أهل المدينة، تحقيق: محمد أحمد، نشر: مكتبة الرياض الحديثة، المملكة العربية السعودية الطبعة: الثانية، ۱۴۰۰ هـ/ ۱۹۸۰ م، ج ۲، ص ۲۴۱.

انجام دهد، یا عمل شاق باشد و به شخص قوی ضرورت باشد و یا عمل به تخصص خاص ضرورت داشته باشد و وصی نتواند آن را انجام دهد.^۱ درباره اخذ وکیل توسط وصی قانون مدنی از فقه پیروی نموده و این اجازه را برای وصی داده است. ماده (۳۰۲) قانون مدنی درباره اخذ وکیل توسط وصی اشعار می دارد که: «وصی می تواند در تمام مواردی که صلاحیت اجرای وصایت را دارد شخص دیگری را به حیث وکیل تعیین نماید. وکیل یا وفات وصی یا شخص تحت وصایت معزول شناخته می شود.»^۲

(۳) مضاربت و تجارت وصی بامال صغیر: مضاربت و تجارت بامال یتیم و صغیره یکی از این طرق ممکن است صورت پذیرد: تجارت برای خود توسط مال صغیر، تجارت وصی توسط مال یتیم و صغیر برای صغیر و دفع مال صغیر موصی علیه برای دیگری جهت مضاربت. که درباره هریک نظریات فقهاء ذیلاً بیان می گردد:

۱. فقهای حنفیه، مالکیه، شافعیه و حنابلّه (رح) بر این نظر اند که: جایز نیست وصی بامال صغیر یا میت برای خود تجارت نماید. با وجود این، فقهای حنفیه (رح) درباره رأس المال و ربح (فایده) آن دو نظر متفاوت ارایه کرده اند: امام ابوحنیفه و امام محمد (رح) به این نظر اند که: در این صورت وصی ضامن رأس المال است و در صورت فایده، آن را باید صدقه بدهد. بر عکس، امام ابو یوسف (رح) بر این نظر است که: وصی باید ربح مال را به موصی علیه تسلیم نماید و آن را صدقه ندهد.^۳

۲. تجارت وصی توسط مال یتیم برای یتیم: فقهاء درباره تجارت وصی توسط مال یتیم برای یتیم دو نظریه متفاوت ارایه کرده اند: فقهای حنفیه، شافعیه، حنابلّه و فقهای مالکیه (رح) در قوی بر این نظر اند که: وصی می تواند بامال یتیم برای یتیم به خاطر مصلحت یتیم تجارت نماید. بر عکس فقهای مالکیه (رح) و بعضی فقهای حنفیه (رح) بر این نظر اند که: جایز نیست وصی با مال صغیر برای صغیر تجارت نماید.^۴

۳. دفع وصی مال صغیر موصی علیه برای مضارب جهت مضاربت: فقهاء بر مشروعیت مضاربت مال یتیم جهت مصلحت صغیر نظر داده

۱. الدوکتور وهبة الزحيلي، الفقه الاسلامي وادلته، ج ۱۰، ص ۷۵۸۸.

۲. وزارت عدليه، قانون مدني، ماده ۳۰۲.

۳. الكاساني، علاء الدين ابوبكر بن مسعود، بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع، فصل في شرائط النفاذ ومنها الولاية، ج ۵، ص ۱۵۳.

۴. وزارة الاوقاف والشئون الاسلامية، الموسوعة الفقهية، ج ۴۳ ص ۱۹۴.

اند. با وجود این، جمهور فقهاء (رح) این امر را مستحب و فقه‌ای شافعیه (رح) واجب می‌دانند.^۱

۴) تأجیر (اجاره دادن یا به اجاره گرفتن) صبی موصی علیه توسط وصی: تأجیر صبی موصی علیه توسط وصی یا برای غیر است و یا برای وصی. درباره اجاره دادن موصی علیه توسط وصی فقهاء بر این نظر اند که: وصی می‌تواند موصی علیه را بدون عوض جهت تهذیب و ریاضت استعمال نماید. بنابراین، به اجاره دادن صبی در برابر عوض به صورت اولی جواز دارد. اما، اجاره گرفتن صبی، توسط وصی را صرف فقهای حنفیه (رح) اجازه داده‌اند. همچنین، فقهاء درباره فسخ اجاره زمانی که صبی در اثنای عقد اجاره به سن بلوغ برسد نظریات مختلف ارائه کرده‌اند: فقهای حنفیه و شافعیه (رح) می‌گویند: در صورت رسیدن صبی به سن بلوغ صبی، می‌تواند عقد اجاره را فسخ نماید.

فقهای مالکیه (رح) می‌گویند: در چنین حالت باید میان سه حالت تفکیک قایل شد: ظن و گمان وصی درباره رسیدن صبی به سن بلوغ، عدم گمان وصی درباره رسیدن صبی به سن بلوغ و هیچ یک.

در هر سه حالت فوق، یا از مدت اجاره زمان زیادی باقی است و یا زمان کمی، مانند یک ماه. در صورت کم بودن مدت و ظن وصی مبنی بر سن بلوغ رسیدن صبی، صبی دارای اختیار فسخ نیست. اما، در صورت مدت زیاد خواه وصی رسیدن به سن بلوغ صبی را گمان کرده باشد، یا نکرده باشد صبی اختیار فسخ عقد اجاره را دارد.

فقهای حنابلّه (رح) می‌گویند: اگر وصی، یتیم را اجیر بگیرد و صبی قبل از انقضای مدت به سن بلوغ برسد در حالی که رشید باشد، در صورت دانستن وصی، عقد اجاره در وقت رسیدن صبی به سن بلوغ فسخ می‌گردد. در صورت عدم دانستن رسیدن صبی به سن بلوغ در اثنای عقد اجاره، عقد اجاره منفسخ نمی‌گردد.^۲

۵) اجاره دادن وصی خود را به صبی: درباره وصی توسط صبی در فقه دو نظریه وجود دارد: فقهای حنفیه (رح) بر این نظر اند که: اجاره وصی خود را برای صبی یا یتیم جواز ندارد. بر عکس، فقهای مالکیه (رح) می‌گویند: در صورت اجیر شدن وصی بخاطر اجرای عملی برای صبی، قاضی باید این امر را تعقیب نماید. در صورتی این امر به خیر صبی باشد، آن را تأیید و در صورتی که به خیر و صلاح صبی نباشد آن را رد نماید.

^۱ . همان، ج ۴۳، ص ۱۹۵.

^۲ . وزارة الاوقاف والشئون الإسلامية. الموسوعة الفقهية، ج ۴۳، ص ۱۹۵.

(۶) اجاره داده شدن مال صبی توسط وصی: به اجاره داده شدن مال صبی توسط وصی، یا برای غیر است یا برای وصی. درباره جواز به اجاره دادن مال وصی توسط صبی برای غیر، فقهاء اتفاق نظر دارند. با وجود این، فقهای حنفیه (رح) می گویند: وصی نمی تواند عقال صبی را برای مدت طویل (سه سال) اجاره دهد. درباره به اجاره گرفتن مال صبی توسط وصی، فقهای حنفیه (رح) می گویند: به اجاره گرفتن مال صبی توسط وصی جواز ندارد.^۱

(۷) تبرع و صدقه دادن مال صغیر توسط وصی: فقهای حنفیه، شافعیه، حنابله و مالکیه (رح) بر این نظر اند که: وصی نمی تواند مال صغیر را تبرع نماید اعم از اینکه تبرع صدقه و هبه به غیر عوض باشد. زیرا، در تبرع مال صغیر هیچ فایده ای برای صغیر نهفته نیست و نیز تبرع مال صغیر منافق هدف و صایت که عبارت از حفاظت، انکشاف و تصرف در مال صغیر به نحوی که موجب نفع صغیر گردد، است. زیرا، خداوند (ج) در این مورد می فرماید:

ترجمه: «به مال یتیم جزیه نحوی { هر چه نیکوتر } نزدیک مشوید.»^۲

این آیه از تصرف در مال یتیم نهی نموده است. مگر، اینکه تصرف به مصلحت وی تمام شود و در تبرع مال یتیم هیچ مصلحتی برای یتیم نهفته نیست، بلکه تبرع مال یتیم تصرفی است که خداوند (ج) از آن نهی نموده و ممنوع و منهی عنه است به دلیل این حدیث پیامبر (ص): «لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام». ترجمه: «ضرر رسانیدن به دیگران و مقابله ضرر با ضرر در اسلام جایز نیست.» و به دلیل این قول پیامبر (ص): «لَیْسَ مِنْ أَمْرِي مَنْ لَمْ يَجْلُ كَبِيرًا وَ يَرْحَمْ صَغِيرًا وَ يَعْرِفَ لِعَالَمِنَا حَقَّ.» «از امت من نیست کسی که به بزرگان ما احترام به کوچکان مارحم و حق علمای ما را نشناسد.»

۱. همان، ج ۴۳ صص ۱۹۶ - ۱۹۸.

۲. الأنعام: ۱۵۲.

۳. سنن ابن ماجه، باب من بنی فی حقه ما یضر بجاره، حدیث شماره (۲۳۴۰) ج ۲ ص ۷۸۴، و أحمد (۵ / ۳۲۶ - ۳۲۷) و أبو نعیم فی " أخبار أصفهان " (۱ / ۳۴۴) و ابن عساکر فی " تاریخ دمشق " (۸ / ۴۴ / ۲)، و صححه ألبانی، الألبانی، محمد ناصر الدین، إرواء الغلیل فی تخریج أحادیث منار السبیل، همان، ج ۳، ص ۴۱۴، حدیث شماره (۸۹۶).

۴. مسند امام احمد، حدیث ۲۳۲۹ ج ۴ ص ۱۷۰، این حدیث را، أبی قبیله المعافری، از عبادة بن الصامت وی از رسول (ص) روایت نموده است که سند آن حسن بوده، که تخریج آن در کتاب جامع المسانید و السنن الهادی لأقوم سنن، تألیف: أبو الفداء إسماعیل بن عمر بن کثیر القرشی البصری ثم الدمشقی، تحقیق: د/عبدالمک بن عبدالله الدهیش، حدیث، ۵۷۶۷، باب، أبی مسلم الخولانی عنه، ج ۴، ص ۶۱۴.

پس، وصی نمی تواند مال صغیر را برای غیر بدون عوض هبه نماید. زیرا، هبه از اله ملک است بدون عوض که برای صغیر ضرر محض تلقی می گردد. همچنین، وصی نمی تواند مال صغیر را صدقه بدهد، از طریق وصیت به دیگری انتقال دهد. زیرا، صدقه دادن و وصیت از اله ملک است بدون عوض که ضرر محض تلقی گردیده و وصی نمی تواند آن را انجام دهد.

اما، درباره هبه باعوض، امام ابوحنیفه و امام ابویوسف (رح) می گویند که: وصی نمی تواند مال طفل صغیر را هبه باعوض نماید. زیرا، آن در اصل هبه است چرا که تملک معوض منوط بر قبض است که در نهایت معاوضه پنداشته می شود. به نظر امام محمد (رح) ولی می تواند مال صغیر را در برابر عوض هبه نماید. زیرا، آن معاوضه مال به مال و به معنای بیع است. فقهای حنابله (رح) می گویند: در صورتی که قیمت معوض بیشتر باشد، وصی می تواند مال صغیر را در برابر عوض هبه نماید.^۱

۸) قرض دادن مال صغیر و قرض گرفتن برای صغیر: قرض دادن مال صغیر یا برای وصی است و یا برای غیر. درباره به قرض داده شدن مال صبی توسط وصی برای خود وصی در فقه دو نظر وجود دارد: فقهای حنفیه، مالکیه و حنابله (رح) بر این نظر اند که: وصی نمی تواند چیزی از مال صغیر را برای خود به سبب تهمت ناشی از آن به قرض دهد. بر عکس، امام محمد (رح) و فقهای مالیکه (رح) در قولی بر این نظر اند که: در صورت داشتن مالی که وصی بتواند از آن دین خویش را اداء نماید، وصی می تواند مال صغیر را برای خود قرض بگیرد.

درباره قرض دادن مال صغیر برای غیر نیز در فقه دو نظریه وجود دارد: فقهای حنفیه، شافعیه، و حنابله (رح) بر این نظر اند که: وصی نمی تواند مال صغیر را به دیگری قرض دهد در صورتی که مصلحتی در آن برای صغیر وجود نداشته باشد. همچنین، قرض گرفتن وصی برای خود به نظر فقهای حنفیه (رح) در صورت حاجت جایز است.^۲

۹) به رهن دادن مال صغیر: به رهن دادن مال صغیر نیز یابه سبب دینی است که بر صغیر است یا بر وصی. در صورت مدیون بودن صغیر و رهن مال صغیر در برابر دین، فقهای مالکیه، شافعیه و حنابله (رح) می گویند: جایز نیست وصی مال صبی را در برابر دینی که دیگری بر صبی دارد، به رهن دهد، مگر اینکه در آن مصلحتی برای صبی وجود داشته باشد.

^۱ . وزارة الاوقاف والشئون الإسلامية. الموسوعة الفقهية، ج ۴۳، ص ۱۹۹.

^۲ . همان، ج ۴۳، ص ۲۰۳.

بر عکس، فقهای حنفیه (رح) می گویند: وصی می تواند مال صبی را در برابر دینی که دیگری به ذمه صبی دارد، به رهن دهد چرا که وصی می تواند بامال صغیر تجارت نماید و به رهن دادن مال صغیر نیز از توابع تجارت است.

درباره به رهن دادن مال صبی در برابر دینی که بر ذمه وصی است، فقهای حنفیه، شافعیه و مالکیه و حنابلّه (رح) می گویند: وصی نمی تواند مالی صغیر را در برابر دینی که دیگری بر ذمه وصی دارد به رهن دهد. اما، فقهای حنابلّه (رح) در روایتی بر این نظر اند که: وصی می تواند مال صغیر را در برابر دینی که بر ذمه وصی دارد به رهن دهد.^۱

۱۰) اعاره دادن مال صغیر: جمهور فقهاء (رح) بر این نظر اند که: وصی نمی تواند مالی صبی را به دیگری به اعاره دهد. زیرا، اعاره تملیک یا اباحه منفعت است بدون عوض و نوع تبرع است که منافی مقصود وصایت که عبار از حفظ مال صغیر است می باشد چرا که در اعاره مال صبی هیچ فایده ای برا صبی نهفته نیست پس، ضرر محض تلقی گردیده و وصی مالک آن نیست. بر عکس، برخی از فقهای حنفیه (رح) بر این نظر اند که: استحساناً وصی می تواند مال صبی را به دیگری به اعاره دهد. زیرا، اعاره از توابع و ضرورات تجارت است و وصی می تواند بامال صبی تجارت نماید.^۲

۱۱) به ودیعه گذاشتن مال صغیر نزد غیر: فقهای حنفیه، مالکیه و حنابلّه (رح) بر این نظر اند که: در صورت مصلحت صغیر وصی می تواند مال صبی را نزد دیگری به ودیعه گذارد. زیرا، وصی قایم مقام موصی در ولایت تصرف است پس، حق تصرف در ایداع را دارد. در نتیجه، در صورت عاجز شدن از حفظ مال، می تواند آن را نزد دیگری جهت حفظ به ودیعه گذارد. بر عکس، فقهای شافعیه (رح) می گویند: در صورت غیر حاجت وصی نمی تواند مال صغیر را نزد دیگری به ودیعه گذارد.^۳

۱۲) اختلاف وصی و موصی علیه درباره اصل نفقه و مقدار آن و دفع مال به صبی بعد از بلوغ: وصی به نظر جمهور فقهاء امین است پس، ضامن هلاک مال موصی علیه نیست و قول وی با یمین او زمانی که صبی به سن بلوغ برسد قبول می شود زمانی که او وصبی درباره اصل و یا مقدار نفقه اختلاف داشته باشند. بنابراین، زمانی که وصی و موصی علیه درباره اصل نفقه و یا مقدار آن دعوی داشته باشند، به نحوی که وصی بگوید: نفقه شمارا تأمین نمودم و موصی علیه بگوید: نفقه من را تأمین نه نمودی یا وصی بگوید: از ده سالگی بر شمار انفاق نمودم و موصی علیه بگوید: از پنج سالگی بر من انفاق نمودی. قول وصی بابینه قبول می

۱. همان، ج ۴۳، صص ۲۰۳ و ۲۰۴.

۲. وزارة الاوقاف والشئون الإسلامية. الموسوعة الفقهية، ج ۴۳، ص ۲۱۱.

۳. همان، ج ۴۳، ص ۲۱۱.

شود. زیرا، وی امین و اقامه بینه بروی ناممکن است. پس، قول او بایمینش پذیرفته می شود. در صورت دفع مال به صبی بعد از رسیدن به سن بلوغ و اختلاف وصی و موصی علیه فقهاء سه قول ذکر کرده اند: فقهای مالکیه و شافعیه (رح) می گویند: قول صبی پذیرفته می شود. زیرا، خداوند (ج) در این مورد فرموده است: ترجمه: «پس هرگاه اموال شان را به آنان رد کردید برایشان گواه بگیرید خداوند (ج) حساب رسی را کافی است.»^۱

فقهای حنفیه (رح) می گویند: در دفع مال به صبی، قول وصی بایمینش معتبر است. زیرا، وصی امین است. پس، قول او مانند تأمین نفقه برای صغیر و مودع پذیرفته می شود. فقهای حنابلّه (رح) می گویند: در صورت متبرع بودن وصی قول او بایمینش معتبر پنداشته می شود. زیرا، وی امین است و شباهت با مودع دارد. اما، در صورتی که وصایت در برابر اجرت باشد، قول او معتبر پنداشته نشده و قول صغیر معتبر پنداشته می شود.^۲

(۱۳) اقرار و وصی: درباره اقرار و وصی فقهای حنفیه و حنابلّه (رح) می گویند: اقرار و وصی بردینی که بر ذمه میت است جواز ندارد. همچنین، اقرار و وصی در ترک جواز ندارد، مانند اینکه: وصی بگوید: این چیز از فلان است. زیرا، این اقرار بر غیر است و اقرار بر غیر باطل است. همچنین، برای مقرله جایز نیست گرفتن آنچه به آن اقرار صورت گرفته است مادامی که دلیلی برای آن ارایه نکرده است. در صورت دفع مال به مقرله، وصی ضامن است، مگر این که مقرله وارث باشد.^۳

(۱۴) تعدد اوصیاء: فقهاء اتفاق نظر دارند که موصی می تواند دو یا چند نفر را وصی تعیین نماید. اگر موصی به طور صریح برای هریک از آنها مستقلاً و بدون جلب توافق وصی دیگر، حق تصرف داده باشد، باید به گفته او عمل شود، همان طوریکه اگر تصریح کرده باشد که اوصیاء باهم تشریک مساعی داشته باشند که در این صورت هیچ یک از اوصیاء نمی تواند به تنهایی، عملی را انجام دهد. اما، اگر موصی وصایت را مطلق گذاشته و معین نکرده باشد که اوصیاء مستقلاً یا باهم عمل وصایت را انجام دهند، میان فقهاء اختلاف نظر وجود دارد: فقهای شافعیه، مالکیه و حنابلّه (رح) می گویند: هیچ یک از اوصیاء نمی توانند در چیزی به تنهایی تصرف نمایند. پس، در صورتی که در نوع تصرف باهم دیگر مجادله کنند، و مجتمعاً تصرف نه نمایند، قاضی باید آنها را مجبور نماید تا مجتمعاً عمل وصایت را انجام دهند. اگر باز آنها عمل وصایت را انجام ندهند، قاضی باید دو نفر دیگر را وصی معین نماید.

^۱ . النساء: ۶.

^۲ . الدكتور وهبة، الزحيلي، الفقه الاسلامي وادلته، ج ۱۰، صص ۷۵۹۳ و ۷۵۹۴.

^۳ . همان، ج ۱۰، ص ۷۵۹۰.

فقه‌های حنفیه (رح) می‌گویند: در صورت تعدد اوصیاء هریک می‌تواند در هفت چیز به تنهایی تصرف نماید: کفن میت، پرداخت دیون او، رد کردن عین امانت، خرید ضروری نظیر: لباس و خوراک برای صغیر، قبول کردن هبه برای صغیر و رفع خصومت در آنچه علیه میت یا به نفع او ادعا شود. زیرا، تصرفات در این امور به طور دسته جمعی مشکل است و به تأخیر انداختن آن ضرر دارد. در نتیجه، جایز است که هریک از اوصیاء این اعمال را به تنهایی انجام دهد.^۱

درباره تعدد اوصیاء و اختلاف آنها قانون مدنی افغانستان نظر جمهور فقهاء (رح) به غیر از حنفیه (رح) را اختیار نموده است فقره های اول و دوم ماده (۲۹۸) قانون مدنی در این باره تصریح می‌نماید که: «(۱) محکمه می‌تواند حین ضرورت برای شخص ناقص اهلیت بیش از یک وصی تعیین نماید. در صورت تعدد وصی، اوصیا نمی‌توانند در اموال شخص تحت وصایت شان منفردا تصرف نمایند، مگر اینکه همچو تصرف کاملاً به مصلحت ناقص اهلیت باشد. (۲) حین اختلاف نظر بین اوصیا تجویزیکه از طرف محکمه اتخاذ می‌گردد، قابل تعمیم می‌باشد.»^۲

(۱۵) اخذ اجرت در برابر وصایت: فقهاء اتفاق نظر دارند که: هنگامی که پدر و یا قاضی برای وصی اجرتی در برابر وصایت در مال موصی علیه معین نماید، وصی می‌تواند آن را اخذ نماید فرق نمی‌کند که فقیر باشد و یا غنی، همان طوری که اتفاق نظر دارند که: وصی غنی در صورتی که اجرتی برای وی معین نشده باشد، جایز نیست چیزی از مال موصی علیه بگیرد به دلیل این قول خداوند (ج) که می‌فرماید:

ترجمه: «و آن کس که توانگر است باید {از گرفتن اجرت سرپرستی} خود داری ورزد.»^۳

در صورت امتناع از پذیرش وصایت. مگر، در صورت پرداخت اجرت، وصی بر عمل وصایت اجبار نمی‌گردد. در صورت رأی قاضی مبنی بر تعیین اجرت مثل، این امر جواز دارد. درباره تعیین اجرت توسط قاضی و عدم مستحق اجرت گردیدن وصی در صورت عدم تعیین، قانون مدنی از فقه پیروی نموده است. چنانچه ماده (۳۱۰) قانون مدنی در این باره تصریح می‌نماید که: «اجرای وصایت بدون اجرت می‌باشد. محکمه استثناء می‌تواند پرداخت اجرت یا مکافات را

^۱ . محمد جواد مغنیه. احوال شخصیّه ترجمه و تبیین جزء دوم الفقه علی مذاهب الخمسة، ترجمه، داکتر مصطفی جباری و حمید مسجد سرائی، ص ۲۲۸

^۲ . وزارت عدلیه. قانون مدنی، فقره های (۱ و ۲) ماده ۲۹۸.

^۳ . النساء: ۶.

^۴ . وزارة الاوقاف والشئون الاسلامیة. الموسوعة الفقهیة، ج ۴۳، ص ۲۰۶.

در برابر عمل معین بنابر مطالبه وصی امر نماید. مگر، پرداخت اجرت برای مدت قبل از مطالبه به هیچ صورت جواز ندارد.».

۱۶) ضمان وصی: از آنچه گفته شد، واضح گردید که: تصرف وصی باید جهت تحقق مصلحت صغیر باشد. پس، در صورتی که تصرف وصی در راستای تحقق مصلحت موصی علیه نباشد، وصی ضامن است وید وی بر اموال موصی علیه یدامان تلقی گردیده و باید تعدی و تقریط وی ثابت گردد.^۱

به عبارت دیگر: هرگاه مال موصی علیه از دست وصی تلف شود، وصی ضامن نیست. مگر، اینکه تعدی و تقریط وی ثابت شود. بنابر این، در صورت به سن بلوغ رسیدن صبی، صبی می تواند بر علیه وصی پیئه بی آورد و وصی سوگند بخورد. زیرا، چنانچه گفته شد، وصی امین است.

مطلب سوم: آثار وصایت در قانون مدنی و صلاحیت های وصی طبق قانون مدنی تمام تصرفات وصی منوط بر اخذ اجازه از محکمه ذیصلاح است، «وصی نمی تواند بدون اجازه محکمه با صلاحیت در اموال شخص تحت وصایت تصرفات ذیل را به عمل آورد:

۱- خرید و فروش، مقایضه (مبادله عین به عین)، شراکت، رهن، قرض دادن و هر نوع تصرف دیگری که موجب انتقال ملکیت یا اثبات حق عینی گردد.

۲- حواله دادن دینی که شخص ناقص اهلیت به ذمه شخص دیگر دارد و یا قبول حواله دین علیه او.

۳- گذاشتن اموال به منظور بهره برداری و تصفیه حسابات مربوط به آن یا قرض گرفتن به حساب شخص ناقص اهلیت.

۴- اجاره دادن اموال غیر منقول شخص ناقص اهلیت برای مدت بیش از سه سال، در صورتی که اموال غیر منقول زمین زراعتی و مدت بیش از یک سال در صورتی که اموال غیر منقول عمارت باشد.

۵- اجاره دادن اموال غیر منقول شخص ناقص اهلیت برای مدتی که بعد از رسیدن به سن رشد تا یک سال دوام نماید.

۶- قبول یا رد تبرعاتی که مشروط به شرط باشد.

۷- پرداخت نفقه اشخاصی که نفقه آنها بر ذمه شخص ناقص اهلیت لازم است. مگر، اینکه نفقه لازم به حکم قطعی محکمه ثابت گردیده باشد.

۸- صلح و حکمیت.

۹- ایفای تعهداتی که بر متروکه و یا بر ذمه شخص ناقص اهلیت ثابت باشد. مگر، اینکه نفقه لازم به حکم قطعی محکمه ثابت گردیده باشد.

^۱ . محمد جواد مغنیه. احوال شخصیه ترجمه و تبیین جزء دوم الفقه علی مذاهب الخمسه، ترجمه داکتر مصطفی جباری و حمید مسجد سرائی، ص ۲۳۰.

- ۱۰- اقامه دعاوی، مگر اینکه در تأخیر آن ضرر و یا ضیاع شخص ناقص اهلیت متصور باشد.
 - ۱۱- انصراف از حقوق دعاوی و یا قناعت به چنان احکام محکمه که قابل اعتراضات عادی باشد، یا انصراف از چنین اعتراضات بعد از اقامه آن و اقامه اعتراضات غیر عادی در برابر احکام محکمه.
 - ۱۲- انصراف از تأمینات یا تقلیل آن که به ضرر ناقص اهلیت تمام شود.
 - ۱۳- اجاره اموال شخص ناقص اهلیت برای خود، زوج یا یکی از اقارب شان تا درجه چهارم و یا برای کسی که وصی نایب وی باشد.
 - ۱۴- پرداخت مصارف ازدواج شخص ناقص اهلیت.
 - ۱۵- پرداخت مصارف تعلیمی و یا پرداخت چنان مصارفی که شخص ناقص اهلیت در اجرای شغل معین به آن ضرورت دارد.^۱
- طبق قانون مدنی، وصی دارای مکلفیت های ذیل است:
- (۱) وصی مکلف است که به منظور تحقق مصلحت صغیر کلیه عایدات نقدی موصی علیه را بعد از وضع مصارف نفقه و مصارف متفرقه ای که برای موصی علیه صغیر از طرف محکمه تعیین می گردد، به بانکی که از طرف محکمه معرفی می گردد تسلیم نماید.
- علاوه بر این، وصی باید تمام اشیای موصی علیه از قبیل: جواهرات، اوراق بهادار و نظیر اینها را در بانک به ودیعت گذارد. در صورت تسلیمی عواید و اشیای مزبور، وصی نمی تواند بدون اذن محکمه ذیصلاح اشیای مزبور و پول نقد صبی موصی علیه را از بانک دوباره اخذ نماید. فقره های اول، دوم و سوم ماده (۳۰۵) قانون مدنی در این باره حکم می نماید که: «(۱) وصی مکلف است تماماً عایدات نقدی شخص تحت وصایت خود را بعد از وضع مصارف نفقه و مصارف متفرقه ای که از طرف محکمه تعیین گردیده است، به حساب امانت محکمه یا بانکی که از طرف محکمه معرفی شده، بنام وی بودیعت بگذارد. (۲) همچنان وصی باید تمام اشیای از قبیل اوراق بهادار، زیورات، جواهرات و امثال آن را حسب لزوم دید محکمه بودیعت بگذارد. این اجراءات وصی باید در ظرف (۱۵) روز از تسلیمی عواید و اشیای متذکره صورت گیرد. (۳) وصی نمی تواند آنچه را که در بانک بودیعت گذاشته بدون اجازه محکمه اخذ نماید.»^۲
- (۲) وصی مکلف است دعاوی را که علیه موصی علیه اقامه می گردد، بعد از دفاع به محکمه گزارش دهد و پس از اخذ دستور از آن پیروی نماید. ماده (۲۰۶) قانون مدنی در این زمینه حکم می نماید: «وصی مکلف است دعاوی را که علیه شخص ناقص

^۱ . وزارت عدلیه، قانون مدنی، ماده ۳۰۴.

^۲ . همان، فقره های (۱، ۲ و ۳) ماده ۳۰۵.

اهلیت اقامه می‌گردد، توأم با اجراءات مربوط به آن، به اطلاع محکمه رسانیده و اوامر محکمه را در مورد پیروی نماید».^۱

(۳) وصی باید صورت حساب سالانه توأم با اسناد مربوطه در اخیر سال و قبل از آغاز سال جدید به محکمه ذیصلاح آن گزارش دهد. ماده (۳۰۷) قانون مدنی در این باره حکم می‌نماید که: «وصی مکلف است صورت حساب سالانه را با اسناد متعلق به آن، قبل از آغاز سال جدید به محکمه مربوط تقدیم نماید». در ارایه گزارش سالانه وصی شرط است که دارایی موصی علیه بیش از ده هزار افغانی باشد. بنابراین، در صورتی که دارایی موصی علیه صغیر کمتر از ده هزار افغانی باشد، وصی مکلف به ارایه گزارش سالانه به محکمه ذیصلاح نیست. ماده (۳۰۸) قانون مدنی در این باره تصریح می‌نماید که: «هرگاه دارایی شخص تحت وصایت بیش از ده هزار افغانی نباشد، محکمه می‌تواند وصی را از ترتیب و تقدیم صورت حساب لازمه معاف نماید».^۲

(۴) در صورت عزل وصی، و تعیین وصی دیگر، وصی معزول باید در مدت سی روز بعد از ختم وصایت صورت حساب متعلق به اموال موصی علیه را به محکمه ارایه نماید: ماده (۳۰۹) قانون مدنی در این زمینه حکم می‌نماید که: «هرگاه شخص دیگری بعوض وصی تعیین گردد، وصی مکلف است در ظرف سی روز از ختم وصایت صورت حساب متعلق به اموال شخص تحت وصایت خود را ترتیب و به محکمه تقدیم نماید».^۳

طبق حکم فقره (۱ و ۲، ۳۰۵) ماده ۳۰۵ قانون مدنی که چنین مشعر است: «(۱) وصی مکلف است تماماً عایدات نقدی شخص تحت وصایت خود را بعد از وضع مصارف نفقه و مصارف متفرقه ای که از طرف محکمه تعیین گردیده است، به حساب امانت محکمه یا بانکی که از طرف محکمه معرفی شده، به نام وی به ودیعت بگذارد. (۲) وصی باید تمام اشیاء از قبیل: اوراق بهادار، زیورات، جواهرات و امثال آن را حسب لزوم دید محکمه به ودیعت بگذارد. این اجراءات وصی باید در ظرف ۱۵ روز از تسلیمی عواید و اشیای متذکره صورت بگیرد. (۳) وصی نمی‌تواند آنچه را که در بانک به ودیعت گذاشته بدون اجازه محکمه اخذ نماید».^۴

۱. وزارت عدلیه. قانون مدنی، ماده ۳۰۶.

۲. همان، ماده ۳۰۷.

۳. همان، ماده ۳۰۸.

۴. همان، ماده ۳۰۹.

۵. همان، فقره های (۱ و ۲، ۳۰۵) ماده ۳۰۵.

مطلب پنجم: تعیین ناظر جهت نظارت وصی

بر اساس قانون مدنی محکمه ذیصلاح می تواند شخصی را جهت نظارت بر اجراءات مربوط امور مالی جهت تحقق مصلحت موصی علیه و عدم سوء استفاده و حسن اجرای وصایت به حیث ناظر تعیین نماید. وظیفه ناظر، در چنین حالتی، این است که در صورت ضرورت، به محکمه ذیصلاح گزارش دهد.

همچنین، ناظر می تواند در صورت عدم وصی، از محکمه ذیصلاح تعیین وصی دیگر را مطالبه نماید و تازمان تعیین وصی دیگر، ناظر صرف می تواند اموری که در تأخیر آن ضرر موصی علیه صغیر متصور است، انجام دهد. وظیفه دیگری ناظر این است که از وصی راجع به اداره اموال موصی علیه صغیر استیضاح نماید. فقره اول، دوم، سوم و چهارم ماده (۳۳۱) قانون مدنی در این باره تصریح می نمایند که: «(۱) محکمه می تواند غرض مراقبت اجراءات وصی، قیم و وکیل از غایب، شخصی را بحیث ناظر تعیین نماید. ناظر مکلف است در صورت ایجاب مصلحت، محکمه و یا خرنوال مربوط را از جریان امور مطلع گرداند. (۲) نایب و یا وکیل مکلف است تا به استیضاح ناظر در مورد اداره اموال و تحقق اسناد و اوراق مربوط آن جواب دهد. (۳) در صورتیکه نایب یا وکیل موجود نباشد، ناظر از محکمه مربوط تعیین نایب یا وکیل جدیدی را تقاضا می نماید. (۴) تا زمان تعیین نایب و یا وکیل، ناظر به اجرای اموری اقدام می نماید که در تأخیر آن ضرر متصور باشد.»^۱

بر اساس مفاد ماده (۳۳۲) قانون مدنی تعیین ناظر تابع شرایط تعیین وصی است پس، ناظر باید شخص عادل، باکفایت و واجد اهلیت کامل باشد. علاوه بر این، طبق قانون مدنی که چنین صراحت دارد: «اشخاص ذیل ناظر تعیین شده نمی توانند:

(۱) شخصی که به حکم قطعی محکمه به جرم منافی آداب عامه یا عفت محکوم به جزا شده باشد. (۲) شخصی که شهرت بد داشته یا مدرک مشروع برای تامین معیشت نداشته باشد. (۳) شخصی که به حکم قطعی محکمه محکوم به افلاس شده و حیثیت او اعاده نشده باشد. (۴) شخصی که قبلاً از ولایت یا وصایت شخص دیگری به حکم قطعی محکمه عزل شده باشد. (۵) شخصی که از طرف پدر یا جد قبل از وفات از حق وصایت کتباً محروم ساخته شده باشد. (۶) شخصی که خودش یا یکی از اصول، فروع یا زوجه اش با شخص ناقص اهلیت منازعه قضائی داشته یا چنان اختلاف فامیلی موجود باشد که به اساس آن مصلحت شخص ناقص اهلیت مختل گردد.»^۲

ماده (۳۳۲) قانون مدنی در مورد تعیین، عزل و استعفاء اجرت و مسئولیت ناظر، احکام متعلق به نایب می نمایند که: «در مورد تعیین، عزل، استعفاء اجرت و مسئولیت ناظر، احکام متعلق به نایب

^۱ وزارت عدلیه قانون مدنی، فقره های (۱، ۲، ۳ و ۴) ماده ۳۳۱.

^۲ همان، ماده (۲۹۰).

... تطبیق می‌گردد.»^۱ بنابراین، طبق مفاد ماده (۳۲۲) قانون مدنی اصل در انجام عمل نظارت بدون اجرت بودن آن است. با وجود این، قضات محکمه ذیصلاح می‌توانند در اثر مطالبه ناظر به طور استثنایی برای وی اجرتی معین نمایند. بر اساس ماده (۳۲۲) قانون مدنی عزل ناظر نیز مانند عزل وصی است. پس، ناظر در صورت فاسق شدن، از دست دادن اهلیت، ترک نمودن اسلام و دین مشترک نداشتن باشخصی که تحت وصایت قرار دارد، محکوم شدن به جرم منافی آداب عامه یا عفت، مانند زنا و لواط و نظیر اینها، پیدا کردن شهرت بدون از دست دادن مدرک مشروع برای تأمین معیشت، محکوم شدن به افلاس و عدم اعاده حیثیت، عزل شدن از ولایت یا وصایت به حکم محکمه، در صورتی که توسط پدر یا جدموصی علیه قبل از وفات از حق وصایت کتباً محروم ساخته شده باشد، و نیز در صورت بروز منازعه قضایی خودش یا یکی از اصول، فروع یا زوجه اش باشخص ناقص اهلیت، اهمال در عمل نظارت و سوء تصرف عزل می‌گردد. همچنین، در صورت انتهائ وصایت که سبب نظارت است، وظیفه ناظر ختم می‌گردد. ماده (۳۳۳) قانون مدنی در این باره حکم می‌نماید که: «هرگاه اسباب موجب نظارت از بین برود، محکمه به وظیفه ناظر خاتمه می‌دهد.»^۲

مبحث سوم: ضمانت اجرای احکام مربوط به وصایت، عزل وصی و انتهائ وصایت

مطلب اول: ضمانت اجرای (مؤیدات) احکام مربوط به وصایت

طبق قانون مدنی در صورتی که وصی وظایف خویش را اجراء نه نماید، و در اجرای قرار محکمه اهمال ورزد، و این امر موجب تضرر شخصی که تحت وصایت قرار گرفته است گردد محکمه ذیصلاح می‌تواند، وی را عزل یا از اجرت وصایت در صورتی که وصایت در برابر اجرت باشد محروم و یا هم به جریمه نقدی که از ده هزار افغانی متجاوز نباشد، محکوم نماید، مگر اینکه وصی جبران خسارت را بپردازد و یا دلایل کافی و قانع کننده مبنی بر برائت خویش به محکمه ذیصلاح ارائه نماید. فقره های ۱ و ۲ ماده (۳۳۴) قانون مدنی در این باره حکم می‌نماید که: «(۱) هرگاه وصی در وظایفی که طبق احکام این قانون به او جای آن مکلف باشد، مرتکب قصوری گردیده یا در اجرای قرار صادره محکمه اهمال ورزد، محکمه می‌تواند با در نظر گرفتن جزای پیش بینی شده کودک جزاء، وصی را به جریمه نقدی که از ده هزار افغانی متجاوز نباشد یا محرومیت از کل اجرت یا قسمتی از آن و عزل یا بیکدی از آنها محکوم نماید. (۲) در صورتی که وصی امور مستلزم مجازات فوق را بدون این که شخص ناقص اهلیت متضرر گردد، جبران یا اعدار مقنعه نزد محکمه

^۱ همان، ماده ۳۳۲.

^۲ وزارت عدلیه. قانون مدنی، ماده ۳۳۳.

ارائه نماید. محکمه می تواند به برائت وی یا تخفیف مجازات مندرج این ماده حکم نماید.^۱

همچنین در صورتی که وصی در عمل وصایت اخلاص و امانت را در امور موجب تضرر موصی علیه شود، مسئولیت وصی تابع مسئولیت وکیل به اجرت که تفصیل آن در فصل پنجم این تحقیق خواهد آمد می باشد. ماده (۳۳۵) قانون مدنی در این باره حکم می نماید که: «هرگاه نایب وظایفی را که طبق احکام مندرج این قانون به اجرای آن مکلف می باشد اخلاص نموده و به سبب آن خساره به شخص ناقص اهلیت وارد گردد. مسئولیت وی در جبران خساره تابع حدود مسئولیت وکیل به اجرت می باشد.»^۲

مطلب دوم: عزل وصی

بر اساس قانون مدنی وصی در صورت فاسق شدن، از دست دادن اهلیت، ترک نمودن اسلام و دین مشترک نداشتن یا شخصی که تحت وصایت او قرار دارد، محکوم شدن به جرم منافی آداب عامه یا عفت، مانند: زنا، لواط و نظیر اینها، پیدا کردن شهرت بد و از دست دادن مدرک مشروع برای تأمین معیشت، محکوم شدن به افلاس و عدم اعاده حیثیت، عزل شدن از ولایت یا وصایت به حکم قطعی محکمه، در صورتی که توسط پدر یا جد موصی علیه قبل از وفات از حق وصایت کتباً محروم ساخته شده باشد، و نیز در صورت بروز منازعه قضایی خودش یا یکی از اصول، فروع یا زوجه اش با شخص ناقص اهلیت، اهمال در اجرای موضوع وصایت و سوء تصرف، عزل می گردد. ماده (۲۱۳) قانون مدنی در این باره حکم می نماید: «وصی در حالات ذیل عزل می گردد:

(۱) هرگاه سببی از اسباب حرمان وصایت مندرج مواد (۲۸۹ - ۲۹۰) این قانون موجود گردد. (۲) اگر در اداره اموال شخص ناقص اهلیت اهمال یا سوء تصرف نماید، یا این که در عدم عزل وصی مصلحت وی به خطر مواجه باشد.»^۳

۱. وزارت عدلیه. قانون مدنی، فقره های (۲۰۱) ماده ۳۳۴.

۲. همان، ماده ۳۳۵.

۳. وصی باید شخص عادل، با کفایت و واجد اهلیت کامل بوده با شخصیکه تحت وصایت او قرار می گیرد دین مشترک داشته باشد. به جرم منافی آداب عامه یا عفت محکوم بجزا شده باشد، شهرت بد داشته، محکوم بافلاس شده، قبلاً از ولایت یا وصایت شخص دیگری بحکم قطعی محکمه عزل شده باشد، از طرف پدر یا جد قبل از وفات از حق وصایت کتباً محروم ساخته شده باشد، خودش یا یکی از اصول و فروع یا زوجه اش با شخص ناقص اهلیت منازعه قضایی داشته باشد.

۴. وزارت عدلیه. قانون مدنی، ماده ۲۱۳.

مطلب سوم: انتهای وصایت در فقه و قانون مدنی و آثار آن

اول: ختم وصایت در فقه

مطابق فقه حنفی (رح) در صورت تحقق حالات ذیل وصایت منتهی می گردد:
 ۱. در صورت فوت موصی علیه اعم از این که قاصر، مجنون، معتوه، غافل و یاسفیه باشد. زیرا، در صورت فوت موصی علیه، وصایت بدون موضوع می گردد.

۲. بارسیدن شخص موصی علیه به سن رشد، مگر این که شخص موصی علیه به جنون و یا عتّه موجه گردد.

۳. زوال سبب حجر، مانند: افاقه مجنون، معتوه و غافل و رشید شدن سفیه.

۴. فوت وصی، سلب وصایت و زایل شدن اهلیت وصی.^۱

دوم: ختم وصایت در قانون

بر اساس ماده (۳۱۱) قانون مدنی که ترجمه ماده (۱۹۹) قانون احوال شخصیه سوریّه است درباره انتهای وصایت حکم می نماید که: «وظیفه وصی در حالات ذیل ختم می گردد:

۱) وفات شخص ناقص اهلیت. ۲) رسیدن شخص ناقص اهلیت به سن هیجده سالگی. مگر، در صورتی که دوام وصایت قبل از رسیدن به سن مذکور معتوه یا مجنون باشد. این که شخص ناقص اهلیت حین رسیدن به سن مذکور معتوه یا مجنون باشد. ۳) اعاده مجدد ولایت و لی. ۴) ختم عملی که وصی خاص غرض اجرای آن تعیین گردیده است. ۵) عزل وصی یا قبول استعفا وی. ۶) فقدان اهلیت قانونی وصی یا غیاب و یا وفات وی.»^۲

سوم: آثار ختم وصایت

طبق قانون مدنی ختم وصایت و یا عزل وصی موجب ایجاد آثار ذیل می گردد:
 ۱) رد اموال و صورت حساب: در صورت ختم وصایت، وصی مکلف است اموال و صورت حساب متعلق به آن را به شخص موصی علیه که به سن رشد، یعنی هجده سالگی رسیده است بدهد. در صورت عزل توسط محکمه ذیصلاح، وصی مکلف است اموال و صورت حساب آن را به شخصی که به عوض وی وصی تعیین می گردد غرض ادامه وصایت توسط وصی بعد از وی بدهد.

اما، در صورت وفات موصی علیه، وصی باید اموال و صورت حساب متعلق به آن را به ورثه موصی علیه بدهد. ماده (۳۱۳) قانون مدنی که ترجمه ماده (۱۹۱) قانون احوال شخصیه سوریّه است در این باره حکم می نماید که: «وصی مکلف است در خلال سی روز از ختم وصایت اموال تحت اداره خود را با

^۱ . وزارت الاوقاف والشئون الاسلامیه الموسوعة الفقهية، ج ۴۳، ص ۶۷

^۲ . وزارت عدلیه. قانون مدنی، ماده ۳۱۱.

صورت حساب و اسناد متعلق به آن به قایم مقام یا خود شخص ناقص اهلیت که به سن رشد رسیده باشد و یا در صورت وفات وی بورثه شخص ناقص اهلیت تسلیم نماید و پس از تسلیمی، صورت حساب و تسلیمی اموال را به اداره محکمه مربوط تقدیم نماید.^۱ اما، مطابق ماده (۳۰۸) قانون مذکور: «هرگاه دارایی شخص تحت وصایت بیش از ده هزار افغانی نباشد، محکمه می تواند وصی را از ترتیب و تقدیم صورت حساب لازمه معاف نماید.»^۲

(۲) عدم قبول ابرای موصی علیه: ابرای موصی به نفع وصی قبول نمی گردد، مگر این که وصی صورت حساب نهایی مربوط به اموال را قبلاً ترتیب و به محکمه ارائه نموده باشد. ماده (۳۱۶) قانون مدنی در این باره حکم می نماید که: «تعهد یا ابراء شخص ناقص اهلیت که به سن رشد رسیده باشد، به منفعت وصی وقتی اعتبار دارد که وصی صورت حساب نهایی مربوط به اموال وی را قبلاً ترتیب و تقدیم نموده باشد.»^۳

(۳) دادن اموال و صورت حساب توسط ورثه وصی در صورت فوت موصی: در صورتی که وصی وفات نماید یا اهلیت خود را از دست دهد، مثلاً: به جنون، سفه، غته، افلاس مواجه گردد و در نتیجه مجبور علیه شناخته شود و یا مفقود گردد، ورثه یا قایم مقام وی مکلف به تسلیم اموال و دادن صورت حساب می باشد. ماده (۳۱۴) قانون مدنی که ترجمه فقره اول و دوم ماده (۱۹۱) قانون احوال شخصیه سوریه است در این باره حکم می نماید که: «هرگاه وصی وفات نماید یا مجبور علیه واقع گردد و یا غایب شناخته شود، ورثه یا شخص قایم مقام او به تسلیمی اموال و تقدیم صورت حساب آن مکلف می گردد.»^۴

(۴) اذن به اداره اموال توسط موصی علیه که به سن شانزده سالگی رسیده است در اثر تقاضای وصی و قبول محکمه ذیصلاح: همان طوری که ولی می تواند قسمتی از اموال مولی علیه را بعد از اخذ اذن محکمه ذیصلاح غرض تجارت به دسترس وی قرار دهد، وصی نیز می تواند تسلیمی تمام و یا قسمتی از اموال موصی علیه را که به سن شانزده سالگی رسیده از محکمه ذیصلاح به موصی علیه مطالبه نماید. در صورت صواب دید و بارعایت مصلحت موصی علیه، قاضی محکمه ذیصلاح می تواند این تقاضاء را بپذیرد. بنابراین، در تسلیمی تمام و یا قسمتی از مال موصی علیه به او در سن شانزده سالگی منوط بر تأیید محکمه ذیصلاح است. در صورت رد، وصی صرف می

۱. همان، ماده ۳۱۳.

۲. همان، ماده ۳۰۸.

۳. همان، ماده ۳۱۶.

۴. همان، ماده ۳۱۴.

تواند یک سال بعد از رد، تقاضای تسلیمی مال موصی علیه را به وی از محکمه ذیصلاح مطالبه نماید. ماده (۳۱۵) قانون مدنی دراین مورد تصریح می نماید که: «محکمه می تواند به اثر مطالبه وصی تسلیمی تمام و یا قسمتی از اموال تحت وصایت را غرض اداره بخود شخص ناقص اهلیت که به سن (۱۶) سالگی رسیده باشد اجازه دهد، در صورت رد مطالبه، وصی نمی تواند قبل از گذشتن يك سال از قرار نهایی محکمه مطالبه خود را مجدداً به محکمه تقدیم نماید.»^۱

اداره اموال توسط موصی علیه ماذون بعد از اذن محکمه نیز مطلق نبوده و موصی علیه ماذون به اداره اموال مکلف است الی رسیدن به سن رشد، صورت حساب سالانه را به محکمه غرض بررسی تقدیم نماید. فقره های اول و دوم ماده (۳۱۷) قانون مدنی دراین باره اشعار می دارد که: «(۱) شخص ناقص اهلیت که ماذون به اداره اموال باشد، مکلف است صورت حساب سالانه اموال را به محکمه مربوط تقدیم نماید. محکمه نظر وصی را حین رسیدگی حساب اخذ می نماید. (۲) همچنان محکمه می تواند امر دهد تا عواید خالص سالانه شخص ماذون به حساب امانت خود محکمه یا یکی از آنها طور پس انداز به ودیعت گذاشته شود. درین صورت ماذون نمی تواند بدون اجازه محکمه از آن استفاده نماید.»^۲

در صورت عدم ارایه صورت حساب سالانه و یا امر محکمه مبنی به ودیعت گذاشتن عاید سالانه موصی علیه دربانک و عدم تصرف در آن مگر، به اجازه محکمه و عدم رعایت آن توسط موصی علیه و خازن اموال و بعد از استماع دلایل موصی علیه ماذون به تجارت و بعد از اثبات عدم اداره اموال را کاملاً سلب و یا محدود نماید. ماده (۳۱۸) قانون مدنی دراین باره تصریح می نماید که: «هرگاه شخص ماذون به اداره اموال مخالف احکام مندرج ماده (۳۱۷) این قانون اجراءات نموده یا در اداره خود سوءتصرف نماید و یا اسبابی موجود گردد که از رهگذر دوام تصرف شخص ماذون اموال تحت اداره وی مواجه به ضرری باشد، محکمه می تواند برحسب صواب دید خود یا به اثر مطالبه خازن اموال یا یکی از اشخاص ذی علاقه پس از استماع دلایل شخص ماذون، اجازه داده شده را محدود و یا سلب نماید.»^۳

بقیه در شماره بعدی

^۱ . وزارت عدیه. قانون مدنی، ماده ۳۱۵.

^۲ . همان، فقره های (۱ و ۲) ماده ۳۱۷.

^۳ . همان، ماده ۳۱۸.

څيړونکي : قضاوتمل سيف الرحمن (تراهي)

د کفالت تړون د فقهي او حقوقو له نظره

ب: په قوانينو کې د حوالي سره د کفالت مقايسه

د کفالت او حوالي تړونونو اړوند د اکثرو ممالکو قوانينو بحث کړی دلته د نمونې په ډول د افغانستان او ايران د مدني قوانينو له نظره څيړل شوي او په لاندې توگه تر بحث لاندې نيول شوي دي.

۱. د افغانستان مدني قانون د حکم په رڼا کې د حوالي سره د کفالت پر تله د افغانستان مدني قانون د حوالي تړون اړوند د اهل سنت د جمهورو فقهاوو څخه پيروي کړې، د حوالي تړون يې د يوې ذمي انتقال بلې ذمې ته گڼلی دی، له همدې امله که چيرته په حواله کې د محيل نه برائت (محتال عليه محيل ته رجوع وکولای شي) شرط شي، نوموړی تړون حواله نه بلکې کفالت گڼل کيږي او د نوموړي قانون د احکامو مطابق، د حوالي عمده ساحه په دين کې بنسټل شوې ده، په دې مفهوم چې محيل بايد د محتال څخه مديون وي، ولې لازمه نه ده چې محتال عليه دې د محيل څخه مديون وي، له همدې امله په نوموړي قانون کې حواله په مطلق او مقيد ډول ویشل شوې، په دې اړوند داسې حکم کوي.

« د پور حواله عبارت ده د حوالي ورکوونکي د ذمې څخه د پور نقليدل د حوالي ورکړ شوي ذمې ته او د هغه څخه د پور غوښتنه»
« حواله د حوالي ورکوونکي د نه برائت په شرط کفالت گڼل کيږي، که په حوالي ورکوونکي ضمان شرط شي، يا حوالي اخستونکي د پاره خیار کښيښودل شي، شرط صحيح دی او حواله اخستونکي کولی شي چې پور د حوالي ورکوونکي څخه يا د حوالي ورکړه شوي څخه وغواړي.»
« حواله به يا مطلقه وي او يا مقيده.»

« مطلقه حواله هغه ده چې پوروړی خپل پور ورکوونکي ته بل چا باندې د داسې پور غير مقيد، حواله ورکي چې حواله ورکوونکي يې د حواله کړه شوي په ذمې د هغه د پور له درکه لري يا يې د داسې پور له درکه د هغه په ذمې لري چې ودبعت يا غصب شوی مال وي يا په داسې توگه وي چې حواله ورکوونکي او حواله شوی يو په بل هيڅ نوعه حقوق نه لري.»

« مقيده حواله هغه ده چې پوروړی خپل پور ورکوونکي ته د هغه پور د اخستلو د پاره چې په حواله ورکړی شوي شخص باندې يې لري په داسې قيد حواله

ورکي چي حواله ورکړ شوی شخص د هغه پور له درکه چي په حواله ورکړ شوي يې لري يا دهغه درکه چي ورسره يې په ودیعت لري يا يې د غصب شوي مال له درکه اداء کي.»

« (۱) د حوالې اخستونکي څخه د حوالې ورکونکي پور وړتيا د حوالې د صحت شرط گڼل کيږي.

(۲) د حوالې ورکونکي څخه د حوالې ورکړ شوي پور وړتيا شرط نه ده. هر وخت چي حواله ورکړ شوی، حواله قبوله کي، حواله صحيح ده، حواله اخستونکي د پور په ورکولو مکلف دی. که څه هم حواله ورکړ شوی د حوالې ورکونکي پور وړی نه وي.»^۱

د قانون په يادو شوو مادو کي حواله تعريف او په دوو برخو ويشل شوې چي د مطلقي او مقيدې حوالې څخه عبارت ده، په نوموړي تړون کي د محتال څخه د محيل مديون والی حتمي، خو د محيل څخه د محتال عليه مديون والی حتمي نه دی گڼل شوی، د حوالې په تړون کي د محيل ذمه محتال عليه ته انتقالیږي، خو که په نوموړي تړون کي د محيل نه برائت شرط شي په داسي توگه چي محتال د حوالې څخه وروسته محيل ته هم مراجعه وکړای شي، نوموړی تړون حواله نه بلکي کفالت گڼل کيږي.

د نوموړي قانون د احکامو مطابق د حوالې تړون کيدای شي په معجل او يا هم په مؤجل ډول تر سره شي، که چيرته حواله مؤجله وي او محيل وفات شي، د حوالې د اداء په وخت کي تفاوت نه راځي او که چيرته محتال عليه وفات شي، دين معجل گرځي او د محتال عليه د متروکي څخه د اداء وړ دی، د يادوني وړ ده چي د حوالې په تړون سره محيل بری الذمه گرځي، خو که چيرته محتال عليه وفات شي او شتمني يې د حوالې وجه پوره نه کړي، په دې صورت کي محتال کولای شي محيل ته رجوع وکړي چي د افغانستان مدني قانون په دې اړوند داسي حکم کوي.

« که حواله مؤجله وه د حوالې ورکونکي مړينه د اداء کولو په نيتي کښي تاثير نه لري، که حواله ورکړه شوی مړ شو نو پور معجل کيږي او د متروکي څخه يې اداء کيږي، خو په دې شرط چي متروکه د پور د اداء کولو د پاره کافي وي، که متروکي کفايت نه کولو نو ټول پور يا پاتي اندازه يې د هغي د مودې د پوره کيدو وروسته د حوالې ورکونکي څخه غوښتل کيږي.»^۲

د نوموړي قانون په ياده شوې ماده کي دوه څيزونه بيان شوي، يو دا چي د حوالې تړون د کفالت په څير په معجل او مؤجل ډول د تړون وړ دی او بل دا چي د حوالې په تړون سره د محيل ذمه بری کيږي، خو که چيرته محتال عليه د

^۱ د افغانستان مدني قانون، ۱۷۱۶، ۱۷۲۸، ۱۷۱۷، ۱۷۱۸، ۱۷۱۹ او ۱۷۲۲ مادي.

^۲ مخکيني قانون، ۱۷۳۲ ماده.

حواله ورکړي مخکې وفات شي او شتمني يې د حوالې وجه پوره نه کړي، د استثناء په ډول محتال کولای شي محيل ته رجوع وکړي. که چيرته د افغانستان مدني قانون احکامو ته وکتل شي، نوموړي قانون د حوالې اړوند د اهل سنت د جمهورو فقهاوو له مذهب څخه پيروي کړې ده، ځکه د نوموړو فقهاوو په آند د حوالې په ترون کې د ذمي انتقال منځ ته راځي او د هغې په وسيله محيل بری الذمه گرځي، خو په استثنایي حالت کې (په هغه صورت کې چې محتال عليه د افلاس په حالت کې وفات شي) محتال محيل ته رجوع کولای شي، چې نوموړی حالت په یاد شوي قانون کې درج شوی دی چې په دې بنسټ ویلای شو، هغه توپيري ټکي چې د کفالت او حوالې اړوند د فقهاوو په نظرياتو کې بيان شوي، د افغانستان مدني قانون پر احکامو د صدق وړ دي.

۲. د ايران مدني قانون له نظره د حوالې سره د کفالت مقایسه د ايران مدني قانون هم د حوالې ترون محتال عليه ته د محيل د ذمي انتقال گڼي، له همدې امله په نوموړي ترون سره د محيل ذمه بری او د محتال عليه ذمه مشغوليزي، د ايران په مدني قانون کې حواله د الزامي ترونونو له ډلې څخه گڼل شوې چې محيل، محتال او محتال عليه هيڅ يو نشي کولای هغه فسخ کړي، مگر په هغه صورت کې چې محتال د حوالې ترون پر مهال د محتال عليه د اعسار څخه خبر نه وي او يا هم په نوموړي ترون کې خیار کينښودل شوی وي، په نوموړو صورتونو کې د فسخ حق اجراء کېږي، د نوموړي قانون د احکامو مطابق سره له دې چې په حواله کې د محتال عليه مديون والی نه دی شرط شوی، خو که محتال عليه مديون نه وي نوموړی ترون حواله نه بلکې ضمان گڼل کېږي، چې په دې صورت کې ضامن د ضمانت شوي دين په اداء مکلف گڼل کېږي.

د یاد شوي قانون د احکامو مطابق په حواله کې د محتال عليه شتمن والی نه دی شرط شوی، بلکې غريب شخص هم کولای شي حواله قبوله کړي، خو که چيرته د حوالې ترون پر مهال محتال د محتال عليه له غربت څخه نه وي خبر، نوموړی کولای شي چې ترون فسخ کړي.^۱

که چيرته د حوالې ترون اړوند د ايران مدني قانون موادو ته وکتل شي، په هغه کې د اهل تشيع د جمهورو فقهاوو نظرونه منعکس شوي دي، چې د حوالې په ترون کې د اهل سنت فقهاوو له نظريو سره همغږي لري، خو په هغه متمایزو ټکو کې چې د حوالې او کفالت تر منځ بيان شوي، د فقهي نظرياتو په څير د ايران مدني قانون د افغانستان سره يو لړ توپيرونه لري چې په فقهي نظريو کې له هغې څخه يادونه وشوه د اړتيا په صورت کې کيدای شي نوموړي بحث ته مراجعه وشي، په هر صورت په ټوله کې د يادونې وړ ده چې د دواړو ډلو (اهل

^۱ د معلوماتو له پاره د ايران مدني قانون له ۷۲۴ مادي څخه تر ۷۳۲ مادي مراجعه وشي.

سنت او اهل تشيع) فقه او د نظريو مطابق، حواله او کفالت تړونونه ځانگړی ماهيت لري چې د ايران او افغانستان د مدني قوانينو د احکامو اختلاف له هماغه فقهې اختلاف څخه را توکيدلي او د هرې جامعي د باورونو او حاکم عرف مطابق په قوانينو کې احکام وضعه شوي دي.

درېم څپرکي د کفالت تړون آثار

يو د مهمو مبحثونو څخه چې د تړونونو او قراردادونو اړوند مطرح کيږي، هغه اثرونه دي چې د هغوی څخه را پيدا کيږي، هر تړون له ځانه يو يا څو اثرونه پر ځای پرېږدي چې دا اثرونه بنيادي د تړون تر دواړو خواوو او يا هم تر درېم شخص پورې تړاو ولري. د کفالت تړون هم د معينو تړونونو له ډلې څخه دی چې خپل اثرونه لري، د نوموړي تړون ځينې اثرونه د تړون تر دواړو اړخونو او ځينې نور يې تر درېم شخص پورې اړوند گڼل کيږي، له همدې امله په مخکې څپرکو کې د کفالت تعريف، د کفالت انواع او د نورو تړونونو سره د نوموړي تړون پرتله بيان شول او په دې څپرکي کې به د فقه او د دوو دولتونو (افغانستان او ايران) د قوانينو مطابق د کفالت تړون اثرونه تر بحث لاندې ونيول شي.

لومړی مبحث: د فقه او له نظره د کفالت اثرونه

لکه مخکې چې يادونه وشوه د کفالت تړون اثرونه لري، د اسلامي فقه او په آند د نوموړي تړون ځينې اثرونه تر کفيل او ځينې نور يې تر مکفول له پورې تړاو لري چې په لاندې توگه بيانېږي.

لومړی وينا: تر اصيل پورې اړوند د کفالت اثرونه

د کفالت په تړون کې اصيل خاص ځای لري چې د نوموړي تړون ځينې اثرونه د مکفول له تر څنگ په هغې پورې هم تړاو لري او په لاندې توگه ورته اشاره کيږي.

الف: د اصيل او کفيل ترمنځ تضميني مسؤليت

د اهل سنت د جمهورو فقه او په آند د کفالت په تړون سره د اصيل مسؤليت نه خلاصېږي، بلکې مکفول له کولای شي د کفيل څخه علاوه اصيل ته هم مراجعه وکړي، ځکه په کفالت کې د مطالبې اړوند يوه ذمه (د کفيل ذمه) د بلې ذمې (د اصيل له ذمې) سره يو ځای کيږي او په نوموړي تړون کې د ذمې انتقال منځ ته نه راځي، له همدې امله په تړون سره اصيل بری الذمه نه گرځي.^۱

ب: د کفيل پر وړاندې د اصيل مکلفيت

^۱ الموصلي، عبدالله، مخکينی مرجع، ۱ ت ۲۵ م.

که کفالت دیني وي، اصیل د هغه مال په ورکړه ملزم گڼل کیږي چې کفیل مکفول له ته ورکړی وي، ځکه هغه مال چې کفیل مکفول له ته ورکړی د هغه دین بدل دی چې مکفول له پر اصیل درلود او کله چې نوموړی دین د کفیل له خوا ورکړ شو، اصیل د کفیل مدیون گڼل کیږي او که چیرته کفالت د نفس وي، د مکفول له د غوښتنې پر بنسټ اصیل مکلف دی چې په ټاکلي وخت حاضر شي چې د نه حضور په صورت کې کفیل اړ دی تاوان وگالي، همدا رنگه که کفالت عیني وي، اصیل مکلف دی کفالت شوی عین په ټاکلي وخت تسلیم کړي او د نه تسلیم په صورت کې کفیل اړ دی تاوان وگالي چې په دواړو آخرو صورتونو کې د کفیل د تاوان لامل اصیل گڼل کیږي او نوموړی باید د کفیل تاوان اداء کړي.

ج: د اصیل د برانت پر بنسټ د کفیل برانت

که چیرته د کفالت له ترون وروسته اصیل بری الذمه وگرځي، د نوموړي برانت اصیل ته سرایت کوي چې د اصیل به برانت سره کفیل هم بری الذمه وگرځي، ځکه کفیل د تعهد په پوره کولو کې د اصیل څخه نمایندګي کوي او د اصیل په برانت سره د نمایندګی موضوع منتقي کیږي، له همدې امله د اصیل په برانت سره کفیل هم بری الذمه کیږي.^۱

د: په ټاکلي وخت تعهد پوره کول

د کفالت له آثارو څخه یو هم په ټاکلي وخت سره د تعهد پوره کول دي، که چیرته مکفول له د اصیل لپاره مهلت ډیر کړي، نوموړی مهلت د کفیل لپاره هم د محاسبې وړ دی، ځکه کفیل د اصیل نمایندګه دی او نمایندګه په ټولو اړوندو چارو کې د اصیل تابع وي.

ه: د کفالت په ترون کې د صلحي جواز

د کفالت له آثارو څخه یو هم په نوموړي ترون کې د صلحي جواز دی، که چیرته مکفول له د اصیل سره صلحه وکړي، د صلحي اثر کفیل ته هم سرایت کوي، ځکه لکه مخکې چې یادونه وشوه کفیل د اصیل نمایندګه دی او هغه په ټولو چارو کې د اصیل تابع گڼل کیږي.^۲

و: په کفالت کې د ابراء او هبي جواز

د کفالت له آثارو څخه یو هم په نوموړي ترون د ابراء او هبي جواز دی، که چیرته مکفول له اصیل ته د کفالت وجه هبه کړي او یا هم د هغې په ګټه ابراء وکړي، نوموړې هبه او ابراء کفیل ته هم سرایت کوي، ځکه لکه چې یادونه وشوه کفیل د اصیل نمایندګه دی او په ټولو چارو کې د هغې تابع گڼل کیږي.^۳

^۱ افندي، محمد علاوالدين، مخکینی مرجع، ۵ ټ، ۴۵۲ م.

^۲ مخکینی مرجع، ۵ ټ، ۴۵۴-۴۵۵ م.

^۳ الکاساني، علاوالدين، مخکینی مرجع، ۱۲ ټ، ۳۹۹-۴۰۰ م.

ترتیب کننده: قضاوت‌مل غلام دستگیر "اوریاخیل"

تجدید نظر بر فیصله های قطعی و نهائی محاکم

(۵)

ج : قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه در مورد تجدید نظر
با در نظر داشت اینکه قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه نسبت به قانون اصول محاکمات مدنی و قانون اجراءات جزائی از لحاظ تدوین و نشر مؤخر التاریخ است مقنن بیشتر کوشش نموده تا موضوعات مربوط به تجدید نظر را بطور واضح و نسبتاً مشروح بیان نماید چنانچه در ماده (۳۷) قانون مذکور موضوع درخواست تجدید نظر قضایای مدنی حسب ذیل صراحت دارد:
(در خواست تجدید نظر به رئیس ستره محکمه تقدیم می گردد).

رئیس ستره محکمه از طریق دارالانشاء شورای عالی ستره محکمه موضوع را به کمیسیون که جهت ارزیابی موارد تجدید نظر معین گردیده است محول می سازد تا زمینه اعتراضات تجدید نظر خواه را تحلیل و نظر خویش را در قبول یا رد تجدید نظر به شورای عالی ستره محکمه ارایه بدارند.
معمول بر این است که تقاضای تجدید نظر در قضایای مدنی مانع تطبیق حکم قطعی محکمه نمی گردد.

ولی در آنده قضایای حقوق عامه که متقاضی تجدید نظر دولت باشد تطبیق حکم بدلیل حفظ حقوق عامه استثناء الی نتیجه تجدید نظر معطل قرار داده میشود.

قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه مسایل و روند کاری تجدید نظر خواهی را در قضایای جزائی و حقوقی بطور جداگانه مورد بحث قرار داده است که هر کدام را حسب ذیل بیان مینماییم.

طبق ماده (۳۴) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه شورای عالی ستره محکمه فیصله های نهائی و قطعی محاکم را در حالات آتی مورد تجدید نظر قرار میدهد.

۱- در قضایای جزائی:

درین بخش بررسی تجدید نظر را موکول به دلایل ششگانه ذیل دانسته که از طرف متقاضی تجدیدنظر بطور اختصار در عریضه مقدماتی و به تفصیل در اعتراضات تبارز میابد.

این بخش حالات و مواردی را پیش بینی نموده که منحیث دلیل جدید در پروسه تجدید نظر خواهی مطرح میگردد و حسب ذیل است:

۱- حقایقی که به اساس آن حکم استوار بوده با حقایقی که در فیصله جزائی نهائی دیگر وجود دارد. مطابقت نداشته باشد.

۲- در حالتی که حکم جزائی بر یک حکم صادره از یک محکمه مدنی بنا یافته باشد و حکم محکمه مدنی مذکور ملغی شود.

۳- در حالتی که بعد از حکم جزایی و فایعی حادث یا ظاهر شود یا اوراقی تقدیم گردد که در وقت محاکمه معلوم نبوده و ممکن است این واقعه یا اوراق برائت محکوم علیه را ثابت سازد.

۴- در حالتی که شهادت زور (دروغ) تزویر مستند و یا بعضی اعمال غیر قانونی شهود یا اهل خبره در قضایای جزایی ظاهر گردد.

۵- در حالتی که متهم در جرم قتل محکوم علیه قرار گیرد، عناصر جدید دلالت کننده رخ بدهد که عدم وقوع قتل شخص را ثابت نماید.

۶- هر گاه حکم در ختم جریان محاکمه بدون آگاهی رسمی متهم صادر یا اینکه در جریان محاکمه حق حاضر شدن بوی داده نشده که در نتیجه آن از حق انتخاب وکیل مدافع محروم گردیده و یا اینکه علت عدم حضور محکوم علیه به صورت روشن و واقعی معلوم نبوده و یا اینکه محکمه به این امر متوجه نگردیده باشد.

۲- در قضایای مدنی، احوال شخصیه حقوق عامه و تجارتي:

چنانچه قبلاً تذکر بعمل آمد دلایل تجدید نظر در قضایای مدنی و احوال شخصیه ، حقوق عامه و تجارتي موارد پنجگانه ذیل است که در قانون اصول محاکمات مدنی نیز به آن پرداخته شده است با این تفاوت که در قانون مذکور موارد تجدید نظر در شش فقره بیان گردیده و در این جا به پنج فقره اکتفاء گردیده که قبلاً مورد بحث قرار گرفت:

۱- ثبوت کذب شهادت.

۲- ثبوت کذب استنتاج اهل خبره.

۳- ثبوت جعل و تزویر در اسناد و مدارک اثباتیه.

۴- ثبوت ترجمه نا درست مترجم که در حکم موثر باشد.

۵- ارایه سند مثبتیه از طرف محکوم علیه که هنگام اصدار حکم موجود نباشد.

۳- آحاله مجدد قضیه بعد از لغو فیصله به محکمه مربوط:

در بحث حاضر که مشتمل به مواد (۳۵) و (۳۶) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه میباشد پیرامون چگونگی تصویب شورایعالی در رابطه به آنعده قضایای تجدید نظر که دلایل متقاضیان وارد بنظر برسد تبارز یافته است همچنان موضوع میعاد تجدید نظر با تفاوت اینکه طبق ماده (۴۸۸) قانون اصول محاکمات مدنی که میعاد تجدید خواهی را مدت (۳) ماه تعیین گردیده و آغاز میعاد را از تاریخ صدور فیصله نهائی محاسبه مینماید درین قانون محاسبه

میعاد تجدید نظر خواهی از تاریخ اخبار حکم نهائی سه ماه تعیین گردیده همچنان آنعده قضایای که به ضرر صغار نهائی گردیده را تابع میعاد نمیداند. ماده (۳۵) قانون مذکور لغو فیصله ها و قرار های نهائی محاکم را از صلاحیت شورای عالی دانسته و حسب ذیل صراحت دارد:

(هر گاه شورای عالی ستره محکمه اعتراض و موارد تقاضای تجدید نظر را مطابق به احکام قانون وارد دیده و دلایل جدید را بر تغییر و لغو حکم موثر تشخیص دهد. به الغای فیصله حکم نموده و قضیه را غرض دوران مجدد به محکمه ذیصلاح احاله می نماید.)

همچنان ماده (۳۶) قانون مذکور در مورد میعاد تجدید نظر خواهی ذیلاً مشعر است:

(میعاد تقاضای تجدید نظر در موارد قضایای جزایی، حقوقی و تجارتی بین اشخاص حقیقی و حکمی از تاریخ اخبار حکم نهائی سه ماه است.

قضایای که به ضرر صغار انجام یافته باشد، از این امر مستثنی است.)

۴- تعیین کمیسیون های تجدید نظر :

یکی از موضوعات نهایت مهم در پروسه تجدید نظر خواهی تعیین کمیسیون ها و چگونگی ساختار آنها میباشد که در ماده (۳۸) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه با در نظر داشت تعدیل فقره (۲) و ایزاد فقره (۵) ماده مذکور موضوع بطور شرح حسب ذیل تصریح گردیده است:

(شورای عالی ستره محکمه کمیسیون تجدید نظر بر قضایای جزائی و مدنی را به ترتیب ذیل تعیین می نماید.

۱- کمیسیون بررسی تجدید نظر در قضایای جزای عمومی مرکب از یک نفر مستشار دیوان امنیت عامه و یک نفر مستشار دیوان مدنی تحت ریاست یکی از اعضای ستره محکمه در دیوان امنیت عامه.

۲- کمیسیون بررسی تجدید نظر در قضایای جزائی امنیت عامه و امنیت ملی مرکب از یک نفر مستشار دیوان جرایم عسکری، جرایم نظامی، جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی و یک نفر مستشار دیوان جزای عمومی تحت ریاست یکی از اعضای ستره محکمه در دیوان عسکری.

۳- کمیسیون بررسی تجدید نظر در قضایای مدنی و حقوق عامه مرکب از یک نفر مستشار دیوان تجارتی، یک نفر مستشار دیوان جزای عمومی تحت ریاست یکی از اعضای ستره محکمه در دیوان تجارتی.

۴- کمیسیون بررسی تجدید نظر در قضایای تجارتی مرکب از یک نفر مستشار قضائی دیوان مدنی و یک نفر مستشار قضائی دیوان امنیت عامه تحت ریاست یکی از اعضای ستره محکمه در دیوان مدنی و حقوق عامه.

۵- کمیسیون بررسی تجدید نظر در قضایای جرایم عسکری ، جرایم نظامی و جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی مرکب از یکنفر مستشار دیوان امنیت عامه تحت ریاست یکی از اعضای ستره محکمه در دیوان جزای عمومی.)

۵-حضور لوی خارنوال و وزیر عدلیه در مجالس تجدید نظر معمولاً قضایای تجدید نظر خواهی درست مانند پروسه محاکماتی بمنظور وضاحت موضوع در حضور طرفین قضیه در جلسه شورایعالی مورد رسیدگی قرار میگیرد.

ظاهر است که در قضایای جزائی طرف قضیه اداره لوی خارنوالی بعنوان مدعی العموم و در قضایای حقوق عامه وزارت عدلیه طرف قضیه محسوب میگردد. به همین منظور ماده (۳۹) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه در مورد هر دو مقام یاد شده حسب ذیل صراحت دارد:

(در مجالس قضائی شورای عالی ستره محکمه روی تجدید نظر در قضایای جزائی که بنا بر درخواست لوی خارنوال دایر می گردد، حضور شخص لوی خارنوال یا نائب لوی خارنوالی و در مجالس قضایای مربوط به حقوق عامه که بالاثرتقاضای وزیر عدلیه صورت میگیرد حضور وزیر عدلیه یا نماینده با صلاحیت آن وزارت حتمی است.)

قابل ذکر است اینکه در آنعده قضایای حقوق عامه که متقاضی تجدید نظر اشخاص و افراد باشد و دولت در آن طرف واقع گردد حضور وزیر عدلیه و یا نائب وی در جلسات شورایعالی حتمی تلقی میگردد که طی تصویب (۱۸۸) مورخ ۱۳۹۷/۲/۱۸ شورایعالی ستره محکمه در زمینه صراحت دارد.

ترتیب کننده: عمادالدین امامزاده

پیگیری جرم خیانت ملی در کود جزای افغانستان^(۲)

فصل سوم: مصادیق جرم خیانت ملی

این بخش شامل موضوعات مصادیق جرم خیانت ملی بوده. طوریکه در بخش اول در مورد مفاهیم خیانت ملی بحث کردیم ولی در این بخش روی مصادیق این جرم بحث می کنیم.

گفتار اول: عملی که در نتیجه آن اراضی دولت جمهوری اسلامی افغانستان تماماً یا قسمی تحت حاکمیت دولت خارجی یا نیرو های مسلح مخالف دولت جمهوری اسلامی افغانستان قرار گیرد یا استقلال کشور را به مخاطره اندازد. برای رفتار مجرمانه مرتکب، عملی مصداق پیدا می کند که دارای یکی از نتایج ذیل باشد: ۱- قرار دادن تمام یا قسمتی از اراضی دولت، تحت حاکمیت دولت خارجی یا نیرو های مسلح مخالف دولت. ۲- به مخاطره انداختن استقلال کشور، بنابر این نتایج دوگانه اشاره شده در این ماده به عنوان رفتار مجرمانه محسوب می گردد. نتایج رفتار مجرمانه مرتکب مقید به نتیجه بوده و در صورتی قابل تعقیب می باشد که ناشی از عمل وی باشد.

با توجه به نص عبارت اراضی دولت و یا به خطر انداختن استقلال کشور مخاطب این ماده بیش از این که متوجه شهروندان عادی جامعه باشد عموماً متوجه مقامات حکومتی ملی یا محلی و یا افراد محلی با نفوذ میشود چنانکه ممکن است والی یا قوماندان و یا شخص با نفوذ با توافق قلمرو تحت کنترل یا حمایت خویش را به نیرو های مسلح مخالف دولت واگذار نماید از این جهت واگذار نمودن منزل شخصی به گروه های مخالف دولت نمی تواند مصداق رفتار مجرمانه این ماده قرار گیرد بلکه مشمول حکم ماده ۲۷۸ این کود در باره معاونت در جرایم تروریستی محسوب میشود.^۱

گفتار دوم: عملی که در نتیجه آن تمام یا قسمتی از اراضی تحت حاکمیت دولت جمهوری اسلامی افغانستان از اداره آن خارج شود.

^۱ شرح کود جزا، سایر نویسندگان، ج دوم، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸، ص ۱۹

این بند از ماده فوق نیز به عملی اشاره دارد که مرتکب در نتیجه آن عمل تمام یا قسمتی از اراضی را از تحت حاکمیت دولت خارج میسازد تفاوتی که این بند با بند اول دارد در این است که در بند دوم صرفاً خارج کردن اراضی دولت است، سلطه و حاکمیت، ملاک می باشد. در حالی که در جزء اول اراضی دولت جمهوری اسلامی افغانستان تحت سلطه حاکمیت دولت خارجی یا نیروهای مسلح مخالف دولت قرار گیرد فرق نمی کند که اراضی مذکور تحت حمایت دولت افغانستان بوده یا قبلاً از سلطه آن خارج شده باشد نکته قابل توجه در هر دو جز موضوع «زمان» می باشد بدین صورت که خارج شدن تسلط حاکمیت دولت و یا قرار گرفتن تحت تسلط حاکمیتی نیروی خارجی منوط به سپری نمودن زمان قابل توجه نمی باشد بلکه این امر ممکن است در زمان کوتاه و لو چند ساعته نیز تحقق یابد، مثال: بعضی اوقات می شنویم که یک منطقه؛ ولسوالی و یا ولایت دست به دست می شود یعنی بعد از اشغال دشمن دوباره چند ساعت بعد بدست نیروهای های دولتی می افتد، بنابراین در هر دو حالت نیازی نیست که بطور مثال نیروی خارجی اقدام به تاسیس حکومت در فاصله زمانی چند ماهه نماید.^۱

گفتار سوم: تسلیمی نیرو های تحت امر به دشمن.

بند سوم ماده فوق الذکر رفتار مجرمانه، یعنی تسلیمی نیروهای تحت امر به دشمن یکی از مصادیق خیانت ملی بیان شده است.

نکته مهم در این بند وضعیت افراد تحت امر میباشد. بر این اساس مسوولیت جزایی تسلیمی نیروها به دشمن، تنها شامل آمر می شود و از این جهت افراد تحت امر شامل این بند از ماده نمی گردد.^۲

گفتار چهارم: واگذاری تأسیسات، دیپوی اسلحه و مهمات، وسایط نظامی، ذخایر مواد ارتزاقی یا استحکامات متعلق به نیرو های نظامی به دشمن بمنظور مساعدت آنها، یا فراهم سازی تسهیلات برای ورود دشمن به کشور. رفتار مجرمانه در این بند شامل دو عمل متفاوت واگذاری و فراهم سازی میباشد، در حالت اول مرتکب اقدام به واگذاری چهار دسته از مصادق های مشخص می نماید.

- ۱- تأسیسات؛ شامل تأسیسات ملکی و نظامی میشود برخلاف جرایم تروریستی که به تأسیسات زیر بنائی و یا تأسیسات ثابت دریایی یا بحری تصریح شده است.
- ۲- دیپوی اسلحه، مهمات و وسایط نظامی، که شامل وسایل، وسایط و ابزار آلات نظامی می شود
- ۳- استحکامات نظامی، شامل مکان ها، پایگاه ها و سنگرهای

^۱ شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، ج دوم، خزان ۱۳۹۸، ص ۱۹

^۲ شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، ج دوم، خزان ۱۳۹۸، ص ۲۰

نظامی می شود. ۴- چهارمین مورد شامل مواد ارتزاقی اعم از مواد نوشیدنی و خوراکی میشود.

در باره عمل واگذاری آنچه قابل توجه است عدم مشخص شدن چگونگی واگذاری میباشد. یعنی واگذاری ممکن است در نتیجه یک عمل کاملاً عمدی و هماهنگ شده صورت گیرد و یا اینکه ممکن است عمل واگذاری در نتیجه فرار ظاهری مرتکب صورت گرفته باشد البته در صورتیکه امکان پیشگیری از عمل واگذاری به طور عرفی وجود داشته باشد از لحاظ نتیجه رفتار مجرمانه واگذاری مطلق میباشد. از این جهت صرف واگذاری موارد فوق در تحقق جرم به صورت کامل کفایت می نماید.^۱

دومین عملی که به عنوان رفتار مجرمانه این بند پنداشته می شود فراهم سازی تسهیلات برای ورود دشمن به کشور میباشد. که شامل هر نوع رفتاری میشود که زمینه سازی نماید تا دشمن به کشور داخل گردد.

عمل فراهم سازی نیز مطلق بوده و از این جهت الزاماً نیازی به ورود دشمن به داخل کشور نمی باشد. بلکه براساس نص ماده صرف فراهم سازی تسهیلات برای ورود دشمن می تواند مصداق کامل رفتار مجرمانه این جزء محسوب گردد. «مراد از «دشمن» شامل وضعیتی می شود که طرفین درحالت جنگ قرار داشته باشد».^۲

گفتار پنجم: جمع آوری معلومات حاوی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور، بمنظور تسلیم دهی آن به دولت خارجی، سازمان یا گروه ضد دولتی یا گماشتگان آنها.

در بند ۵ ماده مذکور رفتار مجرمانه مرتکب در این بند جمع آوری اسرار نظامی میباشد، که به صورت فعل مثبت مادی تحقق می یابد جمع آوری اثرار اعم از این است که مرتکب به صورت قانونی ولی به انگیزه مجرمانه اقدام به جمع آوری اسرار نماید. و یا این که شخص غیر موظف به صورت غیر قانونی همانند سرقت، اقدام به جمع آوری اسرار نموده باشد.

چیزی را که قانون گذار به عنوان موضوع رفتار مجرمانه تلقی می کند شامل اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی میباشد که اسرار ممکن است مادی باشد مانند اسرار حاوی اطلاعات دفاعی که در یک کست، سی دی و یا فلش نگهداری شده باشد و یا شفاهی باشد که از سوی مرتکب جمع آوری شده باشد.

^۱ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، ج دوم، خزان ۱۳۹۸، ص ۲۱

^۲ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸، ص ۲۲

^۳ . کود جزا ماده ۲۳۷ بند ۲

همچنین قابل ذکر است که براساس ماده ۳۱ ضمیمه شماره ۱ کود جزا؛ افشای معلومات نظامی حاوی اسرار دولتی به عنوان یکی از مصادیق رفتار های مجرمانه ضمیمه شناخته شده است بنابر این در صورتی که عمل صورت گرفته از سوی تابعان این ضمیمه باشد براساس ضمیمه فوق الذکر قابل مجازات و محاکمه است در غیر این صورت عمل تابع کود جزا خواهد بود. بناء رفتار مجرمانه جمع آوری از جهت نتیجه مطلق بوده و نیازی به تحقق نتیجه خاص ندارد که برخی دیگر به این عقیده هستند که صرف به جمع آوری، جرم محقق نمی شود. بلکه علاوه بر جمع آوری تسلیم آن به دشمن نیز شرط تحقق جرم به صورت کامل می باشد اما چنان که اشاره گردیده کود جزا صرف جمع آوری را ملاک تحقق جرم به صورت کامل دانسته است و تسلیم دهی را نیز به عنوان قصد مرتکب قید نموده است.^۱

گفتار ششم: استخدام اشخاص، تهیه اموال یا تجهیزات نظامی برای دولت خارجی در حال جنگ با دولت جمهوری اسلامی افغانستان یا نیرو های مسلح در حال جنگ یا منازعه مسلحانه با دولت جمهوری اسلامی افغانستان. بند ۶ ماده مذکور، رفتار های مجرمانه این جزء شامل " استخدام نمودن، تهیه اموال یا تجهیزات نظامی " میشود. منظور از استخدام اشخاص گماشتن اشخاص در خدمت دیگری است، که یک اصطلاح خاص اداری می باشد،^۲ اما هدف از قانون گذار در این ماده، استخدام به صورت رسمی در قالب امضای قرار داد نیست، بلکه مراد از استخدام به خدمت گرفتن اشخاص برای دولت خارجی یا نیرو های مسلح در حال جنگ با افغانستان می باشد. همچنین شرایط خاصی در استخدام شونده نیز وجود ندارد و شامل اتباع داخلی، خارجی یا اشخاص بزرگسال یا حتی اطفال میشود، همچنین وظیفه استخدام شونده به صورت عام ذکر شده، یعنی وظیفه استخدام شونده نه تنها جنگیدن می باشد، شاید فرد استخدام شونده برای آشپزی ویا درمان ویا دریوری، به خدمت گرفته شده باشد.^۳ دومین رفتار مجرمانه این بند تهیه اموال یا تجهیزات نظامی می باشد، اموال و تجهیزات نظامی نیز به صورت عام به کار رفته است که اموال در ماده ۴۷۲ قانون مدنی بیان شده است. و شامل هر نوع مال آشامیدنی، خوردنی و پوشیدنی میشود. تجهیزات نظامی شامل هر نوع وسیله نظامی اعم از اسلحه و مهمات

^۱ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

^۲ . حبیبی، ضامن علی، جرائم برضد امنیت و اسایش عمومی در حقوق جزای افغانستان، چاپ دوم، کابل: موسسه

انتشارات مقصودی، خزان ۱۳۹۶

^۳ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

وسایل نظامی میشود. هچنان حالت جنگ در بند ۲ ماده ۲۳۷ کود جزا بیان شده است. دو ویژه گی دیگر که در این بند شرط تحقق به صورت کامل می باشد، آن است که استخدام اشخاص، تهیه اموال و یا تجهیزات نظامی باید برای یکی از دو گروه ذیل باشد:

اولاً اینکه دولت خارجی در حال جنگ با دولت جمهوری اسلامی افغانستان باشد ثانياً نیروهای مسلح در حال جنگ یا منازعه مسلحانه با دولت جمهوری اسلامی افغانستان باشند.

بناء این جرم از لحاظ نتیجه، جرم مطلق می باشد و صرف انجام استخدام اشخاص و یا تهیه اموال و تجهیزات نظامی، در تحقق جرم به صورت کامل کفایت می نماید.

گفتار هفتم: قیام مسلحانه نیرو های نظامی علیه دولت جمهوری اسلامی افغانستان.

منظور از قیام مسلحانه آن است که فرد یا افرادی از نیروی نظامی با در دست گرفتن سلاح عملاً در مقابل دولت جمهوری اسلامی افغانستان دست به عملیات نظامی بزنند. یعنی مستقیماً با حکمران درگیر بوده و قصد مقابله و سرنگونی آن را داشته باشد. سلاح وسیله است که با آن جنگ و قتال صورت می گیرد که سلاح شامل سلاح گرم مانند تفنگ، کلاشینکوف، راکت و سلاح سرد مانند کارد، نیزه و امثال آنها می باشد. قانون گذار خصوصیات را که برای مرتکب این بند در نظر گرفته است، نیروی نظامی بودن را به صورت جمعی شرط دانسته است. یعنی به تعداد افراد گروه مربوط می شود نه ترکیب نیروی ها متفاوت نظامی؛ رفتار مجرمانه این بند را نیز قیام مسلحانه تشکیل می دهد. که عملاً قیام از سوی مرتکبین صورت بگیرد. که اعلام قیام مسلحانه برای تحقق این جرم کفایت نمی نماید.

بناءً از لحاظ نتیجه نیز رفتار مجرمانه قیام مسلحانه، مطلق می باشد و قیام مسلحانه بدون این که از قیام به نتیجه خاص منتهی گردد، مورد توجه قانون گذار بوده است.^۱

گفتار هشتم: سرقت، تلف یا تزویر اسناد حاوی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور.

رفتار مجرمانه مرتکب، شامل سه عمل سرقت، تلف و تزویر میشود.

^۱ . حسن پوربافرانی، تحلیل جرم قیام مسلحانه، مجله مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال ۱۳۹۱، ص ۹۰-۹۲

^۲ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

موضوع رفتار های مجرمانه نیز، سرقت، تلف یا تزویر ((اسناد حاوی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی)) مربوط به کشور میباشد. سند نیز عام بوده و شامل اسناد رسمی میشود که حاوی اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور ملکیتی غیر، بدون رضایت و به مقصد تملک شرط شده است. کود جزا ماده ۶۹۹ اینگونه سرقت را تعریف کرده است «سرقت عبارت از گرفتن مال منقول ملکیت غیر، بدون رضایت و به مقصد تملک» سوالی که مطرح است آیا ملکیت غیر شامل سند دولتی می شود؟ که پاسخ آن در ماده ۷۰۱ کود جزا بیان شده است. بر اساس این ماده هرگاه شخصی اموال عامه یا اموالی را که به مقصد استفاده عامه اختصاص داده شده است اخذ نماید عمل وی در حکم سرقت شناخته می شود.^۱

دومین رفتار مجرمانه این بند تلف می باشد. تلف در لغت نابودی، تباهی، ویرانی، خرابی، خسارت و گمشدگی میباشد. با توجه به اطلاق عبارت تلف از یک سو ومعانی این عبارت از سوی دیگر، تلف ممکن است به صورت کلی یا جزئی نسبت به یک سند صورت گیرد، بنابر این اگر یکی از صفحات یا حتی بخشی از یک صفحه سند تخریب یا از بین برده شود در این صورت، رفتار مجرمانه تلف تحقق می یابد.

سومین رفتار مجرمانه این بند تزویر است، «تزویر عبارت است از ساختن نوشته، سند، ساختن مهر، امضاء، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم خور ساختن، الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تاخیر تاریخ سند به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن به قصد تقلب» که تزویر اسناد از جمله جرایم فساد اداری محسوب میشود. بر اساس مفهوم این ماده، تزویر ممکن است به صورت مادی همانند خراشیدن، تراشیدن یا قلم خور کردن تحقق یابد و یا همچنین ممکن است، تزویر بر اساس ماده ۴۳۹ به صورت مفادی یا غیر مادی تحقق یابد. همانند این که موظف خدمات عامه یکی از ادارات نظامی اقدام به ساختن سند غیر واقعی نماید.^۲

گفتار نهم: پیوستن به قوای مسلح دولت خارجی یا گروه مسلح در حال جنگ یا منازعه مسلحانه با جمهوری اسلامی افغانستان.

رفتار مجرمانه مرتکب شامل پیوستن میشود. پیوستن به دو شکل صورت می گیرد یکی پیوستن حقیقی که با رفتن به ساحه دشمن و یکجاشدن فیزیکی با آنها

^۱. شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

^۲. کود جزا فقره ۱ ماده ۴۳۶

^۳. شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

صورت می گیرد. دوم پیوستن حکمی یا مجازی که با اعلان تبعیت و آمادگی اخذ دساتیر و اوامر از قوای مسلح دشمن تکمیل می گردد چه این تبعیت در لست خاصی انعکاس یابد و یا در عمل انجام شده باشد. ^۱سوالی که مطرح می گردد این است که آیا پیوستن به صورت فیزیکی مدنظر میباشد و یا این که توافق در پیوستن نیز می تواند عنصر سازنده این جرم به صورت کامل محسوب گردد؟

با توجه به عبارت پیوستن به نظر می رسد که پیوستن فیزیکی مدنظر مقنن بوده است، از لحاظ نتیجه نیز این جرم مطلق میباشد و نتیجه خاصی که ناشی از پیوستن باشد، شرط نشده است. ^۲

گفتار دهم: قیام مسلحانه یا توطئه علیه دولت جمهوری اسلامی افغانستان بمنظور گرفتن قدرت دولتی.

قانون گذار، برای مرتکب این بند، دو عمل مستقل، قیام مسلحانه، و یا توطئه را به عنوان رفتار مجرمانه محسوب نموده است. منظور از قیام مسلحانه گروه یا جمعیت دارای تشکیلات علیه حکومت اسلامی باشد. توطئه در لغت مقدمه، دسیسه، نیرنگ و زمینه سازی بیان شده است در اصطلاح عبارت است از «اتفاق بیش از یک شخص پیرامون ارتکاب جرمی علیه امنیت دولت، و تهیه وسایل لازم برای انجام آن؛ و یا توطئه عبارت از اتفاقی بیش از یک شخص به منظور ارتکاب جنایت علیه امنیت دولت.» ^۳ در باره قیام مسلحانه، قبلا در جز ۷ همین ماده به آن پرداخته شد با این تفاوت که در جز ۷ قیام مسلحانه نیروهای نظامی مد نظر بود اما در جز ۱۰ قیام مسلحانه از سوی سایر اتباع افغانستان مد نظر می باشد.

اما در باره جرم توطئه که یکی از جرایم مهم علیه امنیت محسوب می شود نکات ذیل قابل توجه می باشد.

توطئه شامل توافقی است که بین دو یا چند نفر برای انجام عمل غیر قانونی انجام میشود جرم توطئه از مصادیق خاص جرایم علیه امنیت می باشد در این جرم اگر مرتکبین به هدف مجرمانه خود نرسد. یکی از مصادیق جرم ناتمام

^۱ . کمیته مشترک انسیتیوت آموزشی مسلکی لوی خارنوالی ج.ا.ا، تیم کوریکولم

پروگرام حمایت از انکشاف مسلکی متداوم IDLO

^۲ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

^۳ . پوربافرانی، حسن، تحلیل جرم قیام مسلحانه، مجله مطالعات فقه و حقوق اسلام،

سال ۱۳۹۱، ص ۹۰-۹۱

^۴ . عالییه، سمیر، الوجیز فی الجرایم الواقعة علی امن الدوله، ص ۷۳

محسوب می شود. اما به لحاظ "حصول توافق" جرم تام بوده و قابل مجازات دانسته میشود.

گفتار یازدهم: افشای اسرار نظامی، دفاعی یا امنیتی کشور به اشخاص یا دولت خارجی یا شخصی که به نفع آنها کار می کند یا به گروه های مسلح مخالف دولت جمهوری اسلامی افغانستان.

رفتار مجرمانه این بند افشا نمودن اسرار می باشد. هدف قانون گذار از افشا نمودن اسرار نظامی در واقع از بین بردن ممنوعیت علنی شدن اسرار به صورت غیر قانونی می باشد از این جهت تسلیم دهی اسرار به دولت خارجی یا گروه مسلح مخالف حتی در صورتی که اسرار علنی هم نشده باشد و همچنین پوشیده مانده باشد عمل صورت گرفته مشمول حکم افشا نمودن اسرار این بند قرار میگیرد.^۱

جمع آوری افشای اسرار به صورت مستقلانه جرم انگاری شده است در صورتی که مرتکب اقدام به جمع آوری اسرار نماید و سپس آن را به شخص یا دولت خارجی تسلیم دهد در این صورت عمل وی مشمول تعدد جرم شناخته میشود.

موضوع جرم این جزء نیز افشای اسرار نظامی دفاعی یا امنیتی کشور می باشد بنابراین افشای اسرار غیر نظامی دفاعی یا امنیتی مصداق رفتار مجرمانه این جز قرار نمی گیرد. از لحاظ نتیجه جرم مد نظر مطلق می باشد از این جهت جرم افشای اسرار نیاز به نتیجه خاص ندارد.^۲

گفتار دوازدهم: عدم اطلاع از معلوماتی که هدف آن ارتکاب جرایم مندرج اجزای ۱ تا ۸ این ماده بوده و شخص به حکم قانون به کشف آن موظف و یا به نحوی دیگری به افشای آن مکلف باشد، به مراجع مسؤول.

رفتار مجرمانه این بند عدم اطلاع یا ترک فعل می باشد بدین صورت که فرد موظف مکلف به کشف یا افشا بوده اما از اطلاع دهی در باره وقوع جرایم خود داری می نماید.

از لحاظ نتیجه جرم صورت گرفته مطلق می باشد و نیازی به تحقق نتیجه خاص مد نظر ندارد.

فصل چهارم: مجازات جرم خیانت ملی

جرم خیانت ملی از جمله جرم جنایت بوده و طبق کود جزا مرتکب آن به مجازات حبس دوام درجه ۲ و حبس طویل محکوم می گردد. این جرم بر علاوه مجازات اصلی دارای مجازات های تبعی و تکمیلی نیز می باشد.

^۱ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

^۲ . شرح کود جزا، سایر نویسندگان، بنیاد آسیا، خزان ۱۳۹۸

جزاهای اصلی به شکل کل تحت دونوع جزا یعنی جزای بدنی و جزای مالی تقسیم میشوند. ^۱ جزای بدنی در برگیرنده جزای اعدام و حبس و مجازات مالی عبارت است جزای نقدی می باشد. بهتر به نظر می رسد تا در مورد این نوع مجازات ها تفصیل بیشتری داشته باشیم.

گفتار اول؛ جزاهای تبعی

جزای تبعی چنانچه از نامش پیداست، به تبعیت از جزاهای اصلی، بالای محکوم علیه تطبیق میگردد و غرض از آن، محروم ساختن محکوم علیه از حقوق و امتیازاتی است که برای شخص جایگاه اجتماعی میدهد. محکوم علیه در نتیجه محرومیت از این حقوق، تا حدودی موقف و اعتبار اجتماعی خود را از دست میدهد و ساحت فعالیت و تحرکات وی محدود میگردد.

مطابق ماده (۱۷۱) کود جزا «جزای تبعی مجازاتی است که به تبعیت از جزای اصلی بالای محکوم علیه به حکم قانون تطبیق میگردد، بدون اینکه حکم محکمه به آن تصریح شده باشد.

جزا های تبعی دارای ویژگی های ذیل است :

جزای تبعی – به تبعیت از جزای اصلی تطبیق می گردد. به این معنی که جزای تبعی به گونه مستقل قابل تطبیق نمی باشد. برای مثال، مرتکب جرم بدون محکومیت به جزای اصلی (حبس) از حق کاندید شدن در عهده های انتخابی یا سایر حقوق مندرج ماده (۱۷۲) کود جزا محروم نمی شود.

محکومیت به جزای تبعی به حکم قانون صورت میگیرد نه به حکم محکمه، توضیح اینکه، هرگاه شخصی به جزای حبس پیش از ده سال یا به حبس کمتر از ده سال در جرایم مندرج باب اول و دوم کتاب دوم کود جزا محکوم گردد، به حکم قانون محکوم به جزای تبعی نیز پنداشته میشود و از حقوق و امتیازات مندرج ماده (۱۷۲) کود جزا محروم میگردد. و نیازی نیست که محکمه محکومیت وی را به جزای تبعی در حکم خود تصریح کند. این جزا (تبعی) تطبیق میگردد.

جزاهای تبعی، قابل تجزیه نیستند بدین معنی که قاضی نمی تواند از میان آنها یک یا دو تای آنها را انتخاب کند، با بعضی آنها را اعمال و بعضی دیگر را معاف کند. بلکه به حکم قانون تمام آنها بر محکوم علیه اعمال میشوند. زیرا متن ماده (۱۷۲ و ۱۷۳) کود جزا به گونه مطلق می گوید : از حقوق و امتیازات ذیل نیز محروم میشود، بدون این که در انتخاب و تعداد آن، اختیار و صلاحیتی برای قاضی داده باشد.

^۱ . مراجعه شود به مواد ۱۳۸، ۱۳۷، ۱۴۵-۱۴۷، ۱۷۲ و ۱۷۳ کود جزا

دوگروه مجرمین، علاوه بر محکومیت به جزای اصلی به جزای تبعی نیز محکوم پنداشته میشوند.

اول: مجرمینی که به جزای حبس بیش از ده سال محکوم میشوند. خود به خود به جزای تبعی مندرج ماده (۱۲۷) کود جزا نیز محکوم پنداشته میشوند. عبارت (محکوم پنداشته میشوند) بخاطری استعمال گردید که محکمه محکومیت به جزای تبعی را در حکم تصریح نمی کند. همچنان حتی اگر محکمه خواهان تطبیق جزای تبعی نباشد، جزای تبعی تطبیق میشود.

کلمه «بیش از ده سال» افاده میکند که محکومین به حبس ده سال به جزای تبعی محکوم پنداشته نمی شوند. و از حقوق مندرج ماده (۱۷۲) کود جزا محروم نمی گردند.

گروه دوم: محکومین جرایم مندرج باب اول و دوم کتاب دوم کود جزا حتی اگر مدت محکومیت شان کمتر از حبس ده سال باشد. چون باب اول عبارت از جرائم علیه دولت، امنیت و مصونیت عامه (مواد ۲۳۷ تا ۱۳۳۱) و باب دوم عبارت از جرائم علیه بشریت (۳۳۲ تا ۳۹۸) است. لهذا محکومیت بیش از ده سال در جرائم مندرج دو باب مذکور، شرط گذاشته نه شده است. از همین رو، مرتکبین جرائم جنحه در این دو باب نیز به جزای تبعی محکوم پنداشته می شوند که شامل جرم خیانت ملی نیز میشود چون جرم خیانت ملی در فصل اول دوم کود جزم انگاری شده است.

جزا های تبعی به دو نوع تقسیم می شوند.

نوع اول: جزاهای که تا پایان دوره اعاده حیثیت بر محکوم علیه اعمال می شوند، و

نوع دوم: جزاهای که فقط در جریان دوره محکومیت بر محکوم علیه اعمال می شوند.

جزا های تبعی نوع اول در ماده (۱۷۲) و جزاهای تبعی نوع دوم در ماده (۱۷۳) کود جزا تصریح شده اند.

ماده (۱۷۲) کود جزا (شخصی که به جزای حبس بیش از ده سال یا به حبس کمتر از ده سال در جرایم مندرج باب اول و دوم کتاب دوم این قانون محکوم گردد، از حقوق و امتیازات ذیل نیز محروم می شود، مگر این که به حکم قانون یا محکمه اعاده حیثیت شده باشد:

- ۱- خدمت در قوای سه گانه دولتی و سایر نهاد های دولتی.
- ۲- کاندید شدن در عهده های انتخابی.
- ۳- استفاده از نشان ها، مدال ها و القاب افتخاری دولتی.
- ۴- عضویت در هیئت مدیره شرکت ها، بانک ها و موسسه ها در صورت محکومیت به سبب ارتکاب جرایم فساد اداری و مالی.

۵- عقد قرار داد با ادارات، تصدی ها، موسسه های دولتی و مختلط یا کسب امتیاز از طرف دولت، در صورت ارتکاب جرایم مالی. بناءً بادر نظر داشت موارد فوق الذکر مرتکبین جرم قرار دادن اراضی دولت جمهوری اسلامی افغانستان تحت حاکمیت دولت خارجی به جزاهای تبعی از قبیل محرومیت از حقوق چون خدمت در قوای سه گانه دولتی و سایر نهاد های دولتی، کاندید شدن در عهده های انتخاباتی، استفاده از نشان ها، مدال ها و القاب افتخاری دولتی، منحيث جزای تبعی نیز محکوم میگردد.

گفتار دوم؛ جزا های تکمیلی

جرم قرار دادن اراضی دولت جمهوری اسلامی افغانستان تحت حاکمیت دولت خارجی علاوه بر جزای اصلی و تبعی دارای جزای تکمیلی نیز میباشد. ماده (۱۷۸) کود جزا، جزای تکمیلی را چنین تعریف نموده است: «جزای تکمیلی مجازاتی است که علاوه بر جزای اصلی در حکم محکمه تصریح گردیده باشد».

طبق فقره دوم ماده (۱۷۹) کود جزا «جزای تکمیلی بعد از تنفیذ جزای اصلی یا انقضای آن به هر سببی که باشد، تنفیذ میگردد».

فقره دوم ماده (۱۷۸) کود جزا انواع جزاهای تکمیلی را تشخیص و چنین می گوید:

(۲) جزاهای تکمیلی قرار ذیل می باشد:

۱- محرومیت از حقوق و امتیازات مندرج اجزای (۳، ۴ و ۵) ماده (۱۷۲) و اجزای (۱، ۲ و ۳) ماده (۱۷۳) این قانون.

۲- مصادره اموال.

۳- نشر حکم.

ذیلاً هر کدام از موارد فوق الذکر رابه طور مختصر تشریح می کنیم. به استثنای خدمت در دولت، وکاندید شدن در عهده های انتخاباتی، تمام محرومیتهایی که به حیث جزای تبعی در مواد (۱۷۲ و ۱۷۳) کود جزا پیش بینی شده بود، به حیث جزای تکمیلی قابل تطبیق است. که شامل موارد ذیل می گردد:

یک فقره های سوم، چهارم و پنجم ماده (۱۷۲) کود جزا :

محروم شدن از استفاده از نشان ها، مدالها، و القاب افتخاری دولتی.

عضویت در هیئت مدیره شرکتهای، بانک ها و موسسه ها در صورت ارتکاب جرایم فساد اداری و مالی ، و عقد قرار داد با ادارات تصدی ها و موسسه ها دولتی و مختلط یا کسب امتیاز از طرف دولت، در صورت ارتکاب جرایم مالی. دو: همچنان فقره های (۱، ۲ و ۳ ماده ۱۷۳) کود جزا که شامل نکات ذیل می گردد:

محرومیت از حق وصایت، وکالت و قیمومیت در معاملات و دعاوی. شهادت در عقود و معاملات.

اداره مستقیم اموال و املاک به استثنای وقف و وصیت .

سه: برخی حقوق و امتیازات دیگر در صورتیکه در قانون پیش بینی شده باشد. (فقره سوم ماده (۱۷۹) کود جزا)

موارد یاد شده تحت بند " یک" بالای اشخاصی قابل تطبیق است که به حبس طویل تحت ده سال و یا حبس متوسط محکوم شده باشند. هر چند موارد تحت بند " دو" و همچنان مصادره و نشر حکم، بالای هر محکوم علیه حسب لزوم دید محکمه و طبق شرائط مربوطه، قابل تطبیق است. زیرا قانون این موارد را مقید به " حبس طویل تا ده سال یا حبس متوسط" نه ساخته است. همچنان هدف از حالت وارده در بند " سه"، محرومیت های است که در بخش خاص کود جزا برای بعضی از جرایم پیش بینی شده است.

قابل ذکر است که در جرایم باب اول و دوم کود جزا، هرگاه جزای جرم کمتر از ده سال باشد، یک نوع تداخل بین جزا های تبعی و تکمیلی (در بخش محرومیت از استفاده از نشانها، مدال و القاب افتخاری دولتی) واقع می شود. به این معنی که این محرومیت هم از باب جزای تبعی قابل اعمال می باشد و هم از باب جزای تکمیلی. در اینصورت، چون تحصیل محکوم علیه به حکم قانون از حقوق مندرج مواد (۱۷۲ و ۱۷۳) به حیث جزای تبعی محروم می گردد. نیاز نیست که قاضی مکرراً محرومیت از نشانها، مدال و القاب را به حیث جزای تکمیلی در حکم تصریح نماید، چون تحصیل حاصل و بی فایده است. آری قاضی می تواند در صورت لزوم و موجودیت شرائط، سائر جزاهای تکمیلی را در حکم خود تصریح نماید که عبارت اند از مصادره و نشر حکم.

نوع دیگری از مجازات های تکمیلی مصادره است یعنی اشیای که در جرم مورد استفاده قرار گرفته باشد یا هم نگهداری این اشیاء در ذات خود جرم باشد از مجازات های تکمیلی مصادره است یعنی اشیایی که در جرم مورد استفاده قرار گرفته باشد یا هم این اشیاء در ذات خود جرم باشد و یا هم از طریق ارتکاب جرم بدست آمده نیز قابل مصادره میباشد.

ماده (۱۸۰) کود جزا مصادره اموال را چنین تعریف نموده است:

(۱) مصادره عبارت از از اخذ جبری و بلاعوض اموال منقول یا غیر منقول محکوم علیه یا سایر اشیای جرمی میباشد که مطابق احکام قانون و فیصله محکمه ذیصلاح ملکیت آن به دولت انتقال می یابد.

(۲) مصادره صرف در مواردی که در این قانون پیش بینی شده است، حکم شده می تواند.

عده از دانشمندان نیز، مصادره را چنین تعریف نموده اند که: الغای ملکیت هر مال مرتبط به جرم وانتقال بلاعوض آن به ملکیت دولت را مصادره گویند. مشابهت مصادره و جزای نقدی در این است که هر دو مجازات مالی هستند و مستقیماً توانایی مالی شخص محکوم علیه را اهداف قرار میدهند، اما از سوی دیگر، تفاوتی نیز میان شان وجود دارد که آنها را از هم مجزا می سازد. این تفاوت ها عبارت اند از:

جزای نقدی، جزای عینی نیست بلکه عبارت از ملزم ساختن محکوم علیه به پرداخت مبلغ معین مالی به خزانه دولت است. اما مصادره جزای عینی است، به این معنی که بالای مال یا شی معین وارد میگردد و لزوماً ملکیت همان شی را از شخص، سلب نموده و به دولت انتقال میدهد. در یک حالت استثنایی، هرگاه مال محل مصادره به سببی از اسباب قابل حصول نباشد، وجه معادل آن مصادره میشود.

جزای نقدی اصلی است، اما مصادره گاهی جزای تکمیلی (م ۱۷۸ کودجزا) و گاهی تدابیر تأمینی مالی (ماده ۲۰۳ و ۲۰۴) کودجزا میباشد.

جزا های نقدی مختص به جرایم قباحت و جنحه است. در حالی که مصادره در تمام جرایم قابل تطبیق است. جزا های نقدی دایماً جزا شمرده میشود، اما مصادره ممکن است منحصراً جزای تکمیلی و یا هم منحصراً تدابیر تأمینی اعمال گردد.

در جرم خیانت ملی در کود جزا، جزای نقدی پیش بینی نشده است ولی مصادره اشیا منحصراً جزای تکمیلی قابل تطبیق است.

مصادره از حیث تطبیق به دوشکل صورت می گیرد، به گونه جزای تکمیلی یا به گونه تدابیر تأمینی مالی و به جهت وضاحت موضوع می خواهیم، روی هر دو نوع بحث مختصری داشته باشیم.

یک: مصادره منحصراً جزای تکمیلی:

طبق ماده (۱۷۸) کودجزا جزای تکمیلی مجازاتی است که علاوه بر جزای اصلی، در حکم محکمه تصریح یافته باشد. ماده متذکره در فقره دوم خویش جزا های تکمیلی را لست نموده است که (مصادره اموال) نیز یکی از آنها می باشد. تعریف مصادره منحصراً جزای تکمیلی:

مصادره زمانی به حیث جزای تکمیلی شناخته میشود که مال محل مصادره به ذات خود جرم باشد، اما با جرم یکی از روابط سه گانه ذیل را داشته باشد:

عاید جرم باشد، یا در ارتکاب جرم مورد استفاده قرار گرفته باشد و یا به قصد استفاده در ارتکاب جرم تدارک شده باشد ولو عملاً مورد استفاده قرار نگرفته باشد.

هرگاه رابطه مال مورد نظر با یکی از موارد سه گانه فوق الذکر ثابت گردد محکمه بعد از اینکه متهم را به جزای اصلی محکوم می نماید می تواند به مصادره مال نیز حکم نماید ولی اگر جرم ثابت نگردید مال نیز قابل مصادره نیست، هرگاه در جرم قرار دادن اراضی دولت جمهوری اسلامی افغانستان تحت حاکمیت دولت خارجی وسایل استعمال شده باشد مثل سلاح یا سایر وسایل و یا هم در اثر همین قرا ر دادن اراضی دولت تحت حاکمیت دولت خارجی مرتکب، مال یا پول را بدست آورده باشد در ینصورت مال، پول، یا سایر اشیا منحیث جزای تکمیلی در جرم مربوط قابل مصادره دانسته میشود.

ویژه گی های مصادره منحیث جزای تکمیلی :

مصادره به حیث جزای تکمیلی ویژه گی های ذیل را دارا میباشد :

مصادره به حیث جزای تکمیلی تابع جزای اصلی است فقط زمانی به آن حکم شده می تواند که به جزای اصلی حکم شده باشد ولی اگر به سببی از اسباب محکوم علیه برائت حاصل نماید حکم به مصادره جواز ندارد در حالیکه در مصادره به حیث تدابیر تامینی محکومیت به جزای اصلی شرط نیست چون مالی که حیزت آن جرم است به هر حال مصادره می شود .

در مصادره به حیث جزای تکمیلی حقوق اشخاص ثالث که دارای حسن نیت هستند محترم شمرده شده و رعایت می شود بنابر آن هرگاه مال اشخاص ثالث بدون آگاهی آنها در ارتکاب جرم استفاده شده باشد قابل مصادره نیست در حالی که در مصادره به حیث تدابیر امنیتی مالی، حقوقی اشخاص ثالث رعایت نمی شود.

مصادره به حیث جزای تکمیلی اصولاً اختیاری است و استثناء می تواند الزامی باشد به این معنی که اصولاً به صلاحیت محکمه و اگذار شده است به گونه ای که اگر محکمه لازم بداند به مصادره حکم می کند اما اگر لازم نداند حکم نمی کند زیرا هدف از جزای های تکمیلی مجازات بیشتر مجرم با در نظر داشت حالت جرم و خطورت جرمی میباشد که ارزیابی و سنجش این حالت منوط به وجدان و صلاحیت قاضی بوده و در پرتو آن می تواند جزای متناسب با جرم و مجرم را اعمال نماید به همین خاطر است که تمامی جزای تکمیلی در قانون جزای (۱۳۵۵) به این عبارت تنظیم شده بود محکمه می تواند .

در بخش خاص کود جزا، افزون بر جزاهای اصلی استثناء در برخی از جرایم مصادره نیز پیش بینی شده است مانند جرم رشوت، و یا مواد مخدر و غیره فقط در این موارد است که حکم به مصادره به حیث جزای تکمیلی الزامی شمرده می شود، اما در سایر موارد اصولاً مصادره (به حیث جزای تکمیلی) اختیاری است نه الزامی.

همچنان بموجب ماده (۵۰۹) کود جزا در صورت محکومیت شخص به ارتکاب یا شروع به ارتکاب جرایم پول شویی، تمویل ترویزم یا جرم اصلی عوائد ناشی از جرایم یاد شده و همچنان وسائل و امکاناتی که مورد استفاده قرار گرفته یا قصد استفاده از آنها در ارتکاب جرم موجود بوده است، از طرف محکمه ذی صلاح لزوماً مصادره گردیده، و این یک امر اختیاری برای قاضی نیست. اما دونوع دیگری از اموال که فوقاً ذکر گردیده است (۱) مالی که در ارتکاب جرم مورد استفاده قرار گرفته است، و (۲) مالی که به قصد استفاده تهیه شده است در سایر جرایم، حسب قاعده کلی مصادره آن اختیاری است نه الزامی. از مصادره فقط زمانی الزامی می باشد که در بخش خاص کود جزا پیش بینی شده باشد. بناءً به موجب ماده ۲۳۸ کود جزا رفتارهای مجرمانه بند دوازده گانه به دوسته متفاوت تقسیم شده است. بر اساس بند یک ماده متذکره از بند ۱ تا ۹ ماده ۲۳۸ حبس دوام درجه ۲ ذکر شده و برای بند ۱۰ تا ۱۲ حبس طویل در نظر گرفته شده است.

نتیجه گیری

جرم انگاری جرایم علیه امنیت معمولاً به شکل مطلق وضع گردیده و در مقابل جرم انگاری جرایم علیه اموال و اشخاص اغلب به شکل مفید صورت گرفته است.

آنچه امروزه تحت عنوان خیانت ملی مورد بحث قرار میگیرد و به عنوان جرم علیه امنیت خارجی کشور شناخته میشود، در تاریخ بشریت سابقه ای بسیار طولانی دارد. در عین حال، از نظر تاریخی شاید نتوان مبدأ مشخص و روشنی برای پیدایش جرایمی از قبیل خیانت ملی به کشور یافت. اما از آنجا که تحقق جرم، نیاز به موضوع دارد و تحقق جرم خیانت ملی، دولت و حاکمیت یک کشور است. بنابراین میتوان گفت از زمانی که دولت ها، هرچند در شکل های بسیار ابتدایی و ساده خود به وجود آمدند و با مرزبندی و تعیین حدود و ثغور، پا به عرصه وجود گذاشتند، ارتکاب جرایم خیانت ملی به کشور نیز قابل تصور بوده است.

در قوانین افغانستان تعریفی درباره جرم خیانت ملی از سوی مقنن ارائه شده است، و همچنان قانونگذار این کشور مصادیقی را از جرایم علیه امنیت کشور بر شمرده است.

با توجه به اینکه رفتارهای مجرمانه جرایم علیه امنیت، بیشترین تأثیر را در مقایسه با سایر جرایم به نظم و امنیت عمومی میگذارد و ارتکاب اینگونه جرایم، پیامدهایی چون بی اعتمادی عمومی نسبت به قدرت دولت در کنترل ناامنی و به تبع آن سست شدن پایه های قدرت و حاکمیت سیاسی میشود،

قانونگذار افغانستان باید شدیدترین مجازات را برای جرایم علیه امنیت پیشبینی می کرد.

با توجه به ذکر مصادیق متعددی از انواع مختلف جرم خیانت به کشور در مواد قانونی، به مشاهده میرسد که وسیله، در ارتکاب جرم دخیل نیست و تنها ممکن است در پاره پی از مواضع از علل مشدده مجازات باشد. در قوانین افغانستان، اساساً وسیله در تحقق جرم موثر نیست مگر این که قانونگذار تصریح به تأثیر وسیله در ارتکاب جرم کند.

در مورد جرایم علیه امنیت، قانونگذار افغانستان در رابطه با اعمال ضمانت اجرای جزایی، مرتکبان این دسته از جرایم هیچگاه منتظر حصول نتیجه از سوی آنان نمیشیند؛ چرا که وقتی در این نوع جرایم نتیجه حاصل شود. دیگر امنیتی حاصل نخواهد بود تا در سایه آن، مجرم عاقبت کار خویش را ببیند و مقررات جزایی اجرا شود.

منابع و مأخذ

الف. منابع کتب:

قرآن کریم.

ابن منظور، لسان العرب، جلد ششم، قم: نشر الادب الحوزه، ۱۳۶۳

اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ بیستم، تهران: نشر میزان، ۱۳۸۸.

افراسیابی، محمداسماعیل، حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، تهران: انتشارات فردوسی، ۱۳۷۹.

حبیبی، ضامن علی، جرائم برضد امنیت و آسایش عمومی در حقوق جزای افغانستان، چاپ دوم، کابل: موسسه

انتشارات مقصودی، خزان ۱۳۹۶.

زراعت، عباس، جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ اول، تهران: انتشارات جنگل، ۱۳۹۰.

ساریخانی، عادل، جاسوسی و خیانت به کشور جمهوری اسلامی ایران، قم: موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، ۱۳۸۷.

عمید، حسن، فرهنگ عمید، تهران: امیر کبیر، ۱۳۶۹.

گلدوزیان، ایرج، حقوق جزای اختصاصی، ج ۱، جهاد دانشگاهی تهران، ۱۳۷۲

میر محمد صادقی، حسین، حقوق کیفری اختصاصی - جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی، چاپ چهارم، تهران نشر میزان ۱۳۸۳.

ب. منابع قوانین:

وزارت عدلیه، قانون اساسی افغانستان، فرمان شماره ۱۰۳، مصوب ۱۳۸۲.

وزارت عدلیه، قانون جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، جریده رسمی، شماره چهاردهم، ۳۰ میزان، نمبر مسلسل ۶، سال ۱۳۶۶
وزارت عدلیه، قانون جزای افغانستان، مجلس وزرا فیصله شماره ۱۶۱۴، مسلسل ۱۹۸۰، ۳۱ سنبله، سال ۱۳۵۵.

وزارت عدلیه، کد جزای افغانستان، ریاست نشرات وزارت عدلیه، نمبر مسلسل، ۱۲۶۰، تاریخ نشر، ۲۵ ثور، سال ۱۳۹۶
شرح کود جزا، بنیاد آسیا، سایر نویسندگان، خزان ۱۳۹۸
ج. منابع مقالات:

پور بافرانی، حسن، تحلیل جرم قیام مسلحانه، مجله مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال ۴، شماره ۶، بهار و تابستان ۱۳۹۱
حبیبی، ضامن علی، مجازات جاسوس در نظم حقوق کیفری افغانستان، سایت حقوق افغانستان ۱۳۹۱/۶/۲۱.

حقجو، روح الله، بررسی جرائم علیه امنیت ملی در نظام جزایی افغانستان، سایت کمیسیون حقوق بشر افغانستان، ۲۰۱۵/۴/۱۲.

تحقیق و نگارش: قاضی غلام سعید سعید

ضمان استحقاق در عقود معینه وفقه اسلامی (۱)

چکیده:

ضمان استحقاق بر اساس قانون مدنی افغانستان یکی از اثرات بیع صحیح می‌باشد؛ با نگاهی به سیر تاریخی بیع، چنین به نظر می‌رسد؛ از زمانی که بشر میان مفهوم مالکیت و تصرف فرق نمی‌گذاشت، بیع عبارت بود از تصرف دادن مبیع به مشتری و حمایت او از تعرض دیگران و مشتری ثمن را در مقابل تصرف مبیع و حمایت بایع از او می‌داده است. آهسته-آهسته با آشنایی بشر با مفهوم مالکیت و تحول مباحث حقوقی در این زمینه، هنوز هم طبق عادت دیرین، بایع ضامن تعرض غیر بر انتفاع مشتری از مبیع دانسته شده و بالمقابل مشتری نیز در مقابل ثمن در برابر بایع؛ در حقیقت، ضمان استحقاق یعنی مستحق للغير بر آمدن مبیع؛ با این بیان، تعریف اصطلاحی نیز از تعریف لغوی دور نیافتاده و لذا، وقتی گفته می‌شود درک بیع، مقصود هرگونه ظلم و نقصان است که از جهت مبیع به مشتری وارد آید. درک ثمن نیز یعنی هر ظلم و نقصان که از ناحیه ثمن بر بایع وارد شود. قانون‌گذار افغان، احکام ضمان استحقاق را در فصل و باب وجایب بایع به تفصیل بیان نموده است. و این معنی را می‌رساند که یکی از اثرات بیع صحیح بوده و نیز پیش بینی احکام مربوط آن در انواع بیوع و بسیاری از عقود معین همانند هبه، رهن، شفع، عاریت و غیره، این برداشت را تقویت می‌بخشد و همچنان بیان مسائل به مربوط به دعوی استحقاق و لزوم ادخال بایع در دعوی به عنوان ثالث و اثرات اطلاع و ادخال و عدم آن در دعوی، باب نوی را در مسائل مربوط به رسیدگی و محاکمات مدنی باز کرده است در حالیکه قانون مدنی مصوب سال ۱۳۵۵ درست در زمانی تصویب شده که قانون اصول محاکمات نافذ فعلی وجود نداشت و شناسایی نهاد دعوی حادث و نیز پیش بینی احکام مربوط به ورود ثالث ذینفع در دعوی مربوط به تصویب قانون اصول محاکمات مدنی در سال ۱۳۶۸ می‌شود، ولی همچنان احکام این بخش متروک بوده در حالیکه می‌توان از دخالت بایع در دعوی استحقاق به عنوان ثالث ذینفع در جنب مشتری به عنوان مدعی علیه، از بارز ترین مصادیق ورود ثالث نام برد.

واژگان کلیدی

ضمان استحقاق، تعرض، مداخله در دعوی، مصارف نافع، مصارف ضروری و غیر ضروری، بایع، مشتری

مقدمه:

پرواضح و مبرهن است که در معاملات امروزی (خصوصاً بیوع) در جامعه ما، به نسبت سقوط اخلاق و ارزش ها و عدم حاکمیت قانون، فروش مال دیگری و یا مالی که حق دیگری به آن تعلق دارد، شایع شده و عمده ترین بخش دعاوی در مورد منازعات ناشی از بیع را تشکیل می‌دهد. اساساً در جامعه ما لزوم ضمان دانستن بایع از تعرض بر انتفاع مشتری نسبت به جوامع دیگر، بیشتر حس می‌شود و اگر آنچه در قوانین آمده در عمل نیز ساحه تطبیق پیدا کند ممکن است احکام این فصل به کاربرد ترین مباحث مربوط به حقوق مدنی و نیز محاکمات مدنی قرار گیرد. همچنان که قانون ما با بیان تفصیلی احکام این بخش از جمله عدم اعتبار شرط عدم ضمان بایع علی القاعده و نیز لزوم پرداخت مصارف نافع و حتی در مواردی غیر ضروری و نیز مصارف دعوی ضمان و دعوی استحقاق از سوی بایع، حمایت لازم و آن چنانی از حق مشتری نموده و این خود از ضروریات جامعه ما است. اما اینکه ضمان استحقاق چیست؟ آیا می‌شود بایع را از مستحق للغیر بر آمدن مبیع مبرا دانست؟ اگر دعوی پیش شود، تکلیف مشتری چه بوده و ادخال بایع در دعوی چه عنوانی را کسب و چه اثراتی بر این ادخال و یا عدم آن مرتب می‌گردد؟ پاسخ به پرسش های فوق و پرسش های از این دست، نگارنده این سطور پراکنده را واداشت تا نوشته کوتاه در مورد داشته باشم. امید است در آینده فرصت بسط این موضوع مسیر و این نوشته کوتاه سرآغاز تحقیق و واکاوی بیشتر گردد. اما، به نظر می‌رسد که ضمان استحقاق در معنای بدیهی خود همان مستحق للغیر بر آمدن مبیع بوده که در فقه به «ضمان درک» مشهور است که به تبع عقد بیع صحیح به وجود آمده و بایع را از تعرض غیر بر انتفاع مشتری ضامن و مسئول می‌داند. و این ضمانت جزء بر اساس موافقه خاص و در غیر حالتی که استحقاق ناشی از فعل خود بایع باشد، امکان زیادت و نقصان و سقوط را دارا بوده و ادخال بایع در دعوی بنا بر اطلاع مشتری، اثراتی را بر مطالبات بعدی مشتری و قلمرو آن می‌گذارد. این نوشته در سه فصل تنظیم که در فصل اول به مفهوم ضمان استحقاق، مبنا و قلمرو آن پرداخته خواهد شد و در فصل دوم احکام ضمان استحقاق تبیین و در فصل سوم ضمان استحقاق از نظرگاه فقهی (به لحاظ اینکه قوانین ما بیشترین ریشه در فقه دارند)، پرداخته خواهد شد، عمده ترین مشکل فراروی این پژوهش کمبود منابع داخلی به لحاظ عدم وجود شروح قوانین بود که لاجرم از کتب نویسنده های ایرانی در ترتیب مباحث و استفاده از منابع کمک گرفته شده و نیز بخش فقهی آن ترجمه قسمت های از کتاب فقه الاسلامی و ادله نوشته دکتر وهبه زحیلی است. همچنان که نوشته مستقل در مورد، بر اساس حقوق افغانستان به نظر نرسید.

فصل اول:

در این فصل، مفهوم ضمان استحقاق، مبنا و قلمرو آن بررسی خواهد شد.

مبحث اول: مفهوم ضمان استحقاق

کتاب سوم قانون مدنی افغانستان به عقود معینه اختصاص یافته و در فصل اول به بیان عقد بیع پرداخته است. مبحث اول مبیعه و احکام مربوط به آن را شرح و در مبحث دوم به بیان وجایب بایع پرداخته است؛ که در فرع دوم از وجایب بایع، موضوع مستحق للغير برآمدن مبیع را تحت عنوان «ضمان تعرض و استحقاق» طی مواد (۱۰۸۹-۱۰۹۶) توضیح داده است. از ترتیب مباحث چنین به نظر می‌رسد که قانونگذار افغان موضوع مستحق للغير بر آمدن مبیع را از آثار بیع صحیح دانسته و از همین حیث، در زیر مجموعه مباحث مربوط به وجایب بایع احکام آن را وضع نموده است. از اینکه مسئله ضمان استحقاق در اغلب عقود معینه می‌تواند مطرح شود، بناء در موارد مختلفی به احکام عمومی همین بخش ارجاع داده شده است. این موضوع در فقه تحت عنوان ضمان درک مورد بحث قرار گرفته هم چنانکه قوانین ایران نیز به همین نام از آن یاد نموده است.

میتوان منشاء آن‌که بعضی قوانین ضمان درک را از آثار بیع صحیح به شمار آورده با مطالعه در سیر تاریخی بیع یافت. در ادواری که بشر فرق بین مالکیت و تصرف نمی‌گذاشت و به مفهوم مالکیت کنونی آشنا نبود، بیع عبارت بود از تصرف دادن مبیع به مشتری و حمایت او از تعرض دیگران و مشتری ثمن را در مقابل تصرف مبیع و حمایت بایع از او می‌داده است. به تدریج که بشر توانست با مفهوم ملکیت آشنا شود و آن را با تصرف فرق گذارد و جامعه آن را معتبر بداند، از نظر انس و عادت دست از روش دیرین خود بر نداشته و ثمن را در مقابل تصرف بدون معارض به بایع می‌پرداخته، یعنی بایع با تسلیم مبیع حمایت مشتری را عهده دار می‌گشت. و هرگاه از عهده حمایت او بر نمی‌آمد ثمن را مسترد می‌داشت. بدین جهت است که هنوز معمول و متداول می‌باشد که در اسناد تنظیمی، ضمان درک را با آنکه از آثار قهری بیع فاسد است مانند شرط در ضمن عقد درج می‌کنند و تصریح می‌نمایند که بایع ضامن درک مبیع است.^۱

درک به فتح دال و راء به معنای حقوق و تبعه است و در اصطلاح حقوقی از معنای لغوی دور نیافتاده و به مسئولیتی که برای بایع در مورد مستحق للغير در آمدن مبیع حاصل می‌شود گفته شده است.

ضمانت جبران ثمن یا مثن را ضمان عهده (ضمان درک) می‌گویند. در اصطلاح کسی که کالای را فروخته یا خریداری کرده و بیم دارد که ثمن یا مثن در واقع مال دیگری باشد می‌تواند کسی را بر جبران زیان احتمالی که از ناحیه پرداخت ثمن یا تحویل کالا در فرض مال دیگری بودن، متوجه او می‌شود، ضامن بگیرد تا در صورتی که معلوم شود یکی از آن دو مال دیگری است، مضمون له به ضامن رجوع و زیان وارد شده را از وی دریافت کند.^۱

مبحث دوم: مبنای ضمان استحقاق:

کلمه ضمان در این ترکیب به معنای (ضمان معاوضی) است، بدین ترتیب که هرگاه مبیع از آن دیگری باشد، فروشنده ضامن است پولی را که بابت ثمن چنین کالایی گرفته است به خریدار باز گرداند.

ضمان معاوضی عبارت است از تعهد فرد به پرداخت عوض قراردادی که ناشی از عقد معوض است. واژه درک در حقیقت لغوی خود به معنای تبعه است و تبعه به معنای مظلّم؛ یعنی وقتی گفته می‌شود درک بیع، مقصود هرگونه ظلم و نقصان است که از جهت مبیع به مشتری وارد آید. درک ثمن نیز یعنی هر ظلمت و نقصان که از ناحیه ثمن بر بایع وارد شود؛ بنا بر این، ضمان درک بیع در اصطلاح یعنی مسئولیت و عهده بایع بر جبران خسارتی که از ناحیه درک مبیع مثلاً (مستحق للغیر در آمدن آن)، بر مشتری وارد می‌شود و ثمن او را بدون معوض قرار می‌دهد، چه آن‌که بیع عقدی است معاوضی و مشتری به جهت تملک مبیع، ثمن را به بایع تادیه کرده است همچنان ضمان درک ثمن به معنای مسئولیت و عهده مشتری است به جبران خسارتی که از ناحیه مستحق للغیر در آمدن آن، بر بایع وارد می‌شود، برای اینکه بایع که مبیع را به تملک مشتری در آورده است به شرط تملک ثمن عقد بیع را واقع ساخته است. ضمان درک در حقیقت ناشی از بیع صحیح و از جمله آثار آن محسوب می‌شود.^۱

استحقاق در لغت طلب حق است. س و تا در استحقاق برای طلب است و در اصطلاح استحقاق عبارت از آنست که مستحق ملکیت شی را دعوی کند و دعوی ثابت شود و قاضی به مالکیت او و انتزاع شی از دست حایز حکم کند. مالکی ها در قول شان آن را چنین شناخته اند: بر داشتن ملکیت شی به اثر ثبوت مالکیت قبلی.

^۱ امامی، دکتر سید حسن، حقوق مدنی، جلد اول، ناشر اسلامیه، چاپ بیست و پنجم- ۱۳۸۴ ش صفحه ۴۵۶

^۱ باقری، دکتر احمد، فقه مدنی- عقود تملیکی- بیع و اجاره-، چاپ اول، پائیز ۱۳۸۴ صفحه ۱۴۹

مبحث سوم: قلمرو ضمان استحقاق

دکتر کاتوزیان در خصوص قلمرو ضمان استحقاق (ضمان درک) نوشته که: «چنانچه گفته شد، در حقوق ما ضمان درک ویژه موردی است که مبیع یا جزئی از آن ملک دیگری در آید و او معامله را تنفیذ نکند. اگر شخص ثالث حق انتفاع یا ارتفاق به مبیع داشته باشد، بایع باطل نیست و فروشنده نیز به خود تکلیفی در رد ثمن ندارد. در چنین حالتی خریدار می تواند در صورتی که آگاه بر وجود حق نباشد، بیع را فسخ کند.» کاتوزیان در ادامه تصریح کرده: «برای سازگار کردن این وضع با احکام عمومی (ضمان درک) می توان چنین تحلیل کرد که حق انتفاع و ارتفاق شاخه ای از حق مالکیت است. در صورتی که مالک تمام حق مالکیت را به دیگری منتقل سازد، این انتقال در مورد حق انتفاع و ارتفاق درست نیست و اثر ندارد ولی خریدار می تواند، در صورتی که از آن آگاه نبوده است، بیع را فسخ کند»^۱

دکتر کاتوزیان در ادامه نوشته است که: «قانونگذار ما، به تقلید از ماده (۱۶۰۳) قانون مدنی فرانسه، ضمان درک را از آثار بیع صحیح می داند، بعضاً برای آن ریشه قراردادی پنداشته است. ولی، در مفاد و آثار ضمان به شیوه مرسوم خود، از حقوق اسلام پیروی کرده است.

پس از اینکه در حقوق فرانسه بیع در زمره عقود تملیکی در آمد و از نظام حقوق رم جدا شد، تکلیف مربوط به فراهم ساختن تصرف بی مزاحم خریدار بدین صورت باقی ماند که عقد بیع فروشنده را ضامن محروم شدن خریدار از تملیک مبیع و عیوب پنهان در آن قرار داد. به موجب این ضمان، فروشنده وظیفه دارد که: ۱- مزاحم خریدار نشود و حقی را در مبیع مطالبه نکند، هر چند که رابطه حقوقی او با مورد معامله دگرگون شود. برای مثال، اگر کسی مال برادر خود را به طور فضولی بفروشد و بعد از ارث همان مال را تملک کند، نمی تواند به استناد وضع پیشین بیع، که به مال غیر انجام شده است، ابطال آن را از دادگاه بخواهد و پیمانی را که خود بسته است بر هم زند (این نتیجه در حقوق ما پذیرفته نشده و فضول میتواند، پس از تملک بیع، معامله فضولی را تنفیذ کند) ۲- فروشنده باید خریدار را در برابر ادعاهای دیگران حفظ و حمایت کند، به این معنی که، اگر دعوی بر خریداری شود که هنگام عقد از مبنای آن آگاه نبوده است، فروشنده متعهد است با ورود در دعوی از او دفاع کند و پاسخگوی دعوی شود. اگر در این دعوی خریدار محکوم شود، نشانه آن است که فروشنده به تعهد خود وفا نکرده است. پس، خریدار می تواند به دلیل عدم

^۱ کاتوزیان- دکتر ناصر، حقوق مدنی- معاملات معوض- عقود تملیکی- شرکت سهامی انتشار با همکاری بهمن برنا- چاپ هشتم ۱۳۸۱ صفحه ۲۲۴

انجام تعهد بیع را فسخ کند. منتها، فسخ به گذشته نیز اثر دارد و به خریدار حق می‌دهد تا ثمن و زیان‌های وارد شده و منافی را که از دست داده است از فروشنده بگیرد. ۳- در صورتیکه که عیب پنهانی در بیع باشد، پس از کشف عیب، خریدار حق فسخ معامله را پیدا می‌کند و اجرای این حق بیع را از ابتداء منحل می‌سازد. زیرا، فروشنده ضامن سلامت مبیع است و این تضمین به موجب عقد به او تحمیل می‌شود. نویسنده در ادامه نگاشته است: «بنا بر این، در نظام حقوقی فرانسه، وقتی گفته می‌شود که یکی از آثار بیع درست این است که فروشنده را ضامن محرومیت خریدار از تملک مبیع می‌سازد، ادعای درستی است ولی، در حقوق ما، آثار ضمان فروشنده بدین گسترده‌گی نیست و ماده (۳۹۱) قانون مدنی تنها مستحق للغير بودن را سبب استحقاق خریدار به گرفتن ثمن می‌داند.»

نویسنده افزوده است: «در قانون مدنی، فروشنده ضامن درک مبیع است، یعنی اگر مبیع از آن دیگری باشد، او باید ثمن را به خریدار پس بدهد. این حکم نتیجه بیع درست نیست و نباید آن را در زمره آثار عقد درآورد؛ زیرا، اگر مبیع ملک دیگری باشد عقد درست نیست و اگر عقد درست باشد مبیع نمی‌تواند ملک دیگری فرض شود. حق این بود که قانون مدنی ضمان درک را نتیجه فساد معامله و ناشی از حکم قانون بداند نه از آثار بیع درست. در واقع، هرگاه بیع باطل باشد، چون هیچ اثری در تملک ندارد، ثمن بدون استحقاق در دست فروشنده باقی می‌ماند و او ملزم است آن را به صاحب‌اش برگرداند. این الزام، در هر مورد که کسی بدون مجوز قانونی بر مال دیگری سلطه پیدا می‌کند، ایجاد می‌شود و نوعی ضمان قهری است: پس به طور خلاصه، در تعریف ضمان درک می‌توان گفت: «الزام به بازگرداندن ثمنی است که فروشنده، به دلیل تعلق مبیع به دیگران، سزاوار گرفتن آن نبوده است.»^۱

به نظر می‌رسد که قلمرو ضمان درک در نظام حقوقی افغانستان همان گسترده گی معنایی که بنا به قول دکتر کاتوزیان در حقوق مدنی فرانسه وجود دارد، در بر دارد؛ چه اینکه ماده (۱۰۸۸) قانون مدنی افغانستان بایع را از تعرض بر انتفاع مشتری به صورت کلی و جزئی ضامن دانسته و نیز اطلاع در مورد دعوی استحقاق را به تفصیل بیان و اثرات استحقاق مبیعه را در صورت های وجود علم و عدم وجود علم بایع به تفصیل بیان نموده که در مباحث بعدی به آن پرداخته خواهد شد. لذا، این درست است که قانون مدنی افغانستان ضمان استحقاق را از جمله اثرات بیع صحیح دانسته است.

ادامه دارد

^۱ همان، صفحات ۲۲۲-۲۲۳

نویسنده: سیدشمس العارفین “سادات”

حق مالکیت از دیدگاه های مختلف

مقدمه

حقوق همه وقت و در همه جا روابط بین افراد، افراد با دولت، دولت با دولت و دولت با فرد را تنظیم می نماید. از این لحاظ این یک امر حتمی است که اگر در جامعه ی انسانی حقوق وجود نمیداشت و یا اگر وجود میداشت و رعایت نمی شد، جامعه ی انسانی دستخوش تجاوز، غارتگری و جنگ های خونین گردیده و بالاخره منجر به نابودی و تباہی می شد.

بناً هدف از این همه روابط و مناسبات تأمین احتیاجات، آرامش و همزیستی مسالمت آمیز است. چنانچه مناسبات فرد با فرد در حقوق وجائب و فامیل، مناسبات فرد با دولت در حقوق اساسی، مالی، جزا و حقوق اداری و روابط دولت با دولت در ساحات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، تجارتي و در چوکات حقوق بین الملل و روابط بین الملل و هکذا روابط دولت با فرد در چوکات حقوق وجائب برای رفع نیاز مندی ها و احتیاجات تأمین میگردد. حقوق عینی در زمینه ی ارتباط بین افراد جامعه و اشیا نقش بارز داشته و تنظیم کننده ای قواعد مربوط به آن می باشد.

حق ملکیت در جمله ی سایر حق ها بارزترین و بهترین حق شمرده می شود و دارای بعضی خصوصیات هم می باشد. یعنی شخصیکه صاحب حق ملکیت است، در عین حال بالایی اجزای متمم و ثمره های طبیعی و تفرعات آن نیز تسلط دارد.

حقوق عینی در زمره ی مناسبات خصوصی انسانها محسوب شده و یک بخش مهم حقوق مدنی است. حقوق عینی یک رابطه ی است بین انسان و اشیا. این ارتباط از زمانه های قدیم بدینسو وجود داشته و ضرورت حیاتی بشر بشمار رفته است. لذا انسانها حین امرار حیات شان اشیای متنوع را که دارای ارزش اقتصادی باشد تحت حاکمیت خویش قرار میدهند. تا بدین وسیله احتیاجات خود را مرفوع سازند.

این اشیا می تواند اموال منقول و یا غیر منقول باشد. در حقوق اشیا شخص (اعم از حقیقی و یا حقوقی) می تواند معامله را انجام دهد.

حقوق اشیا در برگیرنده ی مطالب زیادی است که از جمله بهترین آن «حق ملکیت» است. توسط حق ملکیت است که مالک شی می تواند در حدود صلاحیت قانونی خود بالایی شی تصرف نموده و دیگران را از تعرض در حق خود منع نماید.

بخش اول

گفتار اول: مفاهیم

لازم است پیش از ورود تفصیلی در هر علم شناختی کلی و اجمالی از آن به دست آید همین طور ضروری است پیش از ورود در بحث شناختی عمومی و اجمالی از اصطلاحات آن موضوع ارائه شود.

۱. حقوق

حقوق جمع حق نخستین مفهومی که از دیدن و شنیدن این واژه به ذهن بیشتر افراد متبادر می شود همان معنای اصیل و عربی آن یعنی جمع حق است معنا و مفهوم جمعی وقتی گفته می شود دولت باید از حقوق افراد حمایت کند یا هیچ یک نباید به حقوق دیگران تجاوز کند کلمه حقوق به همین معنا به کار رفته است.

حق به این معنا عبارت است از امتیاز سلطه و قدرتی که به موجب قانون یا دیگر قواعد حقوقی جانشین عرف رویه قضایی و به شخص حقیقی یا حقوقی داده شده است و دیگران ملزم به رعایت آن هستند مثل حق مالکیت، حق ابوت، حق انتخاب کردن و مشارکت سیاسی، حق نظارت و انتقاد و معادل مفرد این کلمه در انگلیسی right و در فرانسه droit است که همچو فارسی و عربی آن قابل جمع بستن می باشد حقوق بدین معنا اصطلاحاً حقوق فردی یا شخصی (droit subjectifs) نیز نامیده شده است.^۱

و یا حقوق را به معنای مجموعه مقررات حاکم بر روابط اجتماعی میتوان گفت که انسان موجودی است اجتماعی و زندگی اجتماعی نیازمند ضوابط قواعد و مقررات لازم الاجرائی است که روابط اشخاص حقیقی و حقوقی را تبیین و تنظیم کند مجموع این مقررات الزام آور اجتماعی را که امروزه دولت ها ضمانت اجرای آن را متعهد می شوند حقوق می نامند که برخی به عنوان حقوق نوعی، حقوق کلی و حقوق موضوعی (droit objectif) از آن یاد می کنند وقتی گفته می شود حقوق ایران، حقوق پاکستان، حقوق آلمان، و واژه حقوق در این معنا به کار رفته است بدیهی است بخش عظیمی از این مقررات به طور مستقیم یا نامستقیم به بیان حقوق افراد به معنای نخست می پردازد.

همچنین حقوق به معنای دانش حقوق که در این معنا رشته های از دانش اجتماعی است که به تجزیه و تحلیل مقررات الزام آور اجتماعی بوده که دومین معنای حقوق به چگونگی پیدایش وضع تفسیر و استنباط و سیر تحول آنها می پردازد معمولاً در گفته ها و نوشته ها به دلیل کوتاه گویی و با اعتماد بر این کلمه علم و دانش حذف و به واژه حقوق بسنده می شود مراد از حقوق در عبارت هایی

^۱ جعفری، لنگرودی محمد جعفر (۱۳۶۲)، مقدمه عمومی علم حقوق، ص ۸۸.

مثل حقوقدانان محصلین حقوق و پوهنحی حقوق همین معنا یعنی دانش حقوق است همان طور که وقتی گفته می شود محصلین فیزیک یا اقتصاد مراد محصلین رشته علم فیزیک و علم اقتصاد است و از حقوق در این معنا اگر چه در ظاهر ساختار جمع دارد در حقیقت هم به لحاظ لفظی و هم به لحاظ معنایی مفرد است معادل انگلیسی این مفهوم از حقوق law معادل فرانسوی آن droit معادل عربی آن القانون و معادل آن در ادبیات اسلامی فقه و البته بخشی از فقه است.

همچنین حق در لغت به معنای راست و درست، ثابت، ضد باطل، یقین و عدل، نصیب و بهره و ثبوت اسماء خداوند متعال آمده است.^۱ در اصطلاح حقوقی، حق توانائی است که حقوق هر کشوری به اشخاص می دهد تا از مالی مستقیم استفاده کنند یا انتقال مال و انجام کاری را از دیگری بخواهند.^۲

در اصطلاح حقوقی اسلام، حق توانائی خاصی است که برای کس یا کسانی نسبت به چیزی یا کس اعتبار شده و به مقتضای آن توانائی می تواند در آن چیز یا کس تصرف نموده یا بهره ای برگیرد.^۳

۲. معنوی

معنوی در لغت به معنای باطنی، حقیقی و مقابل مادی، ظاهری و صوری بکار رفته است.^۱

^۱ حسن عمید (۱۳۵۶)، فرهنگ عمید، تهران: انتشارات امیر کبیر، ص ۴۴۷. و دهخدا علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد ۱۸، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ص ۷۳۸.

و اصفهانی، ابوالقاسم حسن بین محمد راغب، المفردات فی غریب القرآن، تهران: انتشارات مکتبه مرتضویه، بی تا، ص ۱۲۶.

^۲ کاتوزیان، ناصر (۱۳۶۴)، مقدمه علم حقوق، چاپ هفتم، تهران: انتشارات اقبال، ص ۱۶۱-۱۶۲.

و امامی، سیدحسن (۱۳۶۴)، حقوق مدنی، چاپ هفتم، تهران: انتشارات اسلامی، ص ۱۲۵.

و جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۶۳)، ترمینولوژی حقوق، تهران: انتشارات گنج دانش، ص ۲۱۶.

^۳ گرجی، ابوالقاسم، مقالات حقوقی، چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ص ۲۷۹.

و محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۷۴)، قواعد فقه بخش مدنی (۲)، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت، ص ۲۵۶.

معنوی در اصطلاح حقوق مالکیت معنوی صرفاً اشاره بر این دارد که متعلق حق، مادی نیست، بلکه فعالیت فکری انسان است.

۳. حق ملکیت

ملکیت رابطه ی است بین شخص و اموال و ملکیت رابه اعتبار دارنده حق ملکیت و به اعتبار موضوع آن مملوکیت می نمایند پس ملکیت در لغت به معنای مالک بودن آمده است و در اصطلاح تعاریفات متعددی برای آن ذکر شده است که از آن جمله این تعاریفات می باشند:

- ملکیت عبارت از حقی است که انسان نسبت به شیء دارد و می تواند هرگونه تصرف در آن بکند به جز آنچه که مورد استثنا قانون باشد.^۲
 - ملکیت مهم ترین حق عینی و عبارت از رابطه ی است بین شخص و شیء که به وی حق همه گونه تصرف و انتفاع رامی دهد.^۳
 - ملکیت حقی است که به مقتضای آن شیء تحت اراده و تسلط شخص قرار می گیرد و تنها مالک می تواند در حدود احکام قانون به استعمال بهره برادری و هر نوع تصرف مالکانه در آن بپردازد.^۴
- با در نظر داشت تعاریف فوق میتوان گفت که ملکیت حقی است مطلق و انحصاری ودائمی.

ملکیت حقی است مطلق؛ زیرا این حق به صاحب آن اجازه می دهد که هرگونه تصرفی در مال خود بکند و هر نوع بهره ای از آن برد به جز مواردی که در قانون استثناء شده باشد و همچنین ملکیت حقی است انحصاری زیرا مالک حق دارد به صورت انحصاری از مال خود استفاده کند و از تصرفات دیگران در آن جلوگیری نماید اگرچه این تصرفات هیچ گونه ضرری را متوجه او نسازد و همچنان گفته میتوانیم که ملکیت حقی است دایمی؛ زیرا حق ملکیت مقید به زمان و مدعی نمی باشد.

زمانی که ملکیت به طور مطلق وبدون قید ذکر می شود منظور همان ملکیت عینی است ولی کلمه ملکیت در شرایط کنونی بر برخی از حقوقی که مانند حقوق عینی است اما موضوع آن شیء معین مادی نیست بلکه فعالیت های فکری انسان است نیز اطلاق می شود.

۱ معین، محمد (۱۳۸۲)، فرهنگ فارسی معین، جلد چهارم، تهران: انتشارات امیر کبیر، ص ۴۲۴۴.

۲ جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد چهارم، چاپ پنجم، ص ۳۱۵۲.

۳ صفائی، دوره مقدماتی حقوق مدنی، جلد اول، ص ۱۶۸.

۴ عویس، موسوعه الفقه الاسلامی المعاصر، الجزء الثالث، ص ۱۹۰۰.

ویا ملکیت، حق استعمال و تصرفات به هر صورت از سوی مالک در ملک و مال خود به جز مواردی که در آن قانون استثناء شده، می باشد.^۱ همچنان ملکیت مهم ترین حق عینی است و عبارت از رابطه ی است ببین شخص و شی که به وی حق همه گونه تصرف و انتفاع را می دهد. حق ملکیت از جمله حقوق عینی بوده که به صاحب اش صلاحیت وسیع را میبخشد، به عباره ای دیگر تمام صلاحیت های شامل محتوای داخلی حقوق عینی در وجود حق ملکیت جمع شده است. حق ملکیت یعنی حقی که به دارنده ای آن اجازه میدهد که مال را مورد استفاده ویا دخل و تصرف قرار دهد. حق ملکیت یک حق مطلق است ولی محدودیت های هم دارد. این محدودیت ها با قانون وضع شده اند. مالک باید در ایجاد ساختمان از قانون و مقررات وضع شده تبعیت کند. اجازه ای ساختمان اخذ و یک سلسله ضوابط را رعایت کند. اگر مالک میخواهد ملک را اجازه دهد باید مقررات مربوط را رعایت کند. حق ملکیت وسیع ترین اختیار را به مالک میدهد و این اختیارات قرار ذیل است.

۱. انتفاع و بهره برداری

۲. استفاده از منافع

۳. حق دخل و تصرف (تغییر و ساختمان یعنی انتقال دادن، منهدم

کردن).

مالکیت یک حق دایمی است با فوت دارنده ای کنونی این حق محو نمی شود، بلکه به وارث یا موصی له او منتقل می شود و بر اثر عدم استفاده نیز ساقط نمی شود.^۲

رومیان مالکیت را به حق تحلیل میکردند: حق استعمال یا بکارگیری دلخواه مال،^۳ حق استثمار یا بهره برداری و استفاده از ثمره ها و منافع؛^۴ حق اتلاف و انتقال یا اسقاط خواه در زمان حیات باشد یا برای پس از مرگ^۵ (Abusus). این اختیارات در همه قوانین آمده و لازمه ای تسلط مالک شناخته شده است.

۱ جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۷۸)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد چهارم، تهران: انتشارات گنج دانش، ص ۳۱۵۲.

۲ سید جلال الدین مدنی. کلیات و مبانی علم حقوق (تهران: انتشارات پایدار، ۱۳۸۲) ص ۲۲۷.

usus^۳

Fructus^۴

۵ ناصر کاتوزیان، ایقاع (تهران: انتشارات یلدا، ۱۳۷۰) ص ۸۸.

حق ملکیت در جمله ی سایر حق ها بارزترین و مهمترین حق ها شمرده می شود و داراي بعضي خصوصیت ها هم می باشد. شخصیکه صاحب یک حق ملکیت است در عین حال بالاي اجزاي متمم و ثمره هاي طبعي و تفرعات آن نیز تسلط دارد.

همچنان قانون مدنی کشور ما حق ملکیت را در جلد چهارم تشریح و چنین تصریح نموده است:^۱

(ملکیت حقي است که به مقتضاي آن شي تحت اداره و تسلط شخص قرار می گیرد و تنها مالک می تواند در حدود احکام قانون به استعمال، بهره برداري و هر نوع تسلط مالکانه در آن بپردازد.)^۲

هم چنان قانون مدني در مورد عناصر اصلي ملکیت چنین می نگارد:
(مالک شي، مالک تمامی آنچه که از عنصر اصلي آن شمرده شده و انفصال آن از شي بدون از بین رفتن یا تلف شدن، یا تغیر یافتن شي ممکن نباشد، شناخته می شود.)^۳ عناصر اصلي در آن ماده عبارتند از:

۱. اجزاي متمم
۲. ثمره هاي طبعي
۳. تفرعات

در ذیل به تشریح و تبیین عناصر سه گانه می پردازیم:

۱. اجزاي متمم:

آن اجزاي حق ملکیت راگویند که جدا ساختن آن از موضوع حق ملکیت ممکن نمی باشد، مگر آنکه آن را از اصل شي جدا بسازیم و یا از بین برود و یا تلف گردد.

طور مثال: دریک منزل کلکین ها، دروازه ها و الماري ديواراي اجزاي متمم منزل به شمار می رود و تا زمانی که یک حادثه و یا واقعه جهت از بین رفتن و یا تلف شدن آن مؤثر نباشد جز متمم منزل در جاي خود باقیست و جز متمم از اصل شي جدا شده نمی تواند. لذا گفته می توانیم که جز متمم یک حق ملکیت داراي یک موجودیت خصوصي یا مستقل نیست و تابع شي اصلي می باشد. مانند دروازه که تابع اصل تعمیر بوده و بالاي چنین دروازه حق تصرف مستقل نمی باشد. اما دروازه ای که در دکان نجاري ساخته می شود، وجود مستقل دارد.

۲. ثمره هاي طبعي:

^۱ قانون مدنی، جریده رسمی. (کابل: مطبعه دولتی، ۱۳۵۵) ماده ۱۹۰۰.

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۹۰۰.

^۳ قانون مدنی، ماده ۱۹۰۱.

شخص مالک یک شی در عین حال مالک ثمره های طبیعی آن شی می باشد. ثمره های طبیعی مالکیت همان حاصلات طبیعی است که از ملکیت بدست می آید. مثلاً گندم از زمین، آب از چاه، میوه از درختان که هر کدام یک جز متمم موضوع حق است. ولی هنگامی که به بازار آورده شود وجود مستقل پیدا می کند.

۳. تفرعات:

شخص برای تأمین منافع از حق مالکیت خود بعضی اموال منقول را بکار میبرد که این اموال منقول جهت بکار انداختن و یا محافظه و یا استفاده از اصل شی بکار می رود. اینگونه اموال منقول را تفرعات حق مالکیت میگویند.

مثلاً: یک منزل را در نظر میگیریم: پرده های کلکین و دروازه، آلات برقی و امثال آن اشیایی است که استفاده مطلوب شخص را از منزل تأمین می کنند و یا در یک منزل صرف موجودیت چاه آب طرف استفاده ای مالک قرار گرفته نمی تواند، با آنکه برای بکار انداختن چاه آب شی منقول دیگری مورد استفاده قرار بگیرد و آن عبارت از بمبه ی چاه و یا دوله می باشد. و همان امر در واسطه ای تفرعات چاه گفته می شود. تفروعات مربوط به یک حق ملکیت بعضاً امکان دارد که از اصل شی جدا گردد. مثلاً بمبه چاه را از جایش دور ساخته برای ترمیم میبریم ولی بعضی تفرعاتی است که این امکان را برای ما نمیدهد، مثلاً محوطه ای چاه و یا گاراج موتر.

اشیای منقول که ما از دیگران طور عاریت میگیریم و توسط آن احتیاج خود را مرفوع میسازیم در جمله ای تفروعات به حساب نمی آید. مثلاً اگر ما در یک محفل خوشی چند تخته قالین و یا یک پایه تلویزیون بگیریم این اشیاء تفروعات خانه ای ما شده نمیتوانند.

گفتار دوم: ساحه و حمایت ملکیت

ساحه ای حق ملکیت همان محوطه ایست که ملکیت در آن واقع شده است همچنان قانون مدنی در زمینه چنین صراحت دارد:^۱

۱. ساحه ی ملکیت زمین به آنچه که عمقاً و ارتفاعاً مجاز است، شامل می باشد.

۲. به موجب موافقه یا حکم قانون ملکیت سطح زمین از ملکیت ما فوق و ما تحت آن مجزا شده می تواند.

فقره ی دوم این ماده موارد استثنائی دارد. که مطابق آن مافوق یا سطح بالای ملکیت از ملکیت جدا باشد و هر طبقه ای آن به ذات خود یک موضوع جداگانه حق ملکیت غیر منقول می باشد که آن را در قانون مدنی بنام «ملکیت طبقات

^۱ قانون مدنی. ماده ۱۹۰۲.

منازل» یاد نموده اند. همچنان در مورد حمایت از حق ملکیت هم در قانون اساسی و هم در قانون مدنی قواعدی در نظر گرفته شده. مطابق احکام قانون اساسی افغانستان در مورد مصونیت ملکیت از تعرض و حمایت از ملکیت خود چنین تأکید می کند:^۱

(ملکیت هیچ شخص بدون حکم قانون و فیصله ی محکمه ای با صلاحیت صادره نمی شود. استملاک ملکیت شخص تنها به مقصد تأمین منافع عامه در بدل تعویض قبلی و عادلانه بموجب حکم قانون مجاز می باشد. هیچکس از کسب ملکیت و تصرف در آن منع نمی شود، مگر در حدود قانون. طرز انتقال ملکیت به منظور تأمین منافع عامه توسط قانون تنظیم و رهنمونی میگردد. تقنیش و اعلان دارائی شخص تنها به حکم قانون صورت می گیرد.)

همچنان در مورد حمایت از ملکیت در قانون مدنی چنین حکم موجود می باشد. «ملکیت هیچ شخص از دست او کشیده شده نمی تواند، مگر به موجب قانون.»^۲ مثلاً بدون حکم قانون، استملاک منازل برای احداث سرک های عمومی و امثال آن امکان ندارد.

گفتار سوم: استفاده از حق انتفاع

موضوع حق انتفاع یک مال مادی منقول است. دارنده ای حق انتفاع می تواند از مالی که عین آن ملک دیگری است یا مالک خاصی ندارد استفاده کنند. حق انتفاع از طریق عقد به دیگری منتقل می شود. مورد انتفاع باید مالی باشد که استفاده از آن با بقاء عین ممکن باشد خواه منقول باشد یا غیر منقول، یا مشاع مثل لباس، کتاب، موتر، خانه، مغازه که ممکن است استفاده از آن واگذار شود. حق انتفاع به معنی خاص به پنج قسم است:^۳

۱. حبس مطلق^۴

۲. وقف^۵

۳. عمری^۶

۴. رقبی^۷

^۱ قانون اساسی، ماده ۴۱.

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۹۰۳.

^۳ مدنی، همان. ص ۲۲۷.

^۴ اگر مالک، حق انتفاع از ملک را بدون مدت به دیگری واگذار کند حبس مطلق است.

^۵ اگر بطور مؤبد منافع تسبیل شود وقف است.

^۶ در عمری حق انتفاع بمدت عمر یکی از طرفین یا شخص ثالث است.

^۷ رقبی حق انتفاعی است که برای مدت معین برقرار میگردد.

۵. سکني^۱

حق انتفاع مطابق قانون مدني چنین تعريف گرديده:
 "انتفاع جایز، عبارت از حق نفع گیرنده است. در استعمال و بکار انداختن عین تا زمانی که به حالت خود باقیمانده، اگر چه رقبه آن در ملکیت او نباشد."^۲
 همچنان حق انتفاع عبارت از حقي است که به موجب آن شخص می تواند از مالي که عین آن ملک دیگری است یا ملک خاص ندارد، استفاده کند.^۳
 حق انتفاع حق استفاده از ملک غیر و اشیاء خارج از ملک است که مال دیگری است که منتفع (که در فقه مباح له نامیده می شود) تعهد حفاظت عین مال مورد انتفاع را دارد.^۴
 علمای حقوق بین دو پدیده ای زیر فرق نهاده اند.
 الف. ملکیت منفعت.

ب. حق انتفاع.

زیرا ملکیت را مختص منافع شمرده که مالک عین در حالی که مالک منفعت هم است. و در ملکیت فقر یک مالک عین و منافع وجود دارد. در حالی که در حق انتفاع این اساسات فرق می کند و نتایج ذیل را می پذیرد.^۵
 ۱. صاحب حق انتفاع، مالک منافع نمی شود، بلکه لحظه به لحظه می تواند خود را در جریان بهره برداری قرار دهد. و یک مصرف کننده ای واقعی بوده باشد. در اینجا قانون خارجی مباح له را مالک محدود منافع میداند. یعنی حق ایجاد منافع را به نفع (مباح له) میدهد، لیکن حق وراثت را به او نمیدهد. و همچنان به مباح له اجازه نمیدهد که حق انتفاع را عیناً (به صورت حق انتفاع) به دیگری بدهد. جز اینکه منتفع شخص حقوقی باشد.
 ۲. صاحب انتفاع چون مالک منافع نیست، نمی تواند آن منافع را اجاره بدهد. زیرا اجاره تملیک منافع است و کسی که خود مالک منافع نشده است چگونه می تواند تملیک منافع کند.^۶
 هر حق انتفاع حال مورد انتفاع باید به گونه ای باشد که با استفاده از عین آن عین هلاک و نابود نشود.^۱

۱ اگر منظور از حق انتفاع سکونت در خانه یی باشد سکني است که ممکن بطریق عمری و یا رقبی باشد.

۲ قانون مدنی افغانستان. ماده ۲۲۹۹.

۳ ماده ۴۰ ق. م. ایران.

۴ قانون مدنی فرانسه ماده ۵۸۷.

۵ قانون مدنی ایران. ماده ۲۹.

۶ قانون مدنی ایران بند دوم و سوم ماده ۲۹.

همچنان بعضی از علمای حقوق عین های که انتفاع از آنها با هلاکت آن توأم باشد نیز انتفاع را ممکن دانسته میگویند: "منتفع باید در پایان مدت حق انتفاع مثل و یا قیمت آن را بدهد."^۲

بین ملکیت منفعت و حق انتفاع چهار فرق وجود دارد:
اولاً: منافع برای مالک آن که دارایی وی را تشکیل میدهد. مثلاً مستأجر که دکانی را ده سال اجاره کرده است، این منافع ده ساله جزء دارایی اوست. موقع توقف، موقع محاسبه و موقع تصفیه ترکه باید منافع جزء دارایی او ثبت مالک منافع به حساب آورده شود. اما حق انتفاع دارایی صاحب حق انتفاع را تشکیل نمی دهد. زیرا آنچه را که بهره برده و نابود شده است و آنچه را که بهره نبرده است ملک دارنده حق انتفاع به اندازه حق انتفاع اجاره داده است. که ملک مورد حق انتفاع را اجاره بدهد. اجاره دادن دلیل ملکیت منافع است.

ثانیاً: مالک منافع حق دارد که آن را به دیگری اجاره دهد. هرچند که مالک عین باشد اما صاحب حق انتفاع چنین حقی را ندارد. زیرا او فقط ضمن انتفاع و بهره بردن می تواند صورت خارجی به حق خود بدهد.

ثالثاً: مالک منافع اگر بمیرد، منافع به ورثه ای او میرسد، اما صاحب حق انتفاع اگر بمیرد حق انتفاع او قطع می شود.

رابعاً: اگر کسی منافع که از مالک آن غصب کنند باید به مالک، خسارات بدهد. این جبران خساره برای منتفع ملکیت غصب شده داده نمی شود. همچنان تصرف که منتفع در مال مورد انتفاع دارد به شکل امانت است. پس نباید در حفظ عین مال تقصیر کند. زیرا او تعهد حفاظت عین مال را دارد. بر این اساس:

۱. باید مال مالک را با رعایت خوبی و درستی اداره کند.
۲. اگر آنرا غصب کند و یا کسی به آن تجاوز کند مراتب را به مالک اعلام کند وگرنه مسؤول خسارات وارده خواهد بود.
۳. شرط مسؤولیت نقص و تلف مورد انتفاع در ضمن عقد، علیه منتفع مهم نیست.^۳

الف: احکام حق انتفاع

۱. حق انتفاع به منقول و غیر منقول و حق دین تأسیس شده می تواند. مثلاً هرگاه از متوفی مال منقول و غیر منقول و دین^۴ باقیمانده باشد وارثین بصورت

^۱ قانون مدنی فرانسه، ماده ۵۸۸.

^۲ قانون مدنی ایران. ماده ۴۰.

^۳ محمد جعفر، جعفری لنگرودی. همان، ص ۱۷۵ - ۱۹۶.

^۴ منظور از دین، دین بر دیگران است.

مشترک حق انتفاع و یا به عبارت دیگر حق نفع گرفتن را به صورت مشترک دارند و هریک از اینها بنام حصه دارها یاد میشوند.

۲. حق انتفاع بر منقول و دین با تسلیم منقول و انتقال دین صورت می گیرد. اما انتفاع به غیر منقول بایست توسط محکمه عملی گردد که این مسأله هم دو شکل دارد:

الف. به شکل ترکه.

ب. به شکل انتقال قطعی حق ملکیت (قباله)

۳. تسلیم اموال منقول و یا انتقال دین و با رسمیت بخشیدن این حق غیر منقول نباید طور خصوصی صورت بگیرد. بلکه لازم است این عمل مهم حقوقی در حضور چند نفری عملی گردد تا وارثین در آینده دچار کدام اختلاف نشوند و هم از آن مطلع باشند.

۴. حق انتفاع در اشیای منقول با ضایع شدن منقول و در مورد غیر منقول با تصنیف آن در دفاتر محکمه صورت می گیرد.^۱

۵. حق انتفاع در اثر فوت صاحب اش از بین میرود. مقصد از کلمه ای صاحب در این جا شخص حقیقی نیست. در صورتی که صاحب حق انتفاع شرکای شرکت باشد، با از بین رفتن شرکت حق انتفاع آنها تا مدتی به تعویق می افتد تا زمانی که امور حسابی مشترک تصفیه نشود.

۶. صاحب حق انتفاع بعضاً مال مورد منفعت اش خراب می شود و جداً به فکر احیای آن نشده بلکه مال دیگری را به عین وصف میخرد. که این مسئله از نگاه اقتصادی آنقدر معقول و مقبول نیست. بانیست شخص مال خراب شده خود را دوباره ترمیم و یا تجدید احیا کند.

در این مورد قانون مدنی چنین احکام دارد:

"هرگاه شی از بین برود یا به اصلاحات بزرگی محتاج گردد که اقدام به آن در وجائب مالک شمرده شود یا اتخاذ تدابیری لازم افتد که عین را از وقوع خطر غیر منتظره نجات دهد، در این صورت نفع گیرنده مکلف است به مالک فوراً اطلاع دهد. همچنان مکلف است در صورت ادعای غیرمبنی بر حق بالایی عین مذکور مالک را مطلع گرداند."^۲

^۱ مثلاً از جمله ی وارثین اگر یکی از آنها اموال منقول را که به وی رسیده به ذریعه مختلف از بین میبرد و یا از نزد او مفقود میگردد، حق انتفاع او هم از بین میرود و غیر منقول حصه ای شان وقتی زایل میگردد که یک تن از آنها یعنی وارثین آن غیر منقول مشترک را بخود و حصه ای دیگران را بپردازد و سند ملکیت غیر منقول را بنام خود در محکمه ثبت کند.

^۲ قانون مدنی، ماده ۲۲۱۲.

۷. اگر حق انتفاع مربوط به مسائل بیمه باشد این گونه حق به پول نقد مبدل می‌گردد. مثلاً اگر شخص خانه یا آپارتمان خود را بیمه کرده باشد، وقتی از بیمه مستفید خواهد شد که مال مورد نظر از بین برود. در این صورت قیمت خانه نظر به تعهدی که اداره ای بیمه کرده است به صاحب آن پرداخته می‌شود.

۸. وقتی که در یک حق انتفاع یک شخص خاتمه می‌یابد. بایست فوراً مال مذکور به صاحب اصلی اش سپرده شود. مثلاً اگر در کدام معامله ای خوشی، قالین، کوچ، چوکی و غیره لازم ضرورت را از شخص دیگر عاریت می‌گیرد، باید بعد از ختم معامله دوباره به صاحب اش اعاده گردد.

۹. هرگاه صاحب حق انتفاع عدم مسئولیت خود را در مورد خرابی که در مال عاید شده است ثبوت کرده نتواند مجبور است قیمت آن را بپردازد.^۱

۱۰. اگر صاحب حق انتفاع برای حفاظت مال که از آن منفعت می‌گیرد مصارفی را انجام داده باشد آن مصارف را از صاحب اصلی آن می‌تواند مطالبه کند. مثلاً تمدید لین برق در منزل کرائی فاقد برق.

۱۱. هر شخصی که مالک حق انتفاع است، در عین حال بالای آن مال ذوالیدی و حق استعمال حقوقی را دارد. مقصد از حق ذوالیدی حق در دست داشتن و یا تصرف فعلی را می‌گویند و مقصد از استعمال معقول آنست، که باید صاحب حق انتفاع از یک مال به حفظ و نگهداشت آن مال بپردازد و دین نگهداری توأم با حسن نیت باشد. از این رو در حیات اجتماعی آنهایی که خانه را به کرایه و یا مال را به عاریت می‌گیرند، باید مراتب فوق را در نظر داشته باشند.

۱۲. مالک حق انتفاع در طول مدت که منافع مال ذی الیدی اشیاء به او تعلق دارد می‌تواند از ثمره های طبیعی مال موضوع حق انتفاع استفاده کند. این استفاده وقتی است که ثمره های طبیعی به حد کمال برسد. مثلاً کرایه نشین یک خانه می‌تواند از ثمره های مؤثر آن خانه استفاده کند. اما اجزای متمم مال مورد انتفاع به صاحب خانه ارتباط دارد.

مثلاً بمب ی برقی چاه که کرایه نشین نمی‌تواند آن را تصاحب کند. قانون مدنی چنین صراحت دارد: ثمره ای شی که از آن نفع گرفته می‌شود در طول مدت انتفاع حق نفع گیرنده شمرده می‌شود، بدون اینکه حقوق کسب شده غیر را اخلاص نماید مگر ثمره ای که در هنگام انتهای مدت انتفاع موجود باشد حق مالک تلقی می‌شود. مشروط بر اینکه هریک مصارف یکدیگر را بپردازند.^۲

^۱ مثلاً کرایه نشین که در خانه ای کرائی از توجه کار نمی‌گیرد، و باعث احداث یک ضرر به خانه می‌شود مانند انهدام دیوار.

^۲ قانون مدنی، ماده ۲۳۰۵.

۱۳. بعضاً مدیون ها که یک مقدار پول را از شخص دیگری قرض می گیرند و در این ضمن از چلند آن پول منفعت حاصل می کنند که این منفعت شکل دیگری حق انتفاع است که به مدیون تعلق می گیرد.

۱۴. مالک مال مورد حق انتفاع می تواند مالک انتفاع را از سوء استعمال باز دارد و یا طرز استعمال آن را تنقید کند و او را از این عمل منع سازد.^۲

۱۵. مالک حق انتفاع مجبور است که مال موضوع حق انتفاع را چنان حفظ کند که گویا مال خودش است. بعضاً مال حق انتفاع به تعدیل هم ضرورت دارد. مالک حق انتفاع می تواند با مصارف مزد دین تعدیل را جنبه ی عملی ببخشد. مثلاً بلند ساختن دیوار یکی از دیوار خانه ی کرایه ای که از آن به فامیل همسایه از نگاه مصونیت مسکن ضرر برسد. مگر بعضی تعدیلات که جنبه ای افراطی را دارد، لازم نیست که جامه ی عمل بپوشاند.

مثلاً خانه ای کرایه ای را که ما تحت ذی الیدی خود قرار داده ایم دارای گل ها است که به زیبایی صحن حویلی می افزاید، کرایه نشین یعنی ما نمیتوانیم به این قسم حویلی چهره ای دیگر ببخشیم. مثلاً گل ها را بر طرف کرده به زرع ترکاری اقدام کنیم که کاری درست نیست.

در مورد حفاظت حق انتفاع قانون مدنی افغانستان چنین تذکر به عمل آمده آورده است:

هرگاه عقد منفعت به صورت مطلق غیر مقید صورت باشد، نفع گیرنده مکلف است ارزش ها را منفعت می گیرد آن را طور عادی استعمال نماید.^۳

۱۶. در یک غیر منقول که موضوع انتفاع را تشکیل میدهد که بعضی استفاده ها مشترک صورت گرفته میشوند. مثلاً استفاده از برق مشترک یا نل مشترک ولی شرط است که در راه استفاده از این چیزها راه افراط پیموده نشود.

ب: انتهای حق انتفاع

چون حق انتفاع در عین نبوده از جمله حقوق مؤقت دانسته می شود. لذا عوامل ذیل می تواند این عقد را خاتمه بخشد.

اول- وفات مالک جنس.

^۱ انتقادکردن. (فرهنگ امید سایت google).

^۲ مثلاً اگر ما یک پایه تلویزیون را با ویدیوکست و دو کست ثبت شده ای محفل عروسی یکی از شخص برای یک شب به عاریت گرفته باشیم باید در ختم این مدت مال عاریتی را به صاحب اصلی اش اعاده نمائیم. این شکل معقول حقوقیست. ولی اگر ما از موعد معینه دو و سه شب دیگر هم آن را به اختیار قرار بدهیم و یا آن را به یکی از اقارب خود جهت استفاده اش بسپاریم این عمل یک عمل نامشروع است.

^۳ قانون مدنی ماده ۲۲۰۶.

دوم- انتهای مدت معین انتفاع.

سوم- از بین رفتن اصل مال.

در مورد انتهای حق انتفاع قانون مدنی افغانستان چنین صراحت دارد. "حق انتفاع با انقضای مدت معین انتفاع و به وفات نفع گیرنده و یا به از بین رفتن عینی که از آن نفع گرفته می شود، خاتمه مییابد."^۱

"هرگاه مدت معین انتفاع سپری گردد یا نفع گیرنده در اثنای مدت مذکور وفات نماید و زمین بزرعی مشغول باشد که هنوز پخته نشده باشد زراعت تا وقت پخته شدن زرع و درو آن در مقابل اجرتش به نفع گیرنده یا ورثه ای آن گذاشته می شود."

"حق انتفاع با گذشت مدت ۱۵ سال در حال عدم استعمال حق منتهی می شود."^۲

حق انتفاع در موارد ذیل از بین میرود:

۱. مدت حق انتفاع بگذرد.
۲. مباح له (منتفع) فوت کند.
۳. اسقاط حق انتفاع در جانب مباح له (منتفع).
۴. تلف شدن موضوع انتفاع.

^۱ قانون مدنی بنگرید به مواد ۲۳۱۴ الی ۲۳۱۶.

^۲ همان.

رهنمای تاریخوار و موضوعی متحد المالهای صادره سال ۱۳۹۸ ش شورای عالی ستره محکمه

الف : رهنمای تاریخوار:

۱: متحد المال شماره (۷۵- ۱) مؤرخ ۴ / ۱ / ۱۳۹۸ :
بموجب مصوبه شماره (۱۰۱۹) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۱ شورای عالی ستره
محکمه : مصوبه شماره (۲۸۵) مؤرخ ۱۳۹۱/۳/۲ درمورد اهل خبره ملغی
ومحاکم در زمینه طبق احکام فصل دهم قانون اصول محاکمات مدنی
بادر نظر داشت خصوصیات ونوعیت دعوی به توظیف اهل خبره اقدام نمایند.

۲: متحد المال شماره (۷۵- ۱۴۹) مؤرخ ۲۵ / ۱ / ۱۳۹۸ :
بملاحظه مصوبه شماره (۱۰۶۲) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی
ستره محکمه : رسیده گی قضایای حقوق عامه بشمول غصب ، دفع تعرض ،
ابطال قبالة وسایر موضوعات مرتبط که مدعی بهای آن از ده جریب زمین
ویابیشتر از آن باشد اعم از اینکه در تصرف دولت باشد ویاشخص ، از هرجائی
که مطرح شده باشد ، از صلاحیت های محاکم اختصاصی رسیده گی به غصب
املاک دولتی زون های پنج گانه می باشد.

۳: متحد المال شماره (۱۴۹- ۲۲۳) مؤرخ ۲۶ / ۱ / ۱۳۹۸ :
بتأسی از مصوبه شماره (۱۰۶۴) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی ستره
محکمه: محکمه اختصاصی رسیده گی به جرایم مالیاتی در مرکز ومحاکم
تجارتی در لایات ، قضایای مالیاتی وسایر موضوعات مرتبط بآن را عملاً
رسیده گی می نمایند.

درمورد دسترسی بر اکونت بانکی آنعده مالیه دهندگان که بابت مالیات باقیدار
بوده ومالیه ذمت شان را به میعاد قانونی نمی پردازند وبمنظور صحت اقدام
ممنوع الخروجی آنها از طریق محاکم مذکور طبق قانون اداره مالیات وسایر
قوانین نافذه پیگیری بعمل آید.

۴: متحد المال شماره (۲۲۴- ۲۹۷) مؤرخ ۲۷ حمل ۱۳۹۸ :
مبتنی بر مصوبه شماره (۶۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۲۰ شورای عالی ستره محکمه:
باساس معلومات حاصله از دافغانستان بانک نرخ وسطی فی گرام نقره
خالص طی ششماه اول ودوم سال ۱۳۹۷ مبلغ (۳۶/۵۴۵) افغانی تثبیت
وبادر نظر داشت آن نرخ مقدار هفت هزار مثال نقره خالص معادل (۳۵۰۰۰)

گرام بار عایت مصوبه کمیسیون دوم سیمینار رؤسای محاکم ولایات منعقدہ سال ۱۳۴۷ مندرج صفحہ (۴۵) نشریہ سیمینار مذکور مبلغ (۱۲۷۹۰۷۵) یک ملیون ودو صد و هفتاد و نہ ہزار و ہفتاد و پنج افغانی سنجش گردیدہ است. نرخ مذکور برای سال ۱۳۹۸ تصویب شد.

۵: متحدالمال شماره (۲۹۸-۳۷۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۵:

مصوبہ شماره (۳۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۰ شورای عالی سترہ محکمہ، مبنی بر تصویب وتعمیم لایحہ نظارت بر تطبیق احکام قطعی ونہایی محاکم بداخل (۱۱) مادہ .

۶: متحدالمال شماره (۳۷۴-۴۶۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۶:

بموجب مصوبہ شماره (۵۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۳ شورای عالی سترہ محکمہ : محاکم در مورد تادیات مالی سال های ماضیہ دولت علیہ اشخاص وبرعکس آن طبق فرمان شماره (۱۴۲) مؤرخ ۱۳۸۱/۷/۱۴ رسیدہ گی بعمل آورند.

۷: متحدالمال شماره (۴۷۰-۵۴۴) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۹:

به اساس مصوبہ شماره (۱۰۶۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی سترہ محکمہ :

مصوبہ شماره (۲۲۵) مؤرخ ۱۳۹۵/۲/۲۸ شورای عالی سترہ محکمہ افادہ قطعیت قرارهای مبنی بر سقوط حق اعتراض را نمی نماید صرفاً بار عایت مواد (۳۸۲ و ۳۸۳) قانون اصول محاکمات مدنی جهت تحصیل محصول فیصلہ خط ها ، در مورد خاص صدور یافته و قرار های متذکرہ مطابق فصل وباب اجراءات محاکم فوقانی در قانون اصول محاکمات مدنی قابل اعتراض و رسیدہ گی می باشد بناءً دیوان های عالی فرجامی مدنی ، تجارتی وحقوق عامہ در همچو مورد موارد مشابه شکایات ، اعتراض وعذر مؤجہ فرجام خواه علیہ قرار استیناف راکہ به نسبت عدم تحویل محصول فیصلہ صادر گردیدہ ، در صورتیکہ به داخل میعاد قانونی فرجام خواهی صورت گرفته باشد ، مورد بررسی قرار دہد تازمینہ رسیدہ گی در اصل موضوع فراہم گردد. در صورتیکہ شاکی ومعترض عذر موجہ در رابطہ به موارد فوق ارائه کردہ نتواند بار عایت جزء (۱۰) مادہ (۴) قانون تشکیل وصلاحت قوہ قضائیه ، دیوان های مذکور به رد فرجام خواهی ایشان تصمیم اتخاذ می دارند.

۸: متحدالمال شماره (۵۴۵-۶۱۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۳۰:

برطبق یادداشت شماره (۱۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۳ شورای عالی سترہ محکمہ : در مورد میعاد استیناف طلبی ونحوہ تقدیم اعتراض بالای حکم محکمہ ابتدائیہ ، قانون اجراءات جزایی صراحت تام دارد ، محاکم مربوط فصل یازدہم قانون متذکرہ رار عایت واجراءات خویش راطبقاً عیار نمایند.

۹: متحدالمال شماره (۶۲۰ - ۶۸۳) مؤرخ ۱/ ۳/ ۱۳۹۸ :

باساس مصوبه شماره (۹۲۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۱/۲ شورای عالی ستره محکمه : ایزادر طرح فارمت نشر احکام قطعی محاکم ابتدائیه ، استیناف و دیوان های فرجامی شامل قضایای جزایی ، حقوقی وتجارتی تائید و ابلاغ گردید.

۱۰: متحدالمال شماره (۶۸۴-۷۵۸) مؤرخ ۲/ ۳/ ۱۳۹۸ :

بموجب مصوبه شماره (۱۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۳ شورای عالی ستره محکمه :

الف: شهادت شهود در مورد آن عده از زمین های عقاری که شخص بدون اسناد مدار حکم در قضایای حقوقی علیه نماینده قضایای دولت دعوی می نماید ، بادر نظر داشت ماده (۱۸) قانون تنظیم امور زمینداری همچو شهادت ملکیت را ثابت نمی کند. مگر اینکه شاهده به سبب خرید ملکیت از شخص دیگر ادای شهادت نماید وشخص بایع اسنادبنیادی داشته باشد در انصورت نهایتاً منتهی به سندخواهدشد.

ب: بعد از صدور قرار اداره قضایای دولت مبنی بردولتی بودن ملکیت متصرفه اشخاص، محکمه باید نوعیت دعوی شخص راعلیه قضایای دولت مشخص نماید، در صورتیکه شخص ادعای ملکیت مطلق را علیه نماینده اداره قضایای دولت می نماید ، درین حالت شخص حقیقی مکلف است دعوی خود را به اسناد معتبر که در ماده (۱۸) قانون تنظیم امور زمینداری پیشبینی شده است در محکمه ذیصلاح باثبات رساند.

ج: اگر شخص حقیقی علیه نماینده قضایای دولت ادعای زمین متصرفه بدون اسناد انموده وخود را ذوا لید وحایز ملکیت بدانند، درینحالت شرایطی که در ماده (۱۹) قانون تنظیم امور زمینداری پیشبینی گردیده اگر در مورد تحقق پیدا کند، محاکم به منظور تأمین عدالت وتطبیق قانونیت در حل وفصل همچوقضایا مندرجات ماده (۱۹) قانون مذکور رادر نظر گرفته ،اجراآت قانونی ومقتضی نمایند.

۱۱: متحدالمال شماره (۷۵۹ - ۸۳۳) مؤرخ ۲/ ۳/ ۱۳۹۸ :

بموجب مصوبه شماره (۱۲۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۱۷ شورای عالی ستره محکمه :

محتویات ماده (۶۳) قانون اجراآت جزایی شامل فصول و ابواب که مربوط به جرایم مندرج در کتاب دوم کودجزاء است نیز میشود زیرا از ماده متذکره چنین مفهوم میشود که در صورت امکان بتواند نظام جزایی افغانستان از راه عفو وگذشت فصل خصومت که همانا غایبه قانون گزار است، بدست آید بویژه در مواردی که نظام خانواده وصله رحم نیز از بین میرود وحفظ قوام خانواده

وصله رحم در جوامع اسلامی از اهمیت بالایی برخوردار بوده که افغانستان نیز از آن مستثنی نیست وخوشبختانه موارد مشارالیه ماده متذکره در قانون جزاء سابق درکودجزاء فعلی که نافذ هم است بگونه همه جانبه پیشبینی شده است.

۱۲: متحدالمال شماره (۸۳۴ - ۹۰۸) مورخ ۱۳۹۸/۳/۲
 باسناد مصوبه شماره (۱۶۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۴ شورای عالی ستره محکمه:

جرائم انتخاباتی که توسط موظفین خدمات عامه بانظرداشت ماده (۵) قانون مبارزه بافساد اداری صورت گرفته باشد از جمله جرائم فساد اداری پنداشته شده رسیده گی به آن به اعتبار وصف جرمی وموقف مرتکب صورت می گیرد ، درین صورت رسیده گی به جرائم انتخاباتی شامل ماده پنجم قانون مبارزه با فساد اداری بانظرداشت ماده (۲۷) قانون مذکور از صلاحیت محکمه رسیده گی به جرائم سنگین فساد اداری ودرحالات غیر از ماده (۲۷) قانون مذکور در مرکز شامل صلاحیت محکمه رسیده گی به جرائم فساد اداری ودر ولایات طبق تشکیل جدید از صلاحیت دیوانهای امنیت عامه بوده ودر صورتی که جرائم متذکره شامل ماده پنجم قانون مذکور نباشد بانظرداشت نوعیت جرائم متذکره از صلاحیت محاکم عادی پنداشته می شود بالانهم به منظور جلوگیری از تشتت وپراگندگی قضایا رسیده گی به جرائم انتخاباتی مندرج فصل ششم باب چهارم کود جزاء که شامل ماده پنجم قانون مبارزه بافساد اداری نمیشود در مرکز به محکمه فساد اداری ودر ولایات به دیوانهای امنیت عامه محاکم شهری تفویض صلاحیت گردید.

۱۳: متحدالمال شماره (۹۰۹ - ۹۸۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۹
 بتأسی از مصوبه شماره (۱۶۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۴ شورای عالی ستره محکمه:

الف : توضیح پرسش شماره (۱۹) سیمینار سال ۱۳۸۶ لغوگردید.
 ب :دادن سند از طرف وکیل بالفروش به مشتری از جمله ملحقات وتوابع بیع بشمار می رود بناءً درینصورت به ارتباط اجرای قبالة بعد از اقرار وکیل ممانعت قانونی دیده نمی شود.

۱۴: متحد المال شماره (۹۸۴-۱۰۵۸) مورخ ۱۳۹۸/۳/۲۷
 مطابق مصوبه شماره (۱۷۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۳۱ شورای عالی ستره محکمه ضمیمه توضیحی رهنمود ارائه خدمات قضایی واداری به تعقیب متحدالمال شماره (۱۷۷۶-۱۸۴۰) مررخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۹ تعمیم گردید.

۱۵: متحدالمال شماره ۱۰۵۹ - ۱۱۲۴ مورخ ۱۳۹۸/۴/۲۲

باساس مصوبه شماره (۲۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۴ شورای عالی ستره محکمه :

الف: رؤسای محاکم استیناف ورؤسای محاکم شهری مرکز وولایات وظیفه دارند تابه منظور تطبیق هرچه بهتر قانون دسترسی به اطلاعات واگاهی عامه ازشفافیت اجراءات قضایی حد اقل یک یک ساعت رادر سه روز هفته به هدف رسیده گی بهتر به عرایض وشکایات مراجعین واصحاب دعوی وافزایش میزان اعتمادمردم نسبت به حل مشکلات شان اختصاص دهند وباصحبت مستقیم درحل مشکلات ومطالبات قانونی اطراف قضایا رسیده گی لازم بعمل آورند .
ب:آمریت عمومی اداری قوه قضاییه بمنظور نشر فیصله ها واگاهی عامه از اجراءات محاکم کمیته ایرا توظیف نماید تا درمورد نوع غنامندی ،توسعه وتعمیم بخشیدن سایت هاونشریات ستره محکمه همه وقته اجراءات بعمل آورند .

۱۶:متحدالمال شماره (۱۱۲۵-۱۱۹۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۴ :
بنابر مصوبه شماره (۲۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ شورای عالی ستره محکمه :

الف: به منظور سدباب تزویر وجلوگیری ازتوثیق چندمرتبه املاک بهتر است آمریت های وثایق ومحاکم منبعذ ازترتیب وثایق املاکی بر علاوه اینکه وثایق جدید راغرض معامله به دفاتر املاکی به ادارات اخبارمی نمایند، موضوع را کتباً به اداره مخزن نیزخبر دهند تاآمریت مخزن سندجدید رادرکنده وثیقه بنیادی که از آن فروش صورت گرفته معامله وانتقال کلی یاجزئی ملکیت رادر آن درج گردد تادر آینده ازآن متنی اخذ نگردیده ویابرمبنای آن وثایق بعدی اجرا ومورداستناد قضایی قرارنگیرد.

ب: فیصله های مدنی که در صورت قطعیت حیثیت سندشروعی رادارد ودرترتیب وثایق سندبنیادی ودر رسیده گی قضایی مدارک مثبتته محسوب میگردد بناءً به منظور علم به قطعیت وعدم قطعیت آن لازم است زمانیکه فیصله مدنی قطعی ونهایی میگردد بعدازتطبیق وانقضای میعادتجدید نظر خواهی به محکمه صادرکننده حکم اخبار تامحکمه موصوف موضوع قطعیت فیصله راباذکرنمبر قرارمویده محاکم فوقانی درذیل کنده (صورت حال) فیصله قطعی معامله نمایدتاقطعیت وعدم قطعیت آن به ملاحظه کنده معلوم شده بتواند .

ج: در صورتیکه فیصله یا قرارمحاکم تحتانی توسط محاکم فوقانی نقض واستینافاً دایر میگردد دیوان استینافی لزوماً نقض فیصله رابه محکمه تحتانی کتباً اخبار ومحکمه تحتانی نقض فیصله خویش راتوأم باقرار قضائی مربوط درذیل کنده فیصله منقوضه معامله نماید تادر آینده ازآن متنی اخذنگردیده وبه آن استناد شده نتواند اگر فیصله استینافی درمرحله فرجامی نقض شده باشددیوان استیناف نیز عین مأمول راعملی نمایند .

د: وثایق شرعی که علیه آن ادعای جعل و تزویر صورت گرفته در صورت حکم بر بطلان وثایق یادشده می باید بعد از قطعیت فیصله و انقضای میعاد تجدیدنظر خواهی بر علاوه اینکه محتوای فیصله در معرض تطبیق قرار می گیرد بطلان قباله یا وثایق به کنده معامله و در ادارات املاکی اخبار گردتادر آینده از آن استفاده نگردد.

۱۷: متحدالمال شماره (۱۲۷۴-۱۲۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۶ :
بتأسی از مصوبه شماره (۳۱۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۱۸ شورای عالی ستره محکمه :

نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق و مطالعات که متکی به نظر کمیسیون رؤسای دواوین ریاست محکمه استیناف ولایت کابل می باشد مبنی بر اینکه صلاحیت تأجیل تنفیذ حبس منوط به محکمه ذیصلاح می باشد و خارنوالی این صلاحیت راندا رد ، تأنید، تصویب و تعمیم گردید.

۱۸: متحدالمال شماره (۱۳۵۰-۱۲۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۱۶ :
بر طبق مصوبه شماره (۳۶۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۸ شورای عالی ستره محکمه :

الف: بادر نظر داشت قواعد رفع اشکال در تنفیذ مندرج مصوبات سیمینار سال ۱۳۵۰ ، رفع اشکال در تنفیذ در چار چوب توضیح و تفسیر اصل فیصله از وظایف محکمه ابتدائیه که عقار محکوم بهادر حوزه قضایی آن قرار دارد بوده ، که با صدور قرار قضایی صورت گرفته و تابع مرحله استیناف نمی باشد.
ب: هرگاه محکمه بعد از انجام تمام تحقیقات دلایل و کوائف واقعی در موضوع رفع اشکال کرده نتواند در خصوص موجودیت اشکال که از جانب هیأت تطبیق و یاطرفین قضیه مطرح می گردد قرار موجودیت اشکال را صادر می نماید.

ج: اگر قرار صادره قضایی منتج به رفع اشکال در تنفیذ نگردیده و یا سبب تغیر در اصل فیصله گردیده باشد ، این قرار صرفاً تابع احکام تجدید نظر بوده و محکمه نمیتواند در آن بازنگری نماید.

۱۹: متحدالمال شماره (۱۴۲۵-۱۳۵۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۳۱ :
باساس مصوبه شماره (۳۴۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۴ شورای عالی ستره محکمه : محاکم در رسیده گی مجدد قضایی که با اثر تجدیدنظر خواهی لغو می گردد هدایت مصوبات (۷۵۶) مؤرخ ۱۳۸۶/۱۱/۲ و (۵۳۵) مؤرخ ۱۳۸۷/۸/۲۱ رامبنی بر اینکه مدعی بهابه حالت اصلی خود توسط قوه اجرائیه قرار گیرد ، رعایت نمایند و مصوبات (۳۱۶) مؤرخ ۱۳۸۸/۴/۹ ، (۳۱) مؤرخ ۱۳۹۳/۱/۱۳ و (۳۰۷) مؤرخ ۱۳۹۵/۴/۱۵ شورای عالی لغو گردید.

۲۰: متحدالمال شماره ۱۴۲۶-۱۵۰۰ مورخ ۱۳۹۸/۶/۱۳:

بالاثر مصوبه شماره (۴۲۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۲۹ شورای عالی ستره محکمه: بادر نظر داشت ماده (۱۲۹) قانون اساسی افغانستان و پاراگراف اول ماده (۱۴) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه جزء (هـ) متحدالمال مذکور لغو گردید، زیرا مدت دو سال مهلت برای محکوم له و اینکه تعهد نمایند که در مدعی بها تغییر و انتقال بوجود نمی آورد، ارزش و مؤثریت تنفیذ احکام قطعی و نهایی محاکم را تحت سوال میبرد و مصالح شخص محکوم له معطل می ماند.

۲۱: متحدالمال شماره (۱۵۷۵ - ۱۵۰۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۳:

باساس مصوبه شماره (۴۳۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۲۹ شورای عالی ستره محکمه:

مالیات در اصل منشاء تجارتی داشته از عواید خالص کسبه کار و تجار اخذ می گردد و از جانب دیگر بمنظور جلوگیری از ازدیاد جرایم مالیاتی ایجاب استعجالیت رامی نماید و روند رسیده گی اصول محاکمه تجارتی نیز مستلزم استعجالیت می باشد، بناءً بمنظور تسریع روند رسیده گی و توحید اجراءات قضایای مالیاتی و اختلافات ناشی از مالیات طبق قانون اصول محاکمات تجارتی مورد رسیده گی قرار گیرد.

۲۲: متحدالمال شماره (۱۵۷۶-۱۶۵۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۶:

مصوبه شماره (۳۱۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۱۵ شورای عالی ستره محکمه مبنی بر تفکیک صلاحیت های دیوان های رسیده گی به جرایم نظامی از سایر محاکم جزائی ترتیب و تعمیم گردید.

۲۳: متحدالمال شماره (۱۶۵۱-۱۸۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۶:

مصوبه شماره (۴۶۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۹ شورای عالی ستره محکمه مبنی بر تصویب طرز العمل صوتی جریان جلسات قضایی جرایم فساد اداری و مواد مخدر و مسکرات ب داخل (۸) ماده تعمیم گردید.

۲۴: متحدالمال شماره (۱۷۲۶-۱۸۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۱:

بملاحظه مصوبه شماره (۲۷۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۰ شورای عالی ستره محکمه:

الف: وثایق بیع جایزی در معاملات بانکی در حقیقت تضمین خط است پس ترتیب رسید خط آن از صلاحیت محاکم تجارتی است.

ب: صلاحیت اجرای رسید خط قبالة های بیع جایزی مر بوط به محاکم تجارتی است.

ج: محصول طبق قانون قابل اخذ می باشد.

د: در ولایاتیکه محاکم تجارتی موجود نباشد، وثایق فوق توسط دیوان های مدنی محاکم شسهری اجراء می گردد.

۲۵: متحدالمال شماره (۱۸۰۱-۱۸۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳ :
بنابر مصوبه شماره (۴۶۰ ب) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۹ شورای عالی ستره محکمه

الف: تخلفات قضایی شکلی: عبارت از آن نوع تخلفات اجرایی می باشد که قاضی در جریان رسیده گی قضایا بدون اینکه به ماهیت موضوع مرتبط باشد ، به قضیه رسیده گی نماید مانند التوای دوسیه وامثال آن.

ب: تخلفات قضایی باعتبار محتوی: عبارت از آن نوع تخلفاتی می باشد که رسیده گی قضیه مرتبط به ماهیت قضیه بوده ودرحین رسیده گی ، تصامیم محاکم فوقانی تأثیر مستقیم بر اجراءات محاکم تحتانی می داشته باشد، مانند خطا در تأویل ویاتطبق قانون.

ج: مصوبات (۷۵۲) مؤرخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۵ و (۱۴۱۴) مؤرخ ۱۳۹۰/۸/۲۴ شورای عالی ستره محکمه لغو گردید.

۲۶: متحدالمال شماره (۱۸۷۶-۱۹۵۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳ :
مصوبه شماره (۴۹۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۴ شورای عالی ستره محکمه مبنی بر تصویب طرز العمل کمیته نظارت از تطبیق ستراتیژی ملی مبارزه علیه فساداداری بداخل (۸) ماده تعمیم گردید.

۲۷: متحدالمال شماره (۱۹۵۱ - ۲۰۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۱۷ :
بموجب مصوبه شماره (۲۱۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۹ شورای عالی ستره محکمه: بمنظور هماهنگی در اجراءات قضایای حقوق عامه تمام محاکم در طرز رسیده گی دعاوی بین اداره دولتی واشخاص حقیقی وحکمی موارد مندرج ماده (۸) وسایر مواد قانون قضایای دولت راعم تعدیلات آن وهدایت رهنمودمندرج مصوبات شماره (۸۲۱) مؤرخ ۱۳۹۷/۹/۲۴ راکه طی متحدالمال (۱۷۰۱-۱۷۷۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۰ ریاست دارالانشاء شورای عالی به تمام محاکم تعمیم گردیده ، در مرحله رسیده گی جداً در نظر داشته باشند.

۲۸: متحدالمال شماره (۲۰۲۶-۲۱۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۹ :
بموجب مصوبه شماره (۵۸۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳۰ شورای عالی ستره محکمه: نظرتدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات در مورد طرز العمل اجرای تضمین خط های بانکی وانواع آن ونیز لغومصوبه شماره (۳۹۰) مؤرخ ۱۳۹۳/۳/۶ شورایعالی ستره محکمه تائید، تصویب وتعمیم گردید.

۹۲: متحدالمال شماره (۲۱۰۱-۲۱۷۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۰ :

مصوبه شماره (۶۲۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۱ شورای عالی ستره محکمه مبنی بر تصویب طرز العمل کمیته مبارزه با آزار و اذیت زنان و اطفال در قوه قضائیه به داخل (۱۹) ماده تعمیم گردید.

۳۰: متحدالمال شماره (۲۱۷۱-۲۲۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۹

مصوبه شماره (۶۲۴) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۱ شورای عالی ستره محکمه مبنی بر تصویب طرز العمل نشر فیصله های قطعی و نهایی محاکم به داخل (۲۶) ماده تعمیم گردید.

۳۱: متحدالمال شماره (۲۲۴۱-۲۳۱۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۸

بموجب مصوبه شماره (۶۵۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۸ شورای عالی ستره محکمه :

محاکم و ادارات وثایق در اجرای وثایق دقت بیشتر بخرج دهند و در ترتب وثایق مربوط احکام تعلیماتنامه های تحریر وثایق، اشتباه وثایق، سایر هدایات و تصاویر شورای عالی راجداً رعایت نمایند.

۳۲: متحدالمال شماره (۲۳۱۶-۲۳۹۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۲۵

بتأسی از مصوبه شماره (۳۰۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۲ شورای عالی ستره محکمه : هرگاه صلاحیت رسیده گی قضایا با لاثر هدایت شورای عالی ستره محکمه در مرحله ابتدائیه و یا استیناف از یک محکمه به محکمه دیگری تقویض شده باشد رسیده گی به قضایای متذکره در مرحله فرجام بادر نظر داشت موضوع طبق تشکیل از صلاحیت دیوان فرجامی مربوط آن می باشد ، موضوع به تعقیب متحدالمال (۲۱۳۲-۲۱۹۰) مؤرخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۵ تعمیم گردید.

۳۳: متحدالمال شماره (۲۳۹۱-۲۴۶۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۳۰

بنابر مصوبه شماره (۷۲۵) منورخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی ستره محکمه

جرم خیانت بوطن از جمله جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی بوده و صلاحیت رسیده گی آن از دیوان جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی توقیف گاه بگرام می باشد، تائید، تصویب و تعمیم گردید.

۳۴: متحدالمال شماره ۳۲۳۹ مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۹ مقام ستره محکمه:

طوریکه ارزیابی هانشان میدهد در این اواخر سوء استقا ده کنندگان ، احکام مقامات قوه قضائیه راجعل و تزویر نموده ، تلاش می نمایند تا با ارائه آن اهداف مورد نظر خویش راحاصل و سیر رسیده گی قضایا را از مسیر قانونی و اصولی آن منحرف سازند.

بناءً بدینوسیله هدایت داده می شود تا منبع مسئولیتی که چنین احکام مغایر قانون و پالیسی قوه قضاییه به دسترس شان قرار می گیرد، درخصوص آن دقت و تفحص جدی نمایند و در صورت نیاز میتوانند بامقامی که حکم را صادر نموده در تماس شده و اطمینان حاصل نمایند، در غیر آن مسئولیت بعدی ناشی از تطبیق احکام جعلی و یا تزویر بدوش مرجع تطبیق کننده خواهد بود.

۳۵: متحدالمال شماره (۲۴۶۶-۲۵۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۱:

مصوبه شماره (۷۲۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی ستره محکمه بنأسی از احکام قانون اساسی افغانستان و سایر قوانین نافذه و مصوبات شورای عالی ستره محکمه، مبنی بر تضمین اصول استقلالیت قوه قضائیه و تفکیک قواء حسب هدایت (۱۵۳۳) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۹ جلالتآب رئیس جمهور جمهوری اسلامی افغانستان در صورت بروز شکایت از غیابت قضات، والیان محترم ولایات میتوانند مستقیماً موضوع را از طریق اداره محترم ارگانهای محل بارئیس ستره محکمه شریک سازند و همچنان طبق حکم (۲۷۱۶) مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۳۰ جلالتآب رئیس جمهور کشور محاکم از ارائه گزارش اجراءات به ولسوالان از سایر واحد های ادارات دولتی مستقر در ولسوالی هامستثنی قرار داده شده است. بناءً بمنظور تحقق هدایات فوق بار دیگر به تمام والیان و ولسوالان محترم ارقام می گردد تا از مطالبه گزارش اجراءات محاکم و راپور حضور و غیاب پرسونل قضایی و اداری محاکم اجتناب نمایند.

۳۶: متحدالمال شماره (۲۵۴۱-۲۶۱۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱:

باساس مصوبه شماره (۷۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۳ شورای عالی ستره محکمه:

در صورتیکه اداره پولیس از جلب و احضار بدلیل غیابت متهم عاجز گردد، محکمه را رسماً در جریان قرار داده و محکمه میتواند مطابق مواد (۲۰۷)، (۲۰۸) و (۲۰۹) قانون اجراءات جزایی، مساعد حقوقی یا وکیل مدافع را از اداره مساعدت های حقوقی و یا انجمن وکلای مدافع مطالبه و محاکمه غیابی را دایر نماید. محاکم بعد از صدور مکتوب نشر اعلان برای یک بار موضوع را تعقیب نموده در صورتیکه خاړنوالی مربوط مطالبات محکمه را در زمینه فراهم ننماید محکمه دوسیه مربوط را ذریعه قرار قضایی بارعایت میعاد زمانی جهت نشر اعلان و آماده سازی برای رسیده گی غیابی به خاړنوالی مربوط ارسال نماید.

۳۷: متحدالمال شماره (۲۶۹۱-۲۶۱۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۸:

بنابر مصوبه شماره (۸۲۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۸ شورای عالی ستره محکمه:

الف : هرگاه بعداز اطمینان وآگاهی مدعی ازوصول دوسیه به محکمه ، موضوع توسط مدعی تعقیب نگردد، صدور قرارترک خصومت مانع قانونی ندارد.

ب: هرگاه علت التوا دردوسیه های مدنی تحقیقات املاکی باشد ، محاکم موضوع را ذریعه قرار قضایی باتعین مهلت اجراءات به ادارات مسؤول ارجاع نماید.

ج: درصورت تعلل ادارات مذکور علاوه از صدور هدایت مجددبینی به اکمال تحقیق املاکی پیرامون موضوع ،مسؤولین راغرض تعقیب عدلی بمراجع مربوط معرفی نمایند.

۳۸: متحدالمال شماره (۲۶۹۲-۲۷۶۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۸:

بموجب مصوبه شماره (۸۵۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱۵ شورای عالی ستره محکمه:

فقرات (۳۰۲) ماده (۱۱) قانون رهنمای معاملات درخصوص نحوه ارائه سندملکیت غیرمنقول به منظور تضمین وچگونگی اجراءات پیرامون آن بحث ننموده اماماده متذکره موضوع ترتیب وثیقه تضمین خط را عندالمحکمه نفی نمی کند.

بناءً امریت رهنمای معاملات وعریضه نویسان ریاست انسجام بررسی ، ثبت جمعیت هاواحزاب وزارت عدلیه ،اوراق مربوط را بارعبایت فقره (۴) ما ده (۱۱) قانون مذکور بعدازطی مراحل قانونی جهت ترتیب وتوثیق وثیقه ضمانت خط به محکمه یاامریت وثایق مربوط محول نماید، محکمه یاامریت وثایق مربوط جهت جلوگیری از بروز مشکلات بعدی واطمینان بیشتر درقسمت ترتیب تضمین خط برای آنعده متقاضیان که خواهان اخذ جواز رهنمای معاملات هستند ورسماً به محکمه ذیصلاح معرفی می گردندبادر نظر داشت ماده (۱۲) قانون مذکور درمورد اجراءات قانونی ومقتضی نمایند.

۳۹: متحدالمال شماره (۲۷۶۷-۲۸۴۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۳:

برطبق مصوبه شماره (۷۵۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۴ شورای عالی ستره محکمه : نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات به ارتباط اداء سوگند، استماع شهادت واطهارات متهم وسایر اشخاص بطور آنلاین در قضایای جزایی ، مدنی وتجارتی تأیید ، تصویب وتعمیم گردید.

۴۰: متحدالمال شماره (۲۸۴۲-۲۹۱۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۷:

بموجب مصوبه شماره (۷۵۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۴ شورای عالی ستره محکمه : نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات مبنی بر توضیح قانونی

به استهدآت مربوط به تطبیق عملی قانون محصولات محاکم و طرز العمل اخذ محصول از اصحاب دعوی ، ب داخل (۲۴) فقره تائید، تصویب وتعمیم گردید.

۴۱: متحدالمال شماره (۲۹۱۷-۲۹۸۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۲۸ :

باساس مصوبه شماره (۸۴۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱۵ شورای عالی ستره محکمه : در این اواخر تعدادی از محاکم بدون در نظر داشت ماده هفتم طرز العمل رسیده گی باستهدآت بعنوان استهداء مواردی را هدایت میخوانند که پیرامون آن قوانین نافذ و تصاویب شورای عالی صراحت تام دارد. علاوتاً بعضی از محاکم بدون مدنظر داشتن موازین قانونی در حالیکه قضایا شامل صلاحیت شان بوده به صدور قرارهای عدم صلاحیت مبادرت می ورزند که این اجراءات محاکم از یکسوی باعث التوا در رسیده گی قضایا گردیده و از جانب هم سرگردانی اصحاب دعاوی رافراهم می نماید. بناءً محاکم در اجراءات شان موارد فوق راجداً رعایت نمایند و همچنان بریاست عمومی تفتیش وظیفه سپرده شد تامفتشین موارد فوق رادر بررسی تفتیشی خویش در نظر گیرند.

ب : رهنمای موضوعی:

اول: موضوعات مربوط به صلاحیت محاکم

۱: بملاحظه مصوبه شماره (۱۶۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۴ شورای عالی ستره محکمه:

رسیده گی به جرایم انتخاباتی مندرج فصل ششم باب چهارم کود جزاء که شامل ماده پنجم قانون مبارزه با فساد اداری نمیشود در مرکز به محکمه فساد اداری و در ولایات به دیوانهای امنیت عامه محاکم شهری تفویض صلاحیت گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۸۳۴ - ۹۰۸) مورخ ۱۳۹۸/۳/۲ .

۲: بتأسی از مصوبه شماره (۱۰۶۲) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی ستره محکمه :

در مورد دسترسی بر اکونت بانکی آنعده مالیه دهندگان که بابت مالیات باقیدار بوده ومالیه ذمت شان را به میعاد قانونی نمی پردازند و بمنظور صحت اقدام ممنوع الخروجی آنها از طریق محکمه اختصاصی رسیده گی به جرایم مالیاتی

در مرکز ومحاکم تجارتي در ولايات طبق قانون اداره ماليات وساير قوانين نافذه پيگيري بعمل آيد. تفصيل در متحدالمال شماره (۱۴۹- ۲۲۳) مؤرخ ۱/۲۶/۱۳۹۸/ .

۳: بموجب مصوبه شماره (۳۱۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۱۵ شورای عالی ستره محکمه : تفکيک صلاحيت های ديوان های رسیده گی به جرایم نظامی از ساير محاکم جزائی تنظيم وتعميم گردید. تفصيل در متحدالمال شماره (۱۶۵۰-۱۵۷۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۶ .

۴: باساس مصوبه شماره (۲۷۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۰ شورای عالی ستره محکمه : الف: وثایق بيع جايی در معاملات بانکی در حقيقت تضمين خط است پس ترتيب رسيدخط آن از صلاحيت محاکم تجارتي است. ب: صلاحيت اجرای رسيدخط قبالة های بيع جايی مر بوط به محاکم تجارتي است.

ج: محصول طبق قانون قابل اخذ می باشد. د: در ولاياتیکه محاکم تجارتي موجود نباشد ، وثایق فوق توسط ديوان های مدنی محاکم شهری اجراء می گردد. تفصيل در متحدالمال شماره (۱۷۲۶- ۱۸۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۱ .

۵: بتاسی از مصوبه شماره (۳۰۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۲ شورای عالی ستره محکمه :

هرگاه صلاحيت رسیده گی قضایا بالاثر هدايت شورای عالی ستره محکمه در مرحله ابتدائيه ويا استئناف از یک محکمه به محکمه دیگری تفويض شده باشد رسیده گی به قضایای متذکره در مرحله فرجام بادر نظر داشت موضوع طبق تشکيل از صلاحيت ديوان فرجامی مربوط آن می باشد ، موضوع به تعقيب متحدالمال (۲۱۳۲- ۲۱۹۰) مؤرخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۵ تعميم گردید. تفصيل در متحدالمال شماره (۲۳۱۶- ۲۳۹۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۲۵ .

۶: بنابر مصوبه شماره (۷۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی ستره محکمه

جرم خيانت بوطن از جمله جرایم عليه امنيت داخلی وخارجی بوده وصلاحيت رسیده گی آن از ديوان جرایم عليه امنيت داخلی وخارجی توقيف گاه بگرام می باشد. تفصيل در متحدالمال شماره (۲۳۹۱- ۲۴۶۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۳۰ .

۷: باساس مصوبه شماره (۸۴۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱۵ شورای عالی ستره محکمه :

در این اواخر تعدادی از محاکم بدون در نظر داشت ماده هفتم طرز العمل رسیده گی باستهدات بعنوان استهداء مواردی را هدايت میخواندکه پيرامون آن

قوانین نافذه و تصاویب شورای عالی صراحت تام دارد. علاوهً بعضی از محاکم بدون مدنظر داشتن موازین قانونی در حالیکه قضایا شامل صلاحیت شان بوده به صدور قرارهای عدم صلاحیت مبادرت می ورزند که این اجراءات محاکم از یکسب باعث التوادر رسیده گی قضایا گردیده و از جانب هم سرگردانی اصحاب دعاوی رافراهم می نماید. بناءً محاکم در اجراءات شان موارد فوق راجداً رعایت نمایند و همچنان بریاست عمومی تفتیش وظیفه سپرده شد تامفتشین موارد فوق رادر بررسی تفتیشی خویش در نظر گیرند. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۹۱۷) - ۱۳۹۸/۱۲/۲۸ مؤرخ (۲۹۸۰).

دوم: مسایل مربوط به سلوک قضایی

۱: باساس مصوبه شماره (۲۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۴ شورای عالی ستره محکمه :

رؤسای محاکم استیناف و رؤسای محاکم شهری مرکز و ولایات وظیفه دارند تابه منظور تطبیق هر چه بهتر قانون دسترسی به اطلاعات و آگاهی عامه از شفافیت اجراءات قضایی حد اقل یک یک ساعت رادر سه روز هفته به هدف رسیده گی بهتر به عرایض و شکایات مراجعین و اصحاب دعوی و افزایش میزان اعتماد مردم نسبت به حل مشکلات شان اختصاص دهند و با صحبت مستقیم در حل مشکلات و مطالبات قانونی اطراف قضایا رسیده گی لازم بعمل آورند. تفصیل در متحدالمال شماره ۱۰۵۹ - ۱۱۲۴ مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۲.

۲: بنابر مصوبه شماره (۴۶۰ ب) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۹ شورای عالی ستره محکمه

الف: تخلفات قضایی شکلی: عبارت از آن نوع تخلفات اجرایی می باشد که در جریان رسیده گی قضایا به ماهیت موضوع مرتبط نباشد، مانند التوای دوسیه و امثال آن.

ب: تخلفات قضایی باعتبار محتوی: تخلفاتی است که رسیده گی قضیه مرتبط به ماهیت قضیه بوده و در حین رسیده گی، تصامیم محاکم فوقانی تأثیر مستقیم بر اجراءات محاکم تحتانی دارد، مانند خطا در تأویل و یا تطبیق قانون. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۸۰۱-۱۸۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳.

۳: مصوبه شماره (۷۲۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی ستره محکمه
بنیاسی از احکام قانون اساسی افغانستان و سایر قوانین نافذه و مصوبات شورای عالی ستره محکمه، مبنی بر تضمین اصول استقلالیت قوه قضائیه و تفکیک قواء حسب هدایت (۱۵۳۳) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۹ جلالتمآب رئیس جمهور جمهوری اسلامی افغانستان در صورت بروز شکایت از غیابت قضات، والیان محترم ولایات میتوانند مستقیماً موضوع را از طریق اداره محترم ارگانهای محل بارئیس ستره محکمه شریک سازند و همچنان طبق حکم (۲۷۱۶) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۱/۳۰

جلالت‌آب رئیس جمهور کشور محاکم از ارائه گزارش اجراآت به ولسوالان از سایر واحد های ادارات دولتی مستقردر ولسوالی هامستثنی قرار داده شده است.تفصیل در متحدالمال شماره (۲۴۶۶-۲۵۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۱.

سوم: مسایل مربوط به حقوق عامه

۱: بملاحظه مصوبه شماره (۱۰۶۲) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی ستره محکمه : رسیده گی قضایای حقوق عامه بشمول غصب ، دفع تعرض ، ابطال قبالة وسایر موضوعات مرتبط که مدعی بهای آن از ده جریب زمین ویابیشتر از آن باشد اعم از اینکه در تصرف دولت باشد ویاشخص ، از هرجائی که مطرح شده باشد ، از صلاحیت های محاکم اختصاصی رسیده گی به غصب املاک دولتی زون های پنج گانه می باشد.تفصیل در متحدالمال شماره (۷۵) - ۱۴۹) مؤرخ ۱۳۹۸/ ۱/ ۲۵ .

۲: بموجب مصوبه شماره(۵۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۳ شورای عالی ستره محکمه :

محاکم در مورد تادیات مالی سال های ماضیه دولت علیه اشخاص وبرعکس آن طبق فرمان شماره (۱۴۲) مؤرخ ۱۳۸۱/۷/۱۴ رسیده گی بعمل آورند.تفصیل در متحدالمال شماره (۳۷۴- ۴۶۹) مؤرخ ۱۳۹۸ / ۲/ ۲۶ .

۳: بموجب مصوبه شماره (۱۲۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۲/۳ شورای عالی ستره محکمه :

الف: شهادت شهود در مورد آن عده از زمین های عقاری که شخص بدون اسناد مدار حکم در قضایای حقوقی علیه نماینده قضایای دولت دعوی می نماید ، بادر نظر داشت ماده (۱۸) قانون تنظیم امور زمینداری همچو شهادت ملکیت را ثابت نمی کند. مگر اینکه شاهده سبب خرید ملکیت از شخص دیگر ادای شهادت نماید وشخص بایع اسنادبنیادی داشته باشد در انصورت نهایتاً منتهی به سندخواهدشد.

ب: بعد از صدور قرار اداره قضایای دولت مبنی بردولتی بودن ملکیت متصرفه اشخاص، محکمه باید نوعیت دعوی شخص را علیه قضایای دولت مشخص نماید، در صورتیکه شخص ادعای ملکیت مطلق را علیه نماینده اداره قضایای دولت می نماید ، درین حالت شخص حقیقی مکلف است دعوی خود را به اسناد معتبر که در ماده (۱۸) قانون تنظیم امور زمینداری پیشبینی شده است در محکمه ذبصلاح باثبات رساند.

ج: اگر شخص حقیقی علیه نماینده قضایای دولت ادعای زمین متصرفه بدون اسناد رانموده وخود را ذوالید وحایز ملکیت بداند، درینحالت شرایطی که در ماده (۱۹) قانون تنظیم امور زمینداری پیشبینی گردیده اگر در مورد تحقق پیدا کند، محاکم به منظور تأمین عدالت وتطبیق قانونیت در حل وفصل

همچو قضایا مندرجات ماده (۱۹) قانون مذکور را در نظر گرفته، اجراءات قانونی و مقتضی نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۶۸۴-۷۵۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۲ .
۴: بموجب مصوبه شماره (۲۱۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۹ شورای عالی ستره محکمه:

بمنظور هماهنگی در اجراءات قضایای حقوق عامه تمام محاکم در طرز رسیدگی دعای بین اداره دولتی و اشخاص حقیقی و حکمی موارد مندرج ماده (۸) و سایر مواد قانون قضایای دولت رافع تعدیلات آن و هدایت رهنمود مندرج مصوبات شماره (۸۲۱) مؤرخ ۱۳۹۷/۹/۲۴ راکه طی متحدالمال (۱۷۰۱-۱۷۷۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۰ به تمام محاکم تعمیم گردیده، در مرحله رسیدگی جداً در نظر داشته باشند. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۹۵۱ - ۲۰۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۱۷.

چهارم: موضوعات مربوط به استیناف و فرجام خواهی

۱: به اساس مصوبه شماره (۱۰۶۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۲۸ شورای عالی ستره محکمه:

مصوبه شماره (۲۲۵) مؤرخ ۱۳۹۵/۲/۲۸ شورای عالی ستره محکمه افاده قطعیت قرارهای مبنی بر سقوط حق اعتراض را نمی نماید صرفاً با رعایت مواد (۳۸۲ و ۳۸۳) قانون اصول محاکمات مدنی جهت تحصیل محصول فیصله خطها، در مورد خاص صدور یافته و قرارهای متذکره مطابق فصل و باب اجراءات محاکم فوقانی در قانون اصول محاکمات مدنی قابل اعتراض و رسیدگی می باشد بناءً دیوانهای عالی فرجامی مدنی، نجارتی و حقوق عامه در همچو مورد موارد مشابه شکایات، اعتراض و عذر موجه فرجام خواه علیه قرار استیناف راکه به نسبت عدم تحویل محصول فیصله صادر گردیده، در صورتیکه به داخل میعاد قانونی فرجام خواهی صورت گرفته باشد، مورد بررسی قرار دهد تا زمینه رسیدگی در اصل موضوع فراهم گردد. در صورتیکه شاکی و معترض عذر موجه در رابطه به موارد فوق ارائه کرده نتواند بار عایت جزء (۱۰) ماده (۴) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه، دیوانهای مذکور به رد فرجام خواهی ایشان تصمیم اتخاذ می دارند. تفصیل در متحدالمال شماره (۴۷۰ - ۵۴۴) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۹.

۲: بر طبق یادداشت شماره (۱۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۳ شورای عالی ستره محکمه:

در مورد میعاد استیناف طلبی و نحوه تقدیم اعتراض بالای حکم محکمه ابتدائیه، قانون اجراءات جزایی صراحت تام دارد، محاکم مربوط فصل یازدهم قانون متذکره را رعایت و اجراءات خویش را طبقاً عیار نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۵۴۵ - ۶۱۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۳۰:

پنجم : تطبیق وتنفيذ حکم قطعی ونهایی

۱: برطبق مصوبه شماره (۳۶۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۸ شورای عالی ستره محکمه :

الف: بادر نظر داشت قواعد رفع اشکال در تنفیذ مندرج مصوبات سیمینار سال ۱۳۵۰، رفع اشکال در تنفیذ در چار چوب توضیح وتفسیر اصل فیصله از وظایف محکمه ابتدائیه که عکار محکوم بهادر حوزه قضایی آن قرار دارد بوده ، که با صدور قرار قضایی صورت گرفته وتابع مرحله استیناف نمی باشد.

ب: هرگاه محکمه بعد از انجام تمام تحقیقات دلایل وکوائف واقعی در موضوع رفع اشکال کرده نتواند در خصوص موجودیت اشکال که از جانب هیأت تطبیق ویاطرین قضیه مطرح می گردد قرار موجودیت اشکال را صادر می نماید.

ج: اگر قرار صادره قضایی منتج به رفع اشکال در تنفیذ نگردیده ویا سبب تغییر در اصل فیصله گردیده باشد ، این قرار صرفاً تابع احکام تجدید نظر بوده ومحکمه نمیتواند دران بازنگری نماید.تفصیل در متحدالمال شماره (۱۲۷۵- ۱۳۵۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۱۶ .

۲: بالاثرمصوبه شماره (۴۲۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۲۹ شورای عالی ستره محکمه :

بادر نظر داشت ماده (۱۲۹) قانون اساسی افغانستان وپاراگراف اول ماده (۱۴) قانون تشکیل وصلاحبیت قوه قضائیه ، مدت دوسال مهلت برای محکوم له واینکه تعهد نمایدکه در مدعی بها تغییر وانتقال بوجدنمی آورد ،ملغی گردید زیرا ارزش ومؤثریت تنفیذ احکام قطعی ونهایی محاکم را تحت سوال میبرد و مصالح شخص محکوم له معطل می ماند. تفصیل در متحدالمال شماره ۱۴۲۶- ۱۵۰۰ مورخ ۱۳۹۸/۶/۱۳.

ششم : موضوعات تجارتی

۱: بموجب مصوبه شماره (۴۳۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۲۹ شورای عالی ستره محکمه:

مالیات در اصل منشاء تجارتی داشته از عواید خالص کسبه کار وتجار اخذ می گردد وازجانب دیگر بمنظور جلوگیری از ازدیاد جرایم مالیاتی ایجاب استعجالیت رامی نماید و روند رسیده گی اصول محاکمه تجارتی نیز مستلزم استعجالیت می باشد ، بناءً بمنظور تسریع روند رسیده گی وتوحید اجراءات قضایای مالیاتی واختلافات ناشی از مالیات طبق قانون اصول محاکمات تجارتی مورد رسیده گی قرار گیرد.تفصیل در متحدالمال شماره (۱۵۰۱) - ۱۵۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۳:

۲: باساس مصوبه شماره (۵۸۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳۰ شورای عالی ستره محکمه :

نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات درمورد طرز العمل اجرای تضمین خط های بانکی وانواع آن تائید، تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۰۲۶-۲۱۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۹ .

۳: باساس مصوبه شماره (۸۵۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱۵ شورای عالی ستره محکمه:

احکام فقرات (۲، ۳ و ۴) ماده (۱۱) وماده (۱۲)، قانون رهنمای معاملات درخصوص نحوه ارائه سند ملکیت غیر منقول به منظور تضمین وچگونگی اجراءات پیرامون آن توضیح وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۷۶۶-۲۴۹۲) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۸ .

هفتم : موضوعات جزایی

۱: بموجب مصوبه شماره (۱۲۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۱۷ شورای عالی ستره محکمه :

محتویات ماده (۶۳) قانون اجراءات جزایی شامل فصول و ابواب که مربوط به جرایم مندرج در کتاب دوم کود جزاء است نیز میشود زیرا از ماده متذکره چنین مفهوم میشود که در صورت امکان بتواند نظام جزایی افغانستان از راه عفو وگذشت فصل خصومت که همانا غایبه قانون گزار است، بدست آید بویژه در مواردی که نظام خانواده وصله رحم نیز از بین میرود وحفظ قوام خانواده وصله رحم در جوامع اسلامی از اهمیت بالایی برخوردار بوده که افغانستان نیز از آن مستثنی نیست وخوشبخانه موارد مشار الیه ماده متذکره در قانون جزاء سابق در کود جزاء فعلی که نافذ هم است بگونه همه جانبه پیشبینی شده است .تفصیل در متحدالمال شماره (۷۵۹-۸۳۳) مؤرخ ۱۳۹۸/ ۳ /۲ .

۲: بتأسی از مصوبه شماره (۳۱۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۱۸ شورای عالی ستره محکمه :

نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات که متکی به نظر کمیسیون رؤسای دواوین ریاست محکمه استیناف ولایت کابل می باشد مبنی بر اینکه صلاحیت تأجیل تنفیذ حبس منوط به محکمه ذیصلاح می باشد وخارنوالی این صلاحیت راندا رد ، تائید، تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۲۷۴-۱۲۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۶ .

۳: طوریکه ارزیابی هانشان میدهد در این اواخر سوء استقاده کنندگان، احکام مقامات قوه قضائیه راجعل وتزویر نموده ،تلاش می نمایند تا با ارائه آن اهداف مورد نظر خویش راحصل و سیر رسیده گی قضایا را از مسیر قانونی واصولی آن منحرف سازند.

بناءً بدینوسیله هدایت داده می شود تا منبع مسئولیتی که چنین احکام مغایر قانون و پالیسی قوه قضاییه به دسترس شان قرار می گیرد، درخصوص آن دقت و تفحص جدی نمایند و در صورت نیاز میتوانند بامقامی که حکم را صادر نموده در تماس شده و اطمینان حاصل نمایند، در غیر آن مسئولیت بعدی ناشی از تطبیق احکام جعلی و یا تزویر بدوش مرجع تطبیق کننده خواهد بود. تفصیل در متحدالمال شماره ۳۲۳۹ مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۹.

۴: باساس مصوبه شماره (۷۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۳ شورای عالی ستره محکمه:

در صورتیکه اداره پولیس از جلب و احضار بدلیل غیابت متهم عاجز گردد، محکمه را رسمادرجریان قرار داده و محکمه میتواند مطابق مواد (۲۰۷)، (۲۰۸) و (۲۰۹) قانون اجراءات جزایی، مساعد حقوقی یا وکیل مدافع را از اداره مساعدت های حقوقی و یا انجمن وکلای مدافع مطالبه و محاکمه غیابی را دایر نماید. محاکم بعد از صدور مکتوب نشر اعلان برای یک بار موضوع را تعقیب نموده در صورتیکه خارنوالی مربوط مطالبات محکمه را در زمینه فراهم ننماید محکمه دوسیه مربوط را ذریعه قرار قضایی بارعایت میعاد زمانی جهت نشر اعلان و آماده سازی برای رسیده گی غیابی به خارنوالی مربوط ارسال نماید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۵۴۱-۲۶۱۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۱.

هشتم: نشر فیصله ها و تعمیم سایت ها و نشرات

۱: نشر احکام قطعی و نهایی محاکم:

باساس مصوبه شماره (۹۲۵) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۱/۲ شورای عالی ستره محکمه:

ایزاد در طرح فارمت نشر احکام قطعی و نهایی محاکم ابتدائیه، استیناف و دیوان های فرجامی شامل قضایای جزایی حقوقی و تجارتی تعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۶۲۰-۶۸۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۱.

۲: طرز العمل نشر فیصله های قطعی و نهایی محاکم:

باساس مصوبه شماره (۶۲۴) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۱ شورای عالی ستره محکمه، طرز العمل نشر فیصله های قطعی و نهایی محاکم تعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۱۷۱-۲۲۴۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۹.

۳: تعمیم سایت ها و نشریات ستره محکمه:

بملاحظه مصوبه شماره (۲۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۴ شورای عالی ستره محکمه:

آمریت عمومی اداری قوه قضاییه بمنظور نشر فیصله ها و آگاهی عامه از اجراءات محاکم کمیته ایرا توظیف نماید تا در مورد تنوع غنا مندی، توسعه

وتعمیم بخشیدن سایت هاوشریات ستره محکمه همه وقته اجراءات بعمل آید.تفصیل درمتحدالمال شماره ۱۰۵۹- ۱۱۲۴ مورخ ۱۳۹۸/۴/۲۲.

نهم: موضوعات مربوط به وثایق ومحصولات

۱: بتأسی از مصوبه شماره (۱۶۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۴ شورای عالی ستره محکمه :

دادن سند از طرف وکیل بالفروش به مشتری از جمله ملحقات وتوابع بیع بشمار می رود بناءً درینصورت به ارتباط اجرای قبالة بعد از اقرار وکیل ممانعت قانونی دیده نمی شود.تفصیل در متحدالمال شماره (۹۰۹- ۹۸۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۹.

۲: بنابر مصوبه شماره (۲۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ شورای عالی ستره محکمه :

الف: به منظور سدباب تزویر وجلوگیری ازتوثیق چندمرتبه املاک بهتر است آمریت های وثایق ومحاکم منبعد ازترتیب وثایق املاکی بر علاوه اینکه وثایق جدید راغرض معامله به دفاتر املاکی به ادارات اخبار می نمایند، موضوع را کتباً به اداره مخزن نیزخبر دهند تاآمریت مخزن سندجدید رادرکنده وثیقه بنیادی که از آن فروش صورت گرفته معامله وانتقال کلی یاجزئی ملکیت در آن درج گردد تادر آینده از آن مثنی اخذ نگردیده ویابرمبنای آن وثایق بعدی اجرا ومورداستناد قضایی قرارنگیرد.

ب: فیصله های مدنی که در صورت قطعیت حیثیت سندشرعی رادارد ودرترتیب وثایق سندبنیادی ودر رسیده گی قضایی مدارک مثبتیه محسوب میگردد بناءً به منظور علم به قطعیت وعدم قطعیت آن لازم است زمانیکه فیصله مدنی قطعی ونهایی میگردد بعدازتطبیق وانقضای میعادتجدید نظر خواهی به محکمه صادرکننده حکم اخبار تامحکمه موصوف موضوع قطعیت فیصله راباذکرنمبر قرارمویده محاکم فوقانی درذیل کنده (صورت حال) فیصله قطعی معامله نمایدتاقطعیت وعدم قطعیت آن به ملاحظه کنده معلوم شده بتواند.

ج: در صورتیکه فیصله یا قرارمحاکم تحتانی توسط محاکم فوقانی نقض واستینافاً دایر میگردد دیوان استینافی لزوماً نقض فیصله رابه محکمه تحتانی کتباً اخبار ومحکمه تحتانی نقض فیصله خویش را توأم باقرار قضائی مربوط درذیل کنده فیصله منقوضه معامله نماید تادر آینده از آن مثنی اخذ نگردیده وبه آن استنادشده نتواند اگر فیصله استینافی درمرحله فرجامی نقض شده باشددیوان استیناف نیز عین مأمول راعملی نمایند.

د: وثایق شرعی که علیه آن ادعای جعل وتزویر صورت گرفته درصورت حکم بربطالن وثایق یادشده ،بعداز قطعیت فیصله وانقضای میعادتجدیدنظر خواهی بر علاوه اینکه محتوای فیصله درمعرض تطبیق

قراری می گیرد بطلان قبالة یا وثایق به کنده معامله ودر ادارات املاکی اخبار گردند تا در آینده از آن استفاده نگردد. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۱۲۵-۱۱۹۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۴.

۳: بموجب مصوبه شماره (۶۵۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۸ شورای عالی ستره محکمه: محاکم وادارات وثایق در اجرای وثایق دقت بیشتر بخرج دهند ودر ترتب وثایق مربوط احکام تعلیماتنامه های تحریر وثایق، اشتباه وثایق، سایر هدایات و تصاویر شورای عالی را جداً رعایت نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۲۴۱-۲۳۱۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۹/۲۰.

۴: بموجب مصوبه شماره (۷۵۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۲ شورای عالی ستره محکمه:

نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات مبنی بر توضیح قانونی به استعداآت مربوط به تطبیق عملی قانون محصولات محاکم و طرز العمل اخذ محصول از اصحاب دعوی، بداخل (۲۴) فقره تائید، تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۸۴۲-۲۹۱۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۷.

دهم: تعمیم اسناد تفتینی ستره محکمه

۱: به اساس مصوبه شماره (۳۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۱۰ شورای عالی ستره محکمه:

لایحه نظارت بر تطبیق احکام قطعی ونهایی محاکم بداخل (۱۱) ماده تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۹۸-۳۷۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۵.

۲: به اساس مصوبه شماره (۴۶۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۹ شورای عالی ستره محکمه:

طرز العمل ثبت صوتی جریان جلسات قضایی جرایم فساد اداری ومواد مخدر ومسکرات بداخل (۸) ماده تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۶۵۱-۱۷۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۱۶.

۳: با اساس مصوبه شماره (۴۹۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۲۴ شورای عالی ستره محکمه:

طرز العمل کمیته نظارت از تطبیق ستراتیژی ملی مبارزه علیه فساد اداری بداخل (۸) ماده تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۸۷۶-۱۹۵۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳.

۴: با اساس مصوبه شماره (۶۲۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۱ شورای عالی ستره محکمه:

طرز العمل کمیته مبارزه با آزار واذیت زنان واطفال در قوه قضائیه بداخل (۱۹) ماده تصویب وتعمیم گردید. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۱۷۰-۲۱۰۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۲۰.

یازدهم: لغو مصوبات سابق

- ۱: لغو مصوبه شماره (۲۸۵) مؤرخ ۱۳۹۱/۳/۲ بموجب مصوبه شماره (۱۰۱۹) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۱ درمورد استفاده از اهل خبره . (تفصیل در متحدالمال شماره (۱-۵۷) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۴).
- ۲: لغو مصوبات (۷۵۲) مؤرخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۵ و (۱۴۱۴) مؤرخ ۱۳۹۰/۸/۲۴ به موجب مصوبه شماره (۴۶۰ ب) مؤرخ ۱۳۹۸/۶/۹. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۸۰۱-۱۸۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳.
- ۳: لغو مصوبات شماره (۳۱۶) مؤرخ ۱۳۸۸/۴/۹ و شماره (۳۰۷) مؤرخ ۱۳۹۵/۴/۱۵ درمورد رسیده گی مجدد قضایا که با اثر تجدید نظر خواهی ملغی می گردد. (تفصیل در متحدالمال شماره (۱۳۵۱- ۱۴۲۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۳۱).
- ۴: لغو جزء (هـ) مصوبه شماره (۴۳۴) مؤرخ ۱۳۹۴/۳/۱۹ مندرج متحدالمال شماره (۶۶۸-۷۴۶) مؤرخ ۱۳۹۴/۴/۱۷ به موجب مصوبه شماره (۴۲۹) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۲۹ تفصیل در متحدالمال شماره ۱۴۲۶-۱۵۰۰ مؤرخ ۱۳۹۶/۶/۱۳.
- ۵: لغو مصوبه شماره (۳۹۰) مؤرخ ۱۳۹۳/۳/۶ بموجب مصوبه شماره (۵۸۵) مؤرخ ۱۳۹۸/۷/۳۰. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۰۲۶-۲۱۰۰) مؤرخ ۱۳۹۸/۸/۱۹.
- ۶: لغو توضیح پیرش شماره (۱۹) سیمینار سال ۱۳۸۶ بموجب مصوبه شماره (۱۶۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۲۴. تفصیل در متحدالمال شماره (۹۰۹- ۹۸۳) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۹.

دوازدهم: سایر موضوعات

- ۱: استفاده از اهل خبره طبق قانون:
بموجب مصوبه شماره (۱۰۱۹) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۱ شورای عالی ستره محکمه : مصوبه شماره (۲۸۵) مؤرخ ۱۳۹۱/۳/۲ درمورد اهل خبره ملغی ومحاکم در زمینه طبق احکام فصل دهم قانون اصول محاکمات مدنی بادر نظر داشت خصوصیات ونوعیت دعوی به توظیف اهل خبره اقدام نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۱- ۷۵) مؤرخ ۱۳۹۸/ ۱ / ۴ .
- ۲: تعیین نرخ دیت:

مبتنی بر مصوبه شماره (۶۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱/۲۰ شورای عای ستره محکمه: باساس معلومات حاصله از دافغانستان بانک نرخ وسطی فی گرام نقره خالص طی ششماه اول ودوم سال ۱۳۹۷ مبلغ (۳۶/۵۴۵) افغانی تثبیت وبادر نظر داشت آن نرخ مقدار هفت هزار مثال نقره خالص معادل (۳۵۰۰۰) گرام بارعایت مصوبه کمیسیون دوم سیمینار رؤسای محاکم ولایات منعقد سال ۱۳۴۷ مندرج

صفحه (۴۵) نشریه سیمینار مذکور مبلغ (۱۲۷۹۰۷۵) یک ملیون ودو صد و هفتاد و نه هزار و هفتاد و پنج افغانی سنجش گردیده است. نرخ مذکور برای سال ۱۳۹۸ تصویب شد. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۹۷-۲۲۴) مؤرخ ۲۷ حمل ۱۳۹۸.

۳: ضمیمه رهنمود خدمات قضایی و اداری:

مطابق مصوبه شماره (۱۷۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۲/۳۱ شورای عالی ستره محکمه ضمیمه توضیحی رهنمود ارائه خدمات قضایی و اداری به تعقیب متحدالمال شماره (۱۷۷۶-۱۸۴۰) مؤرخ ۱۳۹۷/۱۰/۲۹ تعمیم گردید. تفصیل در متحد المال شماره (۹۸۴-۱۰۵۸) مؤرخ ۱۳۹۸/۳/۲۷.

۴: رعایت اصول تجدید نظر:

باساس مصوبه شماره (۳۴۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۴/۲۴ شورای عالی ستره محکمه : محاکم در رسیده گی مجدد قضایای که با اثر تجدیدنظر خواهی لغو می گردد هدایت مصوبات (۷۵۶) مؤرخ ۱۳۸۶/۱۱/۲ و (۵۳۵) مؤرخ ۱۳۸۷/۸/۲۱ رامینی بر اینکه مدعی بهابه حالت اصلی خود توسط قوه اجرائیه قرار گیرد ، رعایت نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۱۴۲۵-۱۳۵۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۵/۳۱.

۵: صدور حکم ترک خصومت:

بنابر مصوبه شماره (۸۲۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۸ شورای عالی ستره محکمه : الف : هرگاه بعد از اطمینان واگاهی مدعی از وصول دوسیه به محکمه ، موضوع توسط مدعی تعقیب نگردد ، صدور قرار ترک خصومت مانع قانونی ندارد. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۶۱۶-۲۶۹۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۸.

۶: علت التوای دوسیه:

الف: هرگاه علت التوا در دوسیه های مدنی تحقیقات املاکی باشد ، محاکم موضوع را ذریعه قرار قضایی باتعیین مهلت اجراءات وبه ادارات مسؤول ارجاع نمایند.

ب: در صورت تعلل ادارات مذکور علاوه از صدور هدایت مجدد مبنی به اكمال تحقیق املاکی پیرامون موضوع ، مسؤولین را غرض تعقیب عدلی بمراجع مربوط معرفی نمایند. تفصیل در متحدالمال شماره (۲۶۱۶-۲۶۹۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۸.

۷: استماع شهادت و اظهارات بطور آنالین:

برطبق مصوبه شماره (۷۵۶) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۴ شورای عالی ستره محکمه : نظر تدقیقی ریاست عمومی تدقیق ومطالعات به ارتباط اداء سوگند ، استماع شهادت و اظهارات متهم وسایر اشخاص بطور آنالین در قضایای جزایی ، مدنی

وتجارتی تأیید ، تصویب وتعمیم گردید .تفصیل در متحدالمال شماره (۲۷۶۷- ۲۸۴۱) مؤرخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۳

اجمالی از فعالیتها

در راستای مبارزه با فساد اداری ومواد مخدر

الف: گزارش فعالیتهای قضائی محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل

۱. گزارش

محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل از تاریخ (۱۳۹۹/۱/۱) الی (۱۳۹۹/۱/۳۱) تعداد (۴) دوسیه جرمی مربوط به جرایم ناشی از فساد اداری را مورد رسیدگی قضائی قرار داده که در ارتباط به این دوسیه ها تعداد (۷) نفر به اتهام سوء استفاده از صلاحیت وظیفوی وتزویر گرفتار و (۷) تن مورد محاکمه قرار گرفته و به مجازات های مختلف حبس قرار ذیل محکوم گردیده اند.

- حبس یک الی پنج سال ۱ نفر.
- محکومین جرایم نقدی ۶ نفر .

- مجموعه مجازات نقدی محکومین بالغ به (۲۶۲۳) دالر آمریکائی میشود.

جدول شماره (۱) بیانگر آمار محکومین محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل در ماه حمل سال ۱۳۹۹ است

شماره	نوع قضیه	تعداد قضیه	تعداد کلیم	تصمیم قضائی				
				تعداد محبوس به حبس تنفیذی				
				تعداد محکومین	تعداد محکومین	تعداد محکومین	تعداد محکومین	تعداد محکومین
				یک ماه الی یک سال	یک سال الی دو سال	دو سال الی سه سال	سه سال الی پنج سال	جریمه نقدی
1	سوء استفاده از صلاحیت وظیفوی	۳	۶	۶				۱۶۲۳
2	تزویر	۱	۱	۱	۱			۱۰۰۰
	مجموعه	۴	۷	۷	۱	۱		۲۶۲۳

همچنان محکمه متذکره طی این مدت در مورد (۲) دوسیه قرار قضائی صادر و آنها را غرض تکمیل خلاهای تحقیقاتی و نواقص به مرجع مربوطه ارسال نموده است.

جدول شماره (۲) بیانگر قرار های قضائی محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل در ماه حمل سال ۱۳۹۹ است

شماره	نوع قضیه	تعداد قضیه	تعداد متهم	سبب قرار	
				سبب قرار	مرجع مربوط
1	سوء استفاده از صلاحیت وظیفوی	۱	۳	۱	خارنوالی
۳	اختلاس	۱	۳	۱	خارنوالی
	مجموعه	۲	۶	۲	

۲. نمونه های از خلاصه احکام صادره محکمه ابتدائیه مبارزه با جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل
حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۴

محکومیت مدیر تحریرات محکمه میر بچه کوت ولایت کابل به جرم تزویر
بلاثر مکتوب ریاست محکمه استیناف ولایت کابل که اصل مکتوب عنوانی ریاست تحقیقات مبارزه با جرایم جنایی قوماندانی امنیه ولایت کابل و کاپی ان عنوانی اداره مراقبت قضایی میباشد و در ان از تزویری بودن مکتوب و پیگیری کسبیکه مکتوب را غیر رسمی بدون پاکت سر بسته و یا معامله در کتاب رسیدات محکمه و یا دفتر رسان تسلیم شده و یا انرا مورد استقاده قرار داده تذکر بعمل آورده است و همچنان مکتوبی ریاست محکمه استیناف ولایت کابل که عنوانی ریاست اراضی ولایت کابل بوده و کاپی عنوانی ان اداره میباشد و طی ان از تزویری بودن مکتوب خبر داده است و هم چنان ریاست محکمه استیناف ولایت کابل طی مکتوبی عنوانی محکمه ابتدائیه ولسوالی بگرامی و کاپی ان عنوانی مراقبت قضایی از تزویری بودن مکتوب ۶۹۲۳ مورخ ۱۳۹۸/۹/۲۰ اخبار نموده است و هکذا مکتوب نمبر ۱۱۳۷۶ مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۴ ریاست محکمه استیناف ولایت کابل عنوانی اداره مراقبت قضایی میباشد و طی آن بررسی مکتوب نمبر ۱۴۲۶ مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۱۵ که از ادرس معاونیت دوم مشرانو جرگه شوارای ملی عنوانی وزارت شهر سازی و اراضی صادر یافته مطالبه گردیده است که سرپرست وزارت شهر سازی و اراضی صدور احکام مندرج مکتوب و همچنان امضا را که به نام ایشان در ان مکتوب صورت گرفته رد نموده است که بعدا یکتن به ارتکاب جرم تزویر از سوی منسوبین اداره مراقبت قضایی ستره محکمه دستگیر میگردد قضیه محول محکمه ابتدائیه مبارزه علیه فساد اداری ولایت کابل گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۴ خویش در حضور داشت طرفین قضیه متفقا متهم مدیر تحریرات محکمه میر بچه کوت را در قضیه تزویر مکتوب ۶۹۲۳ مورخ ۱۳۹۸/۹/۲۰ طبق حکم ماده (۴۳۷) کود جزا از ابتدای ایام نظارت و توقیفی به مدت یک سال و شش ماه حبس تنفیذی محکوم به جزا نموده و هکذا طبق حکم ماده (۱۸۲) کود جزا به مصادره مبلغ (۱۰۰۰) دالر امریکایی اخذ شده نیز اصدار حکم گردیده است.

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۳

محکومیت سرباز حوزه اول شهر کابل به جرم سو استفاده وظیفوی

یکتن از فروشنده گان تیلیفون های همراه عنوانی ریاست عمومی امنیت ملی عارض و تحریر داشته است که در مربوطات ناحیه اول شهر کابل مصروف فروش موبایل های کاپی میباشم پولیس حوزه اول مانع کار و فعالیت من در ساحه میشود و یکتن از منسوبین حوزه اول از من مبلغ (۵۰۰۰) افغانی رشوت مطالبه نموده که در صورت پرداخت ان مانع فعالیت من می گردد ریاست عمومی امنیت ملی به منظور مستند سازی قضیه داخل اقدام شده و مبلغ (۵۰۰۰) افغانی پول اوپراتیفی از قبل نشانی شده را در اختیار شخص همکار قرار داده و شخص همکار مبلغ فوق را به تاریخ ۱۳۹۸/۱۲/۸ در مربوطات ناحیه اول برای ساتنمن داده وی حین اخذ مبلغ مذکور در حضور داشت خرنوال عسکری ولایت کابل بالفعل دستگیر و به ارگانهای عدلی و قضایی معرفی میگردد که قضیه وارد محکمه ابتدائیه رسیدگی به جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۳ به حضور طرفین قضیه متهم معاون دلگی سوم بلوک اول تولی اول حوزه اول امنیتی پولیس شهر کابل را در قضیه سو استفاده منحیث موظف خدمات عامه طبق ماده ۴۰۳ کود جزا با رعایت مواد ۲۱۳ و ۲۱۵ کود مذکور به پرداخت جزای نقدی مبلغ (۶۵۰۰۰) افغانی و طرد از مسلک و انفصال از وظیفه محکوم به مجازات نموده است.

• نمونه های از خلاصه احکام صادره محکمه ابتدائیه اختصاصی

رسیدگی با جرایم سنگین فساد اداری

حکم مورخ ۱۳۹۹/۵/۱

محکومیت کارمندان شاروالی ولایت هرات به جرم اخذ رشوت

کارمندان ریاست امنیت ملی ولایت هرات به استناد معلومات کشفی و اوپراتیفی مبنی بر اینکه یک تن از کارمندان شاروالی هرات بخاطر جلوگیری از اعمار ساختمان های خود سر ، اسباب و وسایل کاری تعدادی از ساختمان های بدون نقشه را قید و در بدل اجازه دوباره کار از شهر وندان ناحیه هفتم شهر هرات رشوت اخذ مینماید که از یکی از باشندگان در بدل اجازه دادن ادامه کار مبلغ (۳۵۰۰۰) افغانی تقاضای رشوت نموده و حین دریافت مبلغ متذکره از طرف نیروهای امنیتی گرفتار و به ارگانهای عدلی و قضایی معرفی میگردد که قضیه وارد محکمه ابتدائیه جرایم ناشی از فساد اداری ولایت هرات شده و در جلسه قضایی مورخ ۱۳۸۶/۵/۳ متهم به اتهام سو استفاده از صلاحیت و وظیفوی به مدت یک سال حبس تنفیذی و انفصال از وظیفه و یکتن دیگر به مدت یک سال

و شش ماه حبس تنفیذی و جزای نقدی مبلغ (۲۰۰۰۰) افغانی و انفصال از وظیفه محکوم به مجازات گردیده و چهار نفر دیگر از متهمین طبق ماده ۲۷۹ قانون جزا با رعایت ماده ۲۰۹ قانون اجراء جزایی هر واحد به مدت یک سال و شش ماه حبس تنفیذی و جزای نقدی مبلغ (۳۰۰۰) افغانی و انفصال از وظیفه محکوم به مجازات شده و هکذا شاروال اسبق هرات بدلیل ایجاد کمیسون جلوگیری از اعمار منازل خود سر تحت تعقیب عدلی پنداشته شده است. بعداً محکمه استیناف ولایت هرات فیصله محکمه ابتدائیه را نسبت خطا در تطبیق و تاویل قانون نقض و متهمین را در قضیه سو استفاده از صلاحیت وظیفوی مبنی بر اخاذی غیر قانونی مبلغ (۳۵۰۰۰) افغانی هر واحد به مدت شش ماه حبس تنفیذی محکوم به مجازات نموده و در قسمت تحت تعقیب عدلی قرار دادن شاروال اسبق هرات و دیگر اشخاص که در ایجاد کمیسون زیدخل بودند فیصله محکمه ابتدائیه را تأیید نموده بعداً قضیه به دیوان امنیت عامه ستره محکمه احاله و طی قرار قضایی فیصله محکمه استیناف فساد اداری ولایت هرات تعدیل و متهمین به مدت یکسال و ششماه حبس تنفیذی محکوم و در قبال شاروال اسبق هرات فیصله محکمه مورد تأیید قرار گرفته است. و از اینکه شاروال اسبق هرات از جمله مقامات مندرج فقره ۱ بند ۵۰ ماده ۲ قانون تنظیم معاشات مقامات عالی رتبه بوده قضیه محول محکمه ابتدائیه اختصاصی رسیدگی به جرایم سنگین فساد اداری گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۵ به اتفاق ارا بحضور داشت طرفین قضیه متهم شاروال اسبق ولایت هرات را در خصوص اتهام سوء استفاده از صلاحیت وظیفوی، نسبت فقدان دلایل الزام طبق ماده (۵) کود جزا و مواد (۵ و ۲۳۵) قانون اجراء جزایی بری الذمه دانسته است.

• **نمونه های از خلاصه احکام صادره محکمه استیناف اختصاصی**

رسیدگی با جرایم سنگین فساد اداری

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۶

محکومیت رئیس اسبق پلان و پالیسی وزارت مهاجرین و عودت کننده گان به جرم غدر

کشور شاهی عربستان سعودی در سال ۱۳۹۳ از طریق سفارت خویش مقیم کابل مبلغ دوملیون دالر امریکائی را غرض مساعدت به بیجا شده گان داخلی

هفت ولایت کشور کمک نموده که این پول بعد از طی مراحل از وزارت مالیه بریاست مالی و حسابی وزارت مهاجرین و عودت کنندگان انتقال می یابد ، متعاقباً آمریت تهیه و تدارکات ریاست اداری آن وزارت طی استعلامهای جداگانه قیمت هفت قلم مواد غذایی و غیر غذایی شامل (آرد، برنج، روغن، چای، بالون گاز، چای جوش و سطل پلاستیکی) که قرار بود به خانواده های مستحق آن توزیع گردد از سه شرکت نرخ گیری مینماید که از جمله شرکت ها نرخ یکی از شرکت ها مبلغ (۵۸۲۵۴۴۲۰) پنجاه و هشت میلیون و دوصدوپنجاه چهار هزار و چهارصد و بیست افغانی نرخ نازل بوده اما ریاست پلان و پالیسی آن وزارت در پرپوزل ترتیب شده خویش به اساس نرخ های تخمینی جدید ارزش مواد مذکور را مبلغ یکصد و نه میلیون هفت صد و سی و هفت هزار و هفتصد و دوازده افغانی نرخ تخمینی داده که بعد از آن مطابق روش داوطلبی دوباره موضوع به اعلان سپرده شده و به تعداد هشت شرکت ، شرطنامه را اخذ و بعد هم آفرهای خویش را به اداره تسلیم داده اند، در پروسه افر کشائی افرهای هشت شرکت به نسبت عدم موجودیت تضمین ، تکمیل نکردن معیار های شرطنامه و غیره موارد رد گردیده است .

جریان موضوع غرض تصمیم گیری بعدی به امر اعطاء و کمیته هیئت تدارکات تقدیم و هیئت تدارکات ، ارزیابی را مورد تأیید قرار داده و هدایت میدهد تا نسبت استعجالیت پروسه ، مراتب به کمیسیون تدارکات خاص و وزارت مالیه پیشنهاد تا خریداری از منبع واحد صورت گیرد، بدین ترتیب بعد از ارایه پیشنهاد به کمیسیون تدارکات خاص وزارت مالیه و منظوری آن مقام طبق حکم (۱۸۶) مورخ ۱۳۹۷/۵/۱۷ ، هیئت تدارکات وزارت امور مهاجرین و عودت کنندگان طی استعلامهای جداگانه در مورد هفت مواد غذایی و غیر غذایی مورد نیاز از سه شرکت طالب معلومات میشوند که از جمله سه شرکت پائینترین نرخ را شرکت ستاره خلیج مبلغ (۱۱۰۸۲۲۰۰۰) یکصد و نه میلیون و هشت صد و بیست و دو هزار افغانی ارایه کرده بود که بعداً نرخ داده شده از جانب شرکت ستاره خلیج به عنوان نرخ نازل مورد تأیید مقام آن وزارت قرار گرفته و قرار داد به ارزش (۱۱۰۸۲۲۰۰۰) یکصد و نه میلیون و هشت صد و بیست و دو هزار افغانی اعتبار از تاریخ ۱۳۹۳/۶/۸ الی ۲۰ یوم با شرکت متذکره عقد که از طرف کمیسیون تدارکات خاص نیز منظور و به اساس آن شرکت ستاره خلیج در سهم خویش اجراءات بعمل آورده و پول نیز در وجه آن واریز گردیده بعد از زمانیکه امور مالی و حسابی سال ۱۳۹۳ وزارت امور مهاجرین و عودت کنندگان توسط گروپ از مفتشین اداره عالی کنترول و تفتیش مورد ارزیابی و باز رسی قرار میگردد در اسناد قرارداده فوق ذکر با شرکت تجارتی ستاره خلیج یک سلسله تخطی ها در پروسه تدارکاتی و

چگونگی توزیع مواد تشخیص گردیده و بعداز اخذ برخی معلومات ها پیرامون موضوع مطروحه از آن وزارت موضوع از جانب خارنوالی مربوطه محول محکمه ابتدائیه جرایم ناشی از فساد اداری ولایت کابل میگردد محکمه هم باذکر دلایلی وصف جرمی را غدر تشخیص نموده و قضیه محول محکمه ابتدائیه رسیدگی به جرایم سنگین فساد اداری گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۳ خویش به اتفاق آراء بحضور داشت طرفین قضیه اسلامی متهمین قضیه را طبق فقره (۶) ماده (۲۱۲) قانون اجراءات جزائی، فقره (۲) ماده (۲۸۵) قانون جزاء و مواد (۱۷) و (۵۸) کد جزاء و ماده (۲۳۷) قانون اجراءات جزائی در اتهام سوء استفاده از صلاحیت و وظیفوی هر کدام را بمدت دو سال حبس تنفیذی محکوم به مجازات نمود و ازینکه بر مبنای معلومات عزیز ی بانک مبلغ مورد مطالبه خارنوال را رئیس شرکت ستاره خلیج اخذ نموده است، موصوف تحت تعقیب خارنوالی مرکز عدلی و قضائی پنداشته شده است.

اما قضیه نسبت عدم قناعت خارنوال موظف قضیه وارد محکمه استیناف رسیدگی به جرایم ناشی از فساد اداری گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۶ به اتفاق آراء در حال حضور داشت طرفین قضیه متکی به هدایت ماده (۵۴) قانون تشکیل و صلاحیت قوه قضائیه فیصله مصدوریه (۱۹) مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۳ محکمه ابتدائیه رسیدگی به جرایم سنگین فساد اداری را پیرامون مجازات فزیکیش مبنی برخطا درتطبیق قانون نقض و متهم را حسب صراحت فقره (۱) ماده (۲۷۰) قانون جزا و ماده (۳۹) قانون مذکور مواد (۱۷ و ۵۸) کد جزاء بارعایت ماده (۱۴۵) قانون جزا ۱، ۷ و ۱۲ فقره ۲ ماده ۲۱۳ و ماده ۲۱۴ کد جزا بادر نظر داشت ماده ۲۳۷ قانون اجراءات جزائی در اتهام قضیه غدر مبلغ (۲، ۳۴۷۲۵۰۲۵) سی و چهار ملیون و هفتصد و بیست و پنج هزار و بیست و پنج عشاریه دو افغانی از ابتدای ایام نظارت و توقیفی شان به مدت (دو سال) حبس تنفیذی محکوم به مجازات نموده است و در مورد مطالبه رد مبلغ غدر شده طور تضامن از جانب خارنوال موظف، از آنجاییکه مبلغ قابل رد در مجموع به اساس معلومات عزیز ی بانک در حساب بانکی رئیس شرکت ستاره خلیج واریز شده و مذکور مبلغ متذکره را اخذ نموده و در قضیه مطروحه از جانب خارنوالی مرکز عدلی و قضائی علیه رئیس شرکت اتهام نامه ترتیب و در مرحله ارجاع به محکمه قرار داشته بناء فیصله نمبر فوق در زمینه استینافاً تائید است.

در راستای مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر

الف: گزارش اجراآت قضائی محکمة ابتدائیه اختصاصی
مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر

۱. گزارش

محکمة ابتدائیه مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر از تاریخ (۱۳۹۹/۱/۱) الی (۱۳۹۹/۱/۳۱) تعداد (۱۶) دوسیه مربوط به انواع مواد مخدر را مورد رسیدگی قضائی قرار داده و در مورد آنها فیصله های لازم صادر نموده است. در ارتباط به این دوسیه ها تعداد (۲۲) نفر به اتهام قاچاق و انتقال مواد مخدر گرفتار شده و از این تعداد (۱) تن آنان به نسبت عدم وجود دلایل کافی الزام برانیت یافته و (۲۱) نفر مورد محاکمه قرار گرفته و به مجازات های مختلف حبس قرار ذیل محکوم گردیده اند.

- حبس ۱ سال الی ۵ سال ۱۱ نفر .
- حبس ۵ سال الی ۱۵ سال ۱۰ نفر.
- همچنان به ارتباط قضایای فوق الذکر حکم به محو مقدار (۳۵۵،۸۲) کیلوگرام مواد مخدر انواع مواد مخدر نیز صادر شده است.

جدول شماره (۱): آمار اجراءات قضایی محکمه ابتدائیه اختصاصی
مبارزه با مسکرات و مواد مخدر در ماه حمل سال ۱۳۹۹

شماره	نوع قضیه	تعداد قضیه	مقدار مواد	تصمیم قضائی			
				تعداد متهم	برانت	تعداد محکوم	تعداد محبوس به حبس تنفیذی
							تعداد محبوس به حبس تنفیذی
۱	مت امفتامین	۵	۴,۵۹۶	۵	1	۴	۳
۲	هیروئین	۷	۱۶,۳۶۸	۹		۹	۷
۳	تریاک	۱	۷۶,۸۰۰	۱		۱	۱
۴	چرس	۲	۲۵۶	۴		۴	۴
۵	کتابلیت	۱	۲,۰۵۶	۳		۳	۳
	مجموعه	۱۶	۳۵۵,۸۲	۲۲	۱	۲۱	۱۱

۲. خلاصه حکم صادره محکمه ابتدائیه اختصاصی مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر.

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۵

دوازده سال حبس به اتهام قاچاق (۱۶۵) گرام مت امفتامین ، (۵۳۰) گرام هیروئین و (۳۲) لیتر کشمش

موظفین مدیریت مبارزه علیه مواد مخدر و مسکرات قوماندانی امنیه ولایت بادغیس منزل یکتن را واقع قریه باغک مورد تفتیش قرار داده که در نتیجه مقدار (۱۶۵) گرام مت امفتامین ، مقدار (۵۳۰) گرام هیروئین و مقدار (۳۲) لیتر کشمش تخمیر شده کشف و بدست آمده و در جریان قضیه متهم بیان داشته که مواد مخدر و کشمش تخمیر شده را از یکی از اشخاص گرفته که شهرت و ادرس دقیق و مشخصات چهره اش را نیز ارائه نموده که در مورد قرار کشف و گرفتاری صادر و موظفین مدیریت موقعیت شخص مورد نظر را در داخل یکی از حمام ها شهر تثبیت ، شناسائی و دستگیر وی را و منزلش را در حضور هیئت موظف مورد تلاشی قرار داده که در نتیجه مقدار (۸۸) گرام مت

امفتامین و مقدار (۴۴) گرام هیروئین با یک پایه ترازوی دیجیتالی کشف و بدست آمده است. قضیه محول محکمه ابتدائیه اختصاصی مبارزه با مسکرات و مواد مخدر گردیده و در جلسه علنی قضائی منعقد مورخ ۱۳۹۹/۱/۵ متهم در قضیه قاچاق مقدار (۱۶۵) گرام مت امفتامین طبق بند (۵) فقره (۲) ماده (۳۰۳) کود جزا بمدت (ده سال و ده ماه و پنج روز) حبس و در قضیه قاچاق مقدار (۵۳۰) گرام هیروئین مطابق بند (۴) فقره (۱) ماده (۳۰۲) کود جزا بمدت (ده سال) حبس و در قضیه قاچاق مقدار (۳۲) لیتر کشمش تخمر شده طبق بند (۲) ماده (۶۸۶) کود جزا با رعایت مواد (۴۷ و ۵۳) کود مذکور به مدت سه ماه حبس محکوم به مجازات و هکذا در خصوص قضیه حیات مقدار (۸۸) گرام مت امفتامین مطابق بند (۴) فقره (۲) ماده (۳۰۳) کود جزا بمدت (ده سال) حبس و در خصوص قضیه حیات مقدار (۴۴) گرام هیروئین وفق بند (۲) فقره (۱) ماده (۳۰۲) کود جزا بمدت (چهار سال) حبس محکوم به مجازات گردیده که با در نظر داشت ماده (۷۳) کود جزا مجازات شدیدترین جزا از رهگذر قاچاق مقدار (۱۶۵) گرام مت امفامین که مدت ده سال و دو ماه و پنج روز حبس میشود بالایش قابل تطبیق و تنفیذ میباشد. هکذا در خصوص قضیه عرضه و فروش مواد مخدر بالای سائر افراد مطابق هدایت ماده (۳۱۱) کود جزا بمدت دو سال حبس محکوم به مجازات گردیده که با رعایت ماده (۷۵) کود جزا مجازات محکوم بها که مجموعاً مدت (۱۲ سال و دو ماه و پنج روز) حبس تنفیذی از ابتدای ایام نظارت و توقیفی می شود ویکی پی دیگری بالایش قابل تطبیق و تنفیذ میباشد. همچنان مطابق ماده (۳۲) قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر سه سیت مایل مع سیمکارتهای آن ، مبلغ (۵۰۰۰) افغانی پول بدست آمده و دو پایه ترازوی کوچک دیجیتالی بدست آمده قابل مصادره و مطابق صراحت ماد (۱۹) قانون اخبرالذکر به محو مقادیر (۸۸) گرام مت امفتامین و (۴۴) گرام هیروئین بدست آمده نیز اصدار حکم گردیده است .

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۵

ده سال حبس به اتهام حیات مقدار ۳۷۷ کیلو گرام چرس و ۱۴ کیلو گرام خاشخاش

موظفین معاونیت کشفی قطعه خاص ولایت ننگرهار به اساس اطلاع قبلی منزل یکتن از باشندگان قریه سیدخیل ولسوالی خوگیانی ولایت ننگرهار را بحضور داشت نماینده خاړنوالی استیناف و نماینده مدیریت مبارزه با مواد مخدر قوماندانی امنیه ولایت ننگرهار مورد تفتیش و تلاشی قرار داده که در نتیجه

تفتیش مقدار ۳۷۷ کیلوگرام چرس و مقدار ۱۴ کیلوگرام خشخاش از منزل مربوط اش و از باغچه خانه وی کارخانه پروسس مواد مخدر نیز کشف به ارتباط قضیه متهم دستگیر به ارگانهای عدلی و قضایی معرفی میگردد قضیه وارد محکمه اختصاصی ابتدائیه مبارزه با مسکرات و مواد مخدر گردیده محکمه در جلسه علنی قضائی منعقدہ تاریخی ۱۳۹۹/۱/۵ به اتفاق آراء بحضور داشت حقیقی طرفین قضیه متهم را در قضیه حیات مقدار ۳۷۷ کیلوگرام چرس از ابتدا ایام نظارت و توقیفی وفق هدایت بند ۷ فقره ۱ ماده ۳۰۵ کود جزا بمدت ده سال حبس تنفیذی و در خصوص حیات مقدار ۱۴ کیلوگرام خشخاش وفق هدایت بند ۶ فقره ۱ ماده ۳۰۶ کود جزا بمدت ده سال حبس طوری محکوم مجازات نموده که طبق ماده ۷۳ کود مذکور جزای شدید حیات مقدار ۳۷۷ کیلوگرام چرس مدت ده سال حبس بالایش قابل تطبیق و تنفیذ میباشد و همچنان طبق ماده ۱۹ قانون مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر به محو مقدار ۳۷۷ کیلوگرام چرس و مقدار ۱۴ کیلوگرام خشخاش نیز اصدار حکم گردیده است.

ب: گزارش اجراءات قضائی محکمه استیناف اختصاصی مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر

۱. گزارش

محکمه استیناف مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر از تاریخ (۱۳۹۹/۱/۱) الی (۱۳۹۹/۱/۳۱) تعداد (۲۴) دوسیه مربوط به انواع مواد مخدر را مورد رسیدگی قضائی قرار داده و در مورد آنها فیصله صادر نموده است. در ارتباط به این دوسیه ها تعداد (۳۱) نفر به اتهام قاچاق و انتقال مواد مخدر گرفتار شده و از این تعداد (۱) تن آنان به نسبت عدم وجود دلایل کافی الزام برانست یافته و (۳۰) نفر مورد محاکمه قرار گرفته و به مجازات های مختلف حبس قرار ذیل محکوم گردیده اند.

- حبس ۱ سال الی ۵ سال ۱۲ نفر.
- حبس ۵- ۱۵ سال ۱۵ نفر.
- حبس ۱۵- ۲۰ سال ۳ نفر.
- همچنان به ارتباط قضایای فوق الذکر حکم به محو مقدار (۳۳۴،۸۴۱۹) کیلوگرام مواد مخدر انواع مواد مخدر نیز صادر شده است.
- مجموعه مجازات نقدی محکومین بالغ به (۲۲۰۶) دالر آمریکائی میشود.

جدول شماره (۱) بیانگر اجراءات قضایی محکمه استیناف اختصاصی مبارزه با مسکرات و مواد مخدر طی ماه حمل سال ۱۳۹۹ می باشد

شماره	نوع قضیه	تعداد قضیه	مقدار مواد	تعداد متهم	برانت	جزای نقدی	تعداد محکوم	تصمیم قضایی		
								تعداد محبوس به حبس		
								تفیدی	تعداد محبوس به حبس	تعداد محبوس به حبس
۱-۵ سال	۵-۱۰ سال	۱۰-۲۰ سال	۲۰-۳۰ سال	۳۰-۴۰ سال	۴۰-۵۰ سال	۵۰-۶۰ سال	۶۰-۷۰ سال	۷۰-۸۰ سال	۸۰-۹۰ سال	۹۰-۱۰۰ سال
۱	مت امفتمین	۹	۱۰,۹۸۷	۱۳	1	779	۱۲	۴	۶	۲
۲	هیروئین	۶	۲۶,۳۴۷	۸		۲۵۹	۸	۳	5	
۳	تریاک	۳	۳۳۷	۳		649	۳		۲	۱
۴	مورفین	۱	۶	۱			۱		۱	
۵	چرس	۱	۱۱۵	۱			۱	۱		
۶	مواد کیمیای	۳	۷۹۲۴	۴		۵۱۹	۴	۳	۱	
۷	همکاری با قاچاقچران	۱		۱			۱	۱		
مجموعه		۲۴	۸۴۱۹,۳۳۴	۳۱	۱	۲۲۰۶	۳۰	۱۲	۱۵	۳

۲ : خلاصه حکم صادره محکمه استیناف اختصاصی مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر.

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۵

دوازده سال حبس به اتهام انتقال ۳ کیلو گرام هیروئین ۱۸۰ کیلو گرام چرس و ۳ کیلو گرام تبیین و ترکوتین

بالاخر اطلاع اداره اطلاعات و تحقیقات به مدیریت مبارزه با مواد مخدر قوماندانی امنیه ننگرهار مبنی بر اینکه یکنفر با یکعراده واسطه نوع سراچه که در آن مواد مخدر از قبل جاسازی گردیده بود از ولسوالی چپرهار ولایت ننگرهار وارد شهر جلال آباد شده و می خواهد مواد را به بازار مارکوی ولسوالی غنی خیل انتقال دهد موظفین مدیریت فوق الذکر جهت تثبیت و گرفتاری فرد شامل اطلاع ، در مسیر سرک عمومی ساحه ثمرخیل حوزه نهم امنیتی شهر جلال آباد محل تلاشی افراز و به کنترول وسایط پرداخته اند واسطه شامل اطلاع به محل تلاشی رسیده از سوی موظفین متوقف و مورد

کنترول و تلاشی قرار گرفته و مواد مخدر که در داخل بالون گاز واسطه متذکره بطور ماهرانه جاسازی شده بوده، کشف و بدست می آید واسطه متذکره با درپور آن به مدیریت مبارزه با مواد مخدر انتقال و مقدار (۶) کیلو گرام مواد که در نتیجه تست لابرتواری مقدار (۳) کیلو گرام آن هیرویین و نوعیت متباقی آن تبائین، نرکوتین و پاپاورین تثبیت گردیده و همچنان مقدار (۱۸) کیلو گرام چرس که از داخل بالون گاز واسطه متذکره بدست آمده است به ارگانهای عدلی و قضایی معرفی میگردد. قضیه وارد محکمه اختصاصی ابتدائیه مبارزه علیه مواد مخدر گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۹ خویش در حال حضور دشت طرفین قضیه به اتفاق آراء متهم را در قبال قضیه انتقال مقدار (۳) کیلو گرام هیروئین طبق بند (۵) فقره (۱) ماده (۳۰۲) با در نظر داشت مواد (۲۱۳ و ۲۱۴) کود جزا اعتبار از ایام نظارت و توقیفی مورخ ۱۳۹۸/۹/۲۷ بمدت پنج سال حبس و در قضیه شروع به انتقال مواد مخدر نوع هیروئین طبق بند (۲) فقره (۱) ماده (۳۰۲) کود فوق الذکر بمدت یک سال حبس و در قضیه انتقال مقدار (۱۸) کیلو گرام چرس طبق بند (۶) فقره (۱) ماده (۳۰۵) با رعایت مواد (۲۱۳ و ۲۱۴) کود متذکره بمدت (پنج) سال حبس طوریکه شدیدترین جزا یعنی پنج سال حبس طبق ماده (۷۳) کود جزا بالایش قابل تطبیق و تنفیذ است حکم نموده همچنان یک عراده واسطه نوع سراچه طبق ماده (۳۰۸) کود جزا، یک سیت مبائل معه سیم کارت های آن و وسیله ارتباط با قاچاقبران بوده طبق ماده (۳۲) قانون مبارزه با مواد مخدر قابل مصادره و طبق ماده (۱۹) قانون فوق الذکر به محو مواد مخدر بدست آمده فوق الذکر تصمیم اتخاذ نموده است اما قضیه نسبت عدم قناعت خارنوال قضیه محول محکمه اختصاصی استیناف مبارزه علیه مسکرات و مواد مخدر گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۵ خویش به اتفاق آراء در حضور داشت طرفین قضیه، متکی به ماده (۲۶۷) قانون اجراءات جزائی و فقره (۲) ماده (۱۷) قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات، فیصله مورخ ۱۳۹۸/۱۱/۲۹ محکمه ابتدائیه را در قسمت مجازات مقدار (۳) کیلو گرام هیروئین و (۱۸) کیلو گرام چرس تشدیداً تعدیل نموده، استینافاً متهم را در قضیه انتقال مقدار (۳) کیلو گرام هیروئین طبق بند (۵) فقره (۱) ماده (۳۰۲) کود جزا بمدت (دوازده سال) حبس و در انتقال مقدار (۱۸) کیلو گرام چرس طبق بند (۶) فقره (۱) ماده (۳۰۵) کود مذکور بمدت (هفت سال) حبس محکوم به مجازات و فیصله فوق الذکر محکمه متذکره را در قسمت مقدار (۳) کیلو گرام تبائین و نرکوتین نقض نموده، استینافاً متهم را در انتقال مقدار (۳) کیلو گرام تبائین و نرکوتین طبق بند (۵) فقره (۱) ماده (۳۰۶) کود جزا بمدت (چهار) سال حبس طوری محکوم به مجازات نموده که متکی به حکم ماده

(۷۳) کود جزا شدیدترین جزا های فوق الذکر که عبارت از مدت (دوازده سال) حبس می باشد ، بالایش قابل تنفیذ و تطبیق میباشد و فیصله فوق الذکر در قسمت مصادره اشیای مندرج فیصله متذکره متکی به ماده (۳۲) قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و ماده (۳۰۸) کود جزا تایید گردیده است .

حکم مورخ ۱۳۹۹/۱/۶

شانزده سال حبس به اتهام قاچاق ۱۶۰ کیلو گرام تریاک و ۱۱۵،۵ کیلو گرام

چرس

به اساس اطلاع تلفونی مدیریت اطلاعات و تحقیقات ، پرسونل مدیریت مبارزه با مواد مخدر قوماندانی امنیه ولایت سمنگان در ساحه کمر بند پوسته تلاشی چک پاینت افراز و به چک و کنترول وسایط میپردازند که یک عراده موتر نوع تونس را متوقف و طبق اطلاعیه شناسائی به قوماندانی امنیه انتقال و در حضور داشت هیئت مورد تلاشی قرار میدهند که در نتیجه از سقف عراده متذکره به تعداد (۱۴) بسته مواد تحت نام تریاک به وزن خالص مقدار (۱۶۰) کیلو گرام و به تعداد (۱۳) بسته مواد تحت نام چرس به وزن خالص مقدار (۱۱۵،۵۰۰) کیلو گرام کشف و بدست می آید به ارتباط قضیه راننده موتر دستگیر و به ارگانهای عدلی و قضایی معرفی میگردد قضیه وارد محکمه اختصاصی ابتدائیه گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۳ خویش به اتفاق آرا متهم را در رابطه به قضیه انتقال مقدار (۱۶۰) کیلو گرام تریاک طبق بند (۶) فقره (۱) ماده (۳۰۴) کود جزا بمدت (شانزده) سال حبس و در انتقال مقدار (۱۱۵،۵۰۰) کیلو گرام چرس طبق بند (۷) فقره (۱) ماده (۳۰۵) کود مذکور بمدت (ده سال) حبس محکوم به مجازات و طبق ماده (۷۳) کود مذکور به تنفیذ شدیدترین جزا که مدت (شانزده) سال حبس میباشد تصریح نموده و طبق فقره (۱) ماده (۳۰۸) کود مذکور و ماده (۳۲) قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات به مصادره یک عراده واسطه نقلیه نوع تونس و دوسیت مبابیل معه سیمکارت های آن و طبق ماده (۱۹) قانون مذکور به محو مواد مخدر حکم گردید اما قضیه نسبت عدم قناعت متهم قضیه محول محکمه اختصاصی استیناف رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات گردیده محکمه در جلسه قضایی مورخ ۱۳۹۹/۱/۶ خویش بحضور داشت حقیقی طرفین قضیه به اتفاق آراء متکی به ماده (۵۴) قانون تشکیل و صلاحیت محاکم فقره (۲) ماده (۱۷) قانون مبارزه با مواد مخدر و مسکرات و فقره (۱) ماده (۲۶۷) قانون

اجراءات جزائی فیصله مورخ ۱۳۹۸/۱۲/۱۳ محکمه ابتدائیه رسیدگی به جرایم مواد مخدر و مسکرات را تأیید نموده است .